

Lastenkulttuurikeskukset osallisuutta tuottamassa

Huoltajien taustat ja kokemukset
taide- ja kulttuurikasvatukseen
osallistumisen määrittäjinä

Mari Martin

Suomen lastenkulttuuri-
keskusten liitto ja
Taideyliopiston
CERADA-tutkimuskeskus ja
ArtsEqual-hanke
2017

Lastenkulttuurikeskukset osallisuutta tuottamassa – Huoltajien taustat ja kokemukset taide- ja kulttuurikasvatukseen osallistumisen määrittäjinä -julkaisu perustuu kyselytutkimukseen, jonka tavoitteena oli tuottaa tietoa lasten kulttuurisesta osallisuudesta huoltajien näkökulmasta. Huoltajille suunnatun kyselyn tuloksia rinnastetaan aiempiin tutkimuksiin ja luodaan kuvaa lastenkulttuurikeskusten palveluja käyttävistä perheistä, heidän taustoistaan ja näkemyksistään lasten taide- ja kulttuurikasvatuspalveluiden merkityksestä. Samalla tarkastellaan huoltajien omia kokemuksia kulttuurisesta osallisuudesta ja syitä siihen, miksi he tarjoavat lapsilleen mahdollisuuksia osallistua lastenkulttuurikeskusten toimintaan. Tutkimus tuo esille, että osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin kulkee usein perintönä vanhemmilta lapsille. Tämä saa pohittamaan, miten tavoittaa ne lapset, jotka jäävät taidekasvatuspalvelujen ulkopuolelle. Tutkimuksessa suositetaan nykyistä vahvempaa yhteistyötä lastenkulttuurikeskusten ja koulujen välille. Yhteistyön avulla voidaan luoda tasa-arvoisempaa ja saavutettavampaa lastenkulttuuria. Julkaisu on suunnattu erityisesti poliitikoille, päättäjille ja taide- ja kulttuuritoimijoille sekä lasten vanhemmille ja kaikille lasten kulttuurista kiinnostuneille.

Teatteritaiteen tohtori Mari Martin työskentelee tutkijana Taideyliopistossa. Ennen tutkijauransa Martin työskenteli pitkään teatteripedagogina ja täydennyskouluttajana. Martin on perehtynyt monikulttuurisuuden, erityisryhmien, syrjäytymisen ja eriarvoisuuden kysymyksiin taidekasvatuksessa. Hänen erityisalaansa ovat taiteidenvälisyys sekä omaelämäkerron hyödyntäminen taiteellisessa prosessissa, mistä hän myös laati väitöstutkimuksensa Taideyliopiston Teatterikorkeakouluun vuonna 2014.

**ARTS
EQUAL**

© Mari Martin ja Taideyliopisto 2017

Kustantaja: ArtsEqual

Julkaisija: Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja 2/2017

**TAIDE-
YLIOPISTO** x CERADA

Julkaistu osana ArtsEqual-tutkimushanketta, jota rahoittaa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvosto (293199/2015).

muotoilu ja taitto: Aleksi Salokannel / S151N

kielentarkastus: Merja Suomela / Kielentarkistus Ellipsi

SUOMEN
LASTEN-
KULTTUURI-
KESKUSTEN
LIITTO

ISBN: 978-952-7218-24-2 (verkko-pdf)

ISSN: 1799-2818 (verkko-pdf)

Sisällys

4	Kiitokset	23	3 Osallistuminen
4	Tiivistelmä	23	3.1 Lasten osallistuminen lastenkulttuurikeskusten toimintaan
6	1 Johdanto	25	3.2 Etäisyys kotoa lastenkulttuurikeskuksen toimintaan
6	1.1 Kysymysten asettelua	26	3.2.1 Lasten kulkeminen
7	1.2 Tutkimuksen tausta ja toteutus	27	3.3 Erilaisiin toimintamuotoihin osallistumisen määrä
8	1.2.1 Tutkimusraportin kulku	27	3.3.1 Huoltajien näkemykset lasten osallistumisen määrästä
9	1.3 Keskeiset käsitteet	28	3.3.2 Perusteluja näkemyksille osallistumisen määrästä
9	1.3.1 Kulttuurinen osallisuus	30	3.3.3 Perusteluja toimintaan osallistumiselle
10	1.3.2 Sosioekonominen tausta	33	4 Kulttuurinen osallisuus
11	1.3.3 Taidekasvatus- ja kulttuuripalvelut	33	4.1 Lastenkulttuurikeskusten tuottama osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin
11	1.4 Tutkimusmenetelmät	34	4.2 Lasten osallistuminen muiden taide- ja kulttuuritoimintaa järjestävien tahojen toimintaan
12	1.5 Analyysimenetelmät	34	4.3 Lasten kaikkinaisen osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan ja sen tuottama osallisuus
13	1.6 Menetelmien luotettavuus ja aineiston riittävyys ja pätevyys	35	4.4 Miten huoltajat perustelevat osallisuutta
15	1.7 Tutkimukseen osallistuneet lastenkulttuurikeskukset	36	4.5 Huoltajien ajatuksia keinoista vahvistaa osallisuuden kokemuksia taiteessa ja kulttuurissa
16	1.8 Tutkimuksen ulkopuolelle jääneet lastenkulttuurikeskukset	38	4.6 Huoltajien oma osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin
16	2 Tutkimuskyselyyn vastanneet huoltajat ja heidän perheensä	40	5 Yhteenveto ja päätelmät
16	2.1 Vastaajan sukupuoli ja ikä sekä vastaajan ja puolison äidinkieli	47	Taulukot ja kuvat
17	2.2 Huoltajien määrä perheissä	47	Lähteet
18	2.3 Lasten määrä perheissä	48	Liitteet
18	2.4 Huoltajien koulutus	48	Liite I: Lastenkulttuurikeskuksille lähetetty tiedote, suomeksi
19	2.5 Huoltajien ammatit	49	Liite II: Lastenkulttuurikeskuksille lähetetty tiedote, ruotsiksi
20	2.6 Perheen tulot	49	Liite III: Kyselyn saatekirje ja kysymykset huoltajille, suomeksi
21	2.7 Huoltajien nykytilanne työmarkkinoilla	54	Liite IV: Kyselyn saatekirje ja kysymykset huoltajille, ruotsiksi
22	2.8 Työnantajan tai oman yrityksen päätoimiala	59	Liite V: Ristiintaulukot 1.-8.

Kiitokset

Tämä tutkimus on syntynyt eri osapuolten yhteistyön tuloksena. ArtsEqual-hankkeesta tutkimuksen toteutuksessa oli mukana professori Eeva Anttila Taideyliopistosta. Suomen lastenkulttuurikeskusten liitosta tutkimuksen toteutuksessa olivat mukana liiton hallituksen jäsenet johtaja Kaisa Kettunen (Annantalo, Helsinki), toiminnanjohtaja Pilvi Kuitu (Kulttuurikeskus PiiPoo, Lempäälä), johtaja Päivi Setälä (Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto), johtava kulttuurituottaja Katri Tenetz (Kulttuuritalo Valve, Oulu) ja Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton toiminnanjohtaja Saara Vesikansa. Eeva Anttila ja Kaisa Kettunen toimivat myös raportin lukijoina ja kommentoijina tutkimusprosessin aikana. Kettusen mukaan valmistuvassa työssä tuotiin esiin useita tärkeitä lastenkulttuurikeskuksiin liittyviä kysymyksiä ja huomioita, ja tämä osaltaan siivitti työtä eteenpäin.

Tutkimuksen valmistumiseen on antanut panoksensa myös moni muu työntekijä eri tahoilla. Kääntäjä Leila Bergman käänsi suomenkielisen kyselyn ja saatekirjeen ruotsiksi, kolme koevastaajaa testasi kyselyn toimivuutta, heistä kaksi suomeksi ja yksi ruotsiksi. Outi Parkkila Taideyliopistosta neuvoi SurveyPal-kyselyohjelman ja Excel-taulukoinnin kanssa. Pia Houni, Heli Ansio ja Maria Hirvonen Työterveyslaitokselta osallistuivat kyselyaineiston ristiintaulukointiin. Yhteiskuntatieteilijä Marianne Toiskallio keskusteli määrällisen aineiston raportoinnista. Tutkimusraportin valmistuttua sitä kommentoivat erikoistutkija, dosentti Sari Karttunen Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporesta ja Päivi Setälä. Kielentarkastuksen teki Merja Suomela.

Lämmin kiitos kaikille osapuolille rakentavista keskusteluista ja miellyttävästä yhteistyöstä sekä tarkoista ja osuvista kommenteista.

Tutkimustyön rahoitti Strategisen tutkimuksen neuvoston Tasa-arvoinen yhteiskunta -ohjelmasta rahoitettu ArtsEqual-hanke (hankenumero 293199/2015). Strategisen tutkimuksen neuvosto toimii Suomen Akatemiassa.

Tiivistelmä

Tutkimus *Lastenkulttuurikeskukset osallisuutta tuottamassa – Huoltajien taustat ja kokemukset taide- ja kulttuurikasvatukseen osallistumisen määrittäjinä* käsittelee lasten kulttuurista osallisuutta Suomessa. Osallisuudella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kokemusta mukaanpääsystä ja kuulumisesta johonkin itselle merkitykselliseen. Huomio suunnataan siihen, miten lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttävät huoltajat arvioivat lastensa tai koko perheittensä osallistumista lastenkulttuurikeskusten toimintaan. Tutkimuksen kohteena on lastenkulttuurikeskusten edustama taide- ja kulttuurikasvatustyö, ja siksi osallisuutta tarkastellaan nimenomaan kulttuurisena osallisuutena.

Tutkimus sai alkunsa Taideyliopiston koordinoiman ArtsEqual-hankkeen Arts@School-tiimin sekä Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton yhteistyöstä. Yhteistyö-osapuolilla oli tarve tutkia ja kehittää yhdessä suomalaista lastenkulttuuria. Yhteistyön taustalla oli useiden eri tutkimustulosten aikaansaama yhteisymmärrys siitä, että lasten tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua taide- ja kulttuuriharrastuksiin tulee lisätä laaja-alaisesti. Arts@School-tiimin tutkijat ovat suunnanneet tutkimussissaan huomionsa mekanismeihin, jotka tuottavat ja ylläpitävät epätasa-arvoista osallistumista taidekasvatukseen.

Yhteistyössään lastenkulttuurikeskusten liiton kanssa tutkijoita kiinnosti, ketkä keskusten palveluja käyttävät ja onko palveluihin mukaan pääsy tasa-arvoista. Keskuksilla ei ole aiheesta tutkittua tietoa. Päätettiin ottaa sähköisen kyselyn avulla selvää, keitä keskusten asiakkaat ovat ja miten he kykenevät tarjoamaan lapsilleen mahdollisuuksia osallistua taidekasvatus- ja kulttuuripalveluihin. Varsinaisina tutkimuskysymyksinä kysytään, *miten huoltajien sosioekonominen tausta ja tilanne ohjaavat heidän lastensa osallistumista taiteeseen ja kulttuuriin*. Toiseksi kysytään, *miten huoltajat kuvaavat lastensa kulttuurista osallisuutta*. Kolmantena kysymyksenä on, *miten huoltajat näkevät omien aiempien taide- ja kulttuurikokemustensa merkityksen tarjotessaan lapsilleen osallistumismahdollisuuksia*. Määrälliset kysymykset koskivat perheiden sosioekonomista taustaa ja tilannetta. Huoltajilta pyydettiin lisäksi

avovastauksia kysymyksiin, jotka koskivat heidän omia kokemuksiaan kulttuurisesta osallisuudesta ja syitä siihen, miksi he antavat lapsilleen mahdollisuuksia osallistua.

Tutkimus perustuu lastenkulttuurikeskusten asiakkaille kohdistetun sähköpostikyselyn vastauksiin. Se perustuu myös ArtsEqual-hankkeessa jo tehtyyn tutkimukseen, samoin lastenkulttuurikeskuksia koskeviin arviointiraportteihin. Tutkimuksessa hyödynnetään aiempaa tutkimusta taidekasvatuksen, kulttuurisen osallisuuden ja tasa-arvoisen osallistumisen alueilta.

Suomen lastenkulttuurikeskusten liittoon kuuluu nykyisin 26 keskusta. Niistä 16 osallistui tutkimukseen. Tutkimus toteutettiin 1.8.2016 ja 31.1.2017 välisenä aikana. Keskusten palveluja käyttäville asiakkaille lähetettiin sähköinen verkkokysely sähköpostin välityksellä. Kyselyn sai 1 062 asiakasta, ja siihen vastasi 273 asiakasta. Vastausprosentiksi tuli 26. Vastausprosentti on pieni, ja sen vuoksi määrällisten vastausten merkitys jää rajalliseksi. Vastausten perusteella ei voida rakentaa kuvaa lastenkulttuurikeskusten asiakkaista kokonaisuudessaan. Sen sijaan niiden perusteella voidaan hahmottaa kuvaa niistä asiakkaista, jotka vastasivat kyselyyn. Määrällisten vastausten sijaan laadullisilla vastauksilla on tärkeä tehtävänsä. Vaikka vain 26 % vastasi, lukumääräisesti se tarkoittaa 273:a henkilöä, joiden ääni pääsee kuuluiin. Laadullisessa tarkastelussa se on iso joukko lasten huoltajia, jotka antavat arvokasta tietoa tutkimuksen aihepiireistä.

Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koko väestöä koskeviksi johtopäätöksiksi. Kun kysely kohdistettiin niille, jotka jo käyttävät palveluja, he ovat huoltajia, jotka ovat jo ylittäneet kynnyksen tulla palvelujen piiriin. Tutkimuksessa ei ole mukana sellaisia huoltajia, jotka eivät käytä tai eivät vielä käytä lastenkulttuurikeskusten palveluja. Näin ei voida verrata asiakkaita niihin, jotka eivät käytä palveluja. Huoltajista muodostettava kuva jää keskusten asiakkaiden sisäiseksi tarkasteluksi. Tutkimuksen keskeinen aihe, kulttuurinen osallisuus, haastavuudessaan kenties karkotti osan vastaajista. Kyselylomakkeessa kylläkin avattiin käsitettä osallisuus, mutta tulevaisuudessa tutkimuksissa olisi paikallaan pohtia vielä tarkemmin, miten saada huoltajilta kulttuurista osallisuutta koskevaa tietoa siten, että aiheesta kysytään kaikille huoltajille ymmärrettävällä tavalla.

Vastaajista suurin osa on naisia, 91 %. He puhuvat äidinkielenään suomea (97 %). Heistä 74 %:lla on korkeakoulututkinto tai tutkintoon tähtäävät korkeakouluopinnot ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Lähes kaikki kyselyyn vastaajat elävät kahden huoltajan perheissä. Perheistä suurimman osan yhteenlasketut nettotulot ovat yli 2 500 euroa kuussa (75 %:lla). 41 %:lla nettotulot ovat 3 000–5 000 euroa kuussa. 60 % vastaajista työskentelee joko sosiaali- ja terveysalalla, koulutuslalla tai taide- ja kulttuurialalla. Yhden huoltajan perheitä on 6 %. Työttöminä on vastaajista 7 %. Suurin osa perheistä asuu lähellä lastenkulttuurikeskuksia. Suuri osa perheistä käyttää omaa autoa kuljettaessaan lapsiaan keskuksiin. Vastaajista suuri osa kertoo, että oma kiinnostus taiteeseen ja kulttuuriin tai oma tausta taiteessa ja kulttuurissa on syy siihen, miksi tuo lastaan lastenkulttuurikeskuksen toimintaan. Tyttöjä ja poikia osallistuu toimintaan jokseenkin yhtä paljon. Vastaajista lähes kaikki (92 %) ovat sitä mieltä, että osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen toimintaan tuottaa kulttuurista osallisuutta: 63 % ”tuottaa”, 29 % ”tuottaa jonkin verran”.

Huoltajan omakohtainen kokemus taide- ja kulttuuritoiminnasta ja sen merkityksestä näyttää motivoivan huoltajaa antamaan lapselleenkin mahdollisuuksia osallistua. Kiinnostus ja hakeutuminen taide- ja kulttuuritoimintaan periytyy josakin määrin. Myös tietynlainen ”hyväosaisuuden kehä” näyttää ympäröivän niitä perheitä, joiden lapsia tuodaan lastenkulttuurikeskusten toimintaan. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että kumpikin huoltaja on työssä, tai jos toinen huoltajista on työssä, toinen on äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla.

Miten ja millä ehdoin syntyy kokemus kulttuurisesta osallisuudesta? Tarvitaan toimintaa, johon on mahdollista osallistua niin, että henkilölle syntyy tunne, että hän voi osallistua siihen¹. Toiminnan on oltava maantieteellisesti saavutettavaa. Toiminnan on oltava lähellä. Suurin osa vastaajista ilmoitti, että kuljettaa lapsiaan lastenkulttuurikeskuksen toimintaan omalla autolla. Moni ilmoitti asuvansa

1 Kun puhutaan osallisuudesta, puhutaan myös mukaanpääsystä ja tunteesta, että kuuluu johonkin. Tarkoittaako osallisuus aina myös yhteistoiminnallisuutta tai yhdessä tekemistä vai voiko olla osallinen ja toimia samalla yksin? Voiko olla osallinen ja tuntea itsensä samalla ulkopuoliseksi? Onko pakko aina kuulua johonkin? Nämä kysymykset jäävät odottamaan myöhempiä keskusteluja.

suhteellisen lähellä, alle neljän kilometrin päässä toiminnasta. Siitä huolimatta oma auto oli käytetyin kulkutapa koko vastaajajoukon keskuudessa sekä myös yksinhuoltajien keskuudessa. Sen sijaan pienituloisimmat käyttivät pääosin muita kulkutapoja kuin omaa autoa. Tämän tutkimuksen huoltajien joukossa on paljon keskituloisia ja hyvätuloisia². Heillä on varaa hankkia auto ja ylläpitää sitä. Edellä mainitut ehdot eivät tietenkään takaa osallisuuden syntymistä. Olisikin syytä perehtyä syvemmin osallisuuden käsitteeseen ja lasten osalta kysyä lapsilta itseltään asioita, jotka kertovat osallisuudesta.

Tutkimustulokset ovat samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa, jotka puhuvat sen puolesta, että kulttuurinen, sosiaalinen ja ekonominen pääoma kasautuu. Jos taide- ja kulttuuripalvelujen määrää lisätään, on mahdollista, että lisäys hyödyttäisi ennen kaikkea niitä perheitä, joiden lapset jo nyt osallistuvat. Lastenkulttuurikeskukset voivat yhdessä koulujen kanssa tavoittaa myös niitä lapsia ja perheitä, joiden tilanne ja sosioekonominen tausta eivät mahdollista mukaan tulemistä. Koulu tavoittaa kaikki lapset.

Asiasanat:

taide, taidekasvatus, kulttuuri, lastenkulttuuri, taidekasvatus- ja kulttuuripalvelut, kulttuurinen osallisuus, kokemukset, sosioekonominen tausta

2 Tulorajojen määrittelmistä mm. Moisio, Mukkila, Ilmakunnas, Mäkinen & Saikkonen 2016.

1 Johdanto

1.1 Kysymysten asettelua

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan lasten kulttuurista osallisuutta kääntämällä katse huoltajien mahdollisuuksiin ja kykyyn tarjota lapsilleen mahdollisuuksia osallistua taidekasvatus- ja kulttuuripalveluihin. Asiaa tutkitaan kysymällä Suomen lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttäviltä huoltajilta, miten ja miksi he tarjoavat lapsilleen mahdollisuuksia osallistua taide- ja kulttuuritoimintaan. Tutkimus on syntynyt Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton³ ja Taideyliopiston⁴ koordinoiman Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman ArtsEqual-tutkimushankkeen⁵ yhteistyönä. ArtsEqual-hankkeen johtoajatuksena on, että taiteen ei tarvitse olla vain harvojen etuoikeus. Sen sijaan ehdotetaan, että taide voisi olla kaikille kuuluva peruspalvelu. Käsillä olevan tutkimuksen toivotaan synnyttävän uutta tietoa kulttuurin ja taiteen merkityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa ja kiteyttävän yhteisiä, kansallisia argumentteja päätöksenteon ja alan kestäväen kehittymisen tueksi. Osallisuuden lisäksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös, mikä merkitys on huoltajien omilla kokemuksilla taiteesta ja kulttuurista siihen, miten he tarjoavat lapsilleen osallistumismahdollisuuksia. Lisäksi tutkimus valaisee sitä melko vähän tutkittua asiaa, miten perheiden taustat – muiden muassa huoltajien koulutus ja tulotaso – mahdollisesti ohjaavat lasten osallistumista taidekasvatus- ja kulttuuripalveluihin Suomessa.

Taide- ja kulttuuritoiminnan merkitys lapsen hyvinvoinnille on laajasti tunnistettu seikka. Viime vuosien tutkimukset ja selvitykset korostavat sitä, että lasten tassa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua taide- ja kulttuuriharrastuksiin tulee lisätä

3 Lastenkulttuuri.fi.

4 Taideyliopisto.

5 Artsequal.

laaja-alaisesti⁶. Mutta miten nämä mahdollisuudet avautuvat perheissä ja miten lasten huoltajat hyödyntävät avautuvia mahdollisuuksia? Miten lapset pääsevät osallistumaan ja osallisiksi taide- ja kulttuuripalveluista? Näihin kysymyksiin liittyy tutkimuksen keskeinen kysymys:

Miten huoltajien sosioekonominen tausta ja tilanne ohjaavat heidän lastensa osallistumista taiteeseen ja kulttuuriin?

Kysymyksessä tarkastellaan huoltajien sosioekonomista taustaa ja muita tausta- ja tilannetekijöitä. Sosioekonomisella taustalla tarkoitetaan koulutusta, ammattia ja tulotasoja. Muilla tausta- ja tilannetekijöillä tarkoitetaan sukupuolta, ikää, äidinkieltä, huoltajien ja lasten määrää perheessä, huoltajien työmarkkinatilannetta, työnantajan tai oman yrityksen päätoimialaa sekä etäisyyttä lastenkulttuurikeskuksen toimintaan ja tapaa kulkea sinne.

Toiseksi kysytään:

Miten huoltajat kuvaavat lastensa kulttuurista osallisuutta?

Kysymykseen etsitään vastauksia tarkastelemalla, mitä huoltajat ymmärtävät osallisuudella ja miten he arvioivat lastensa pääsevän osallisiksi taiteesta ja kulttuurista. Kysymyksessä annetaan huoltajien määrittellä osallisuutta. Tämä täyttää myös osaltaan kulttuuriin osallistumisen tutkimuksessa näkyvää aukkoa. Kulttuuriin osallistumista tutkinut Jutta Virolainen on tuonut esiin, että kulttuuriin osallistumista tutkitaan usein lähes yksinomaan ulkoisesta näkökulmasta, jolloin tutkija määrittää näkökulman osallistumisen tarkasteluun sen sijaan, että huomio kiinnittyisi tutkittavan yksilön näkökulmaan siitä, miten hän ymmärtää kulttuuriin osallistumisen⁷.

Kolmanneksi halutaan tietää:

Miten huoltajat näkevät omien aiempien taide- ja kulttuurikokemustensa merkityksen tarjotessaan lapsilleen osallistumismahdollisuuksia?

Vastauksia etsitään tarkastelemalla, miten huoltajat avovastauksissaan kertovat omista kokemuksistaan taiteesta ja kulttuurista ja miten he näkevät näiden kokemustensa merkityksen huoltajina, kun he tarjoavat lapsilleen mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin.

1.2 Tutkimuksen tausta ja toteutus

Tutkimuksen käytännön toteuttaja on ArtsEqual-hankkeen tiimi Arts@School, joka on yksi hankkeen kuudesta tutkimusryhmästä. Tiimissä tarkastellaan ja kehitetään koulussa annettavan taidekasvatuksen laatua ja tasa-arvoista saavutettavuutta. Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton kanssa. Liitto perustettiin vuonna 2015 Taikalamppu-verkoston pohjalta. Opetus- ja kulttuuriministeriön Lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa (2003–2007) keskeinen toteuttamistoimenpide oli Lastenkulttuurikeskusten verkosto Taikalampun perustaminen. Ministeriön tavoitteena oli kehittää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita koko maassa tukemalla jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistämällä palveluiden syntymistä sinne, missä niitä ei vielä ollut. Lähtökohtana verkoston toiminnalle oli yhdenvertaisuus ja saavutettavuus toimintaperiaatteina sekä pyrkimys laadukkaaseen toimintaan aloilla ja alueilla, joilla esiintyy pulaa osajista ja toimijoista. Ensimmäiselle Taikalampun toimikaudelle (2003–2005) opetus- ja kulttuuriministeriö valitsi seitsemän lastenkulttuurikeskusta, ja verkostoa laajennettiin seuraaville kahdelle kaudelle (2006–2008 ja 2009–2013) siten, että lopussa mukana oli yksitoista keskusta. Eri keskuksille ministeriö asetti kohdennettuja kehittämistehtäviä, jotka liittyivät lastenkulttuurin eri toimintamuotoihin ja eri taiteenaloihin. Liiton tehtävänä on edistää ammattimaisesti toimivien lasten- ja nuorten kulttuurikeskusten toimintaedellytyksiä ja vahvistaa lastenkulttuurialan osaamista ja tunnettuutta val-

6 Mm. Westerlund et al. 2016; Pulkkinen 2016; Pulkkinen 2015; Halme & Karimäki & Rusanen 2016.

7 Virolainen 2015.

takunnallisesti.⁸ Liitto edistää ja koordinoi lastenkulttuuritoimijoiden yhteistyötä ja verkostoitumista.

Suomen lastenkulttuurikeskusten liittoon kuuluu nykyään 26 jäsenkeskusta ympäri Suomen. Lastenkulttuurikeskukset järjestävät monipuolista toimintaa. Toiminta voi olla taidekasvatusta ja -työpajoja, festivaaleja ja tapahtumia, näyttelyitä, esityksiä, konsertteja ja taiteilijataapaamisia sekä leirejä, kursseja, taidekahviloi- ta ja perhetoimintaa. Liiton verkkosivuilla kerrotaan, että lastenkulttuurikeskukset toimivat usein osana kuntien sivistys- ja kulttuuripalveluita ja tekevät yhteistyötä kuntien, kaupunkien ja yhdistysten kanssa. Toimintaa voidaan järjestää lastenkulttuurikeskusten omien tilojen lisäksi esimerkiksi museoissa, teattereissa, kirjastoissa, kouluissa, päiväkodeissa, neuvoloissa tai kahviloissa.⁹

Lastenkulttuurikeskukset ovat keskenään hyvin erilaisia. Ne ovat profiloituneet kukin omalla tavallaan, ja niiden toimintaperiaatteet ja toiminnan sisällöt poikkeavat toisistaan paljonkin. Sijainniltaan jotkin keskukset toimivat tietyssä toimipisteessä. Toiset keskukset ulottavat toimintansa maantieteellisesti laajalle alueelle ja vastaavat osaltaan useiden kuntien lastenkulttuuripalveluista. Joidenkin keskusten toiminta on verkostomaista, ja sana keskus ei aina anna täysin oikeaa kuvaa toiminnan luonteesta.

Tutkimus on saanut alkunsa Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton ja Taideyliopiston toimijoiden välisistä keskusteluista. Keskusteluissa on pohdittu taide- ja kulttuuripalveluja ja niiden tasa-arvoista saavutettavuutta Suomessa. Liiton toimijoiden ja Arts@School-tutkimusryhmän yhteisenä intressinä on tuottaa tutkimustietoa, joka palvelee esimerkiksi lastenkulttuuripalvelujen toimintatapojen ja -sisältöjen sekä monialaisen yhteistyön kehittämistä. Eräs tärkeä lastenkulttuurikeskusten yhteistyökumppani on peruskoulu. Keskusteluissa on noussut esiin havainto, että lastenkulttuurikeskuksilta puuttuu selkeä käsitys siitä, ketkä niiden palveluja käyttävät, ja siitä, miten palvelut tuottavat kulttuurista osallisuutta. Oletuksena on, että lasten ja nuorten kulttuuripalveluja käyttävät ennen kaikkea

8 Lastenkulttuuri.fi.

9 Lastenkulttuuri.fi.

hyvätuloiset. Tätä asiaa päätettiin tutkia kääntymällä lastenkulttuurikeskusten asiakkaiden puoleen ja vertaamalla heidän tulotasoaan Tilastokeskuksen tilastoihin.

Lastenkulttuurikeskusten liiton hallitus päätti kokouksessaan osallistua tutkimukseen ja sitoutua edistämään sen toteutusta. Tutkimus toteutettiin kuuden kuukauden aikana elokuusta 2016 tammikuuhun 2017 projektitutkijan osa-aikaisena (50 %) työnä. Projektitutkija Mari Martin toimi Arts@School-ryhmän resursoimana yhteistyössä lastenkulttuurikeskusten liiton edustajien kanssa.

Syyskuussa 2016 laadittiin kyselylomakkeen kysymykset ja taustakirje kyselyn yhteyteen. Kysymykset ja kirje käännettiin ruotsin kielelle. Kysely ja sen kaksi kieliversiota vietiin Surveypal-kyselyohjelmaan. Kyselyn toimivuutta testattiin kolmen koevastaajan avulla. Koevastaajien palautteen perusteella kyselylomakkeen kysymyksiä tarkennettiin ja korjattiin. Kysely lähetettiin lastenkulttuurikeskuksille ja heidän kauttaan edelleen kohderyhmiin valituille huoltajille 21.9.2016. Vastausaikaa oli ensin kaksi viikkoa, 5.10.2016 saakka. Aikaa jatkettiin neljällä päivällä 9.10.2016 saakka. Vastaamisajan aikana huoltajia muistutettiin kaksi kertaa kyselyyn vastaamisesta. Toisen muistutuksen yhteydessä annettiin samalla lisää aikaa vastaamiselle. Vastaukset analysoitiin ja tutkimusraportti kirjoitettiin 6.10.2016–31.1.2017.

1.2.1 Tutkimusraportin kulku

Johdantoluvussa 1 kerrotaan, miten ja miksi tutkimus on tehty. Luvussa esitellään myös lastenkulttuurikeskukset, joiden toiminnan pariin hakeutuvista asiakkaita on kysymys tässä tutkimuksessa. Luvussa 2 tarkastellaan, keitä kyselyyn vastanneet lasten huoltajat ovat, keitä ovat heidän puolionsa ja millaisia ovat heidän perheensä. Luvussa 3 pureudutaan huoltajien vastauksiin, jotka hahmottavat lasten osallistumista taidekasvatus- ja kulttuuripalveluihin ja osallisuutta niissä. Luvussa tuodaan esiin myös huoltajien ajatuksia ja arvioita lastensa osallistumisesta ja osallisuudesta sekä heidän omia, aiempia kokemuksiaan taiteesta ja kulttuurista. Luvussa 4 kootaan lukujen 2 ja 3 tulokset yhteenvedoksi ja tehdään päätelmät. Lopussa on luettelo taulukoista ja kuvioista sekä lähteet ja liitteet.

1.3 Keskeiset käsitteet

1.3.1 Kulttuurinen osallisuus

Huoltajilta tiedusteltiin ajatuksia heidän lastensa osallistumisesta taide- ja kulttuuritoimintaan ja sen tuottamasta osallisuuden kokemuksesta. Huoltajilta kysyttiin myös heidän omasta osallistumisestaan taide- ja kulttuuritoimintaan ja sen merkityksestä heidän lastensa osallistumiselle. Huoltajille kohdistetussa kyselylomakkeessa käsitettä avattiin seuraavasti: ”Osallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi kiinnittymistä, mukanaoloa, mukaan pääsyä tai kuulumista johonkin. Taide- ja kulttuuritoiminnan vahvuuksia on, että ne voivat tuottaa osallisuutta. Osallistuminen on reitti osallisuuteen.”¹⁰ Nyt tutkimuksen raportointivaiheessa osallisuus täsmennetään kulttuuriseksi osallisuudeksi.

Tämä tutkimus tulee kaiken osallisuutta tarkastelevan tutkimuksen rinnalle erityisesti kulttuurisesta näkökulmasta tuomaan tietoa taiteesta ja kulttuurista ja niihin osallistumisesta. Sosiaalipedagogiikan tutkijat Elina Nivala ja Sanna Ryyänen avaavat osallisuutta käsitteenä. He kirjoittavat:

Johonkin kuulumisen tunne ja kokemus omasta merkityksestä osana jotakin yhteisöä ja yhteiskuntaa on ihmisen hyvinvoinnin perusrakennusaineita. Keskustelu osallisuudesta liittyy myös pohdintoihin demokratiasta ja demokratian elinvoimaisuudesta. Kyse ei ole tällöin yksinomaan valtiokoneiston toimintatapoihin liittyvästä asiasta, tai kansalaisosallistumisen kysymyksistä vaan viime kädessä siitä, kuinka olemme yhdessä toisten kanssa, minkälaisia suhteita muodostamme ja miten ne koemme.¹¹

10 Nämä kysymykset käyvät ilmi liitteestä III (Saatekirje ja kyselylomakkeen kysymykset suomeksi) sekä liitteestä IV (Saatekirje ja kyselylomakkeen kysymykset ruotsiksi). Suomenkielisessä versiossa kysymykset ovat osassa nimeltä Osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin. Ruotsinkielisessä versiossa kysymykset ovat osassa nimeltä Delaktighet i konst och kultur.

11 Nivala & Ryyänen 2013, 10.

Taidekasvatustilanteet perustuvat toisten kanssa toimimiseen, yhdessä tekemiseen ja kokemiseen. Tilanteissa ei tarvitse jäädä passiiviseksi vastaanottajaksi tai sivustaseuraajaksi, vaan tilanteet tarjoavat mahdollisuuksia tulla aktiiviseksi, aloitteelliseksi ja suhteita muodostavaksi. Tätä on osallisuus. Osallisuus voi tarkoittaa hetkeä, jolloin koetaan mukanaoloa, tai se voi tarkoittaa johonkin kuulumisen kokemusta ajallisen tai maantieteellisen etäisyyden päästä.

Lastenkulttuurikeskuksissa osallisuus on ollut keskeisenä tehtävänä koko niiden olemassaolon ajan. Suomen lastenkulttuurikeskusten liittoon kuuluvien keskusten toiminnasta on tehty kolme arviointiraporttia¹². Ne antavat hyvän kuvan lastenkulttuurikeskusten verkoston toiminnasta ja sen vähittäisestä laajentumisesta kattamaan koko Suomea, arvioinnin näkökulmasta. Raporttien perusteella voidaan todeta, että keskuksissa on tehty ja tehdään uutteraa ja määrätietoista työtä lastenkulttuurin hyväksi. Ensimmäisen arviointiraportin tekijät Päivi Granö, Esko Korkeakoski ja Maria Laukka tuovat esiin, että lastenkulttuurikeskusten tehtävänä on ollut alusta asti taiteen tasa-arvoinen tarjonta siten, että mahdollisimman moni lapsi pääsee taiteesta osalliseksi.¹³ Keskusten tehtävänä on ollut tavoittaa sellaisia lapsia, joita taiteen perusopetus ei tavoita tai joilla ei ole pääsyä taiteen perusopetukseen. Laukka kirjoittaa:

Koulun kulttuurityötä tukemaan ja puutteita korjaamaan on Suomeen kasvanut 1980-luvulta lähtien melko tiheä taiteen perusopetuksen verkko, jota varmasti voidaan pitää kansainvälisesti ainutlaatuisena. Sen on kuitenkin arvioitu kasvattavan lapsia eriarvoisella tavalla kulttuuriharrastuksiin, joista suuri yleisö jää ilman etenkin syrjäseuduilla.¹⁴

Taideopetuksen kaventunutta tilaa perusopetuksessa on pyritty paikkaamaan taiteen perusopetuksella. Kuten Laukka toteaa, taiteen perusopetuksen ongelma

12 Korkeakoski & Pääjoki 2014; Korkeakoski & Pääjoki 2009; Granö & Korkeakoski & Laukka 2006.

13 Granö & Korkeakoski & Laukka 2006.

14 Laukka 2006, 10.

lasten kannalta on ollut valikoivuus ja usein vaikea saavutettavuus¹⁵. Lastenkulttuurikeskukset ovat vastanneet ongelmaan: niiden olemassaolon myötä on saatu uusia mahdollisuuksia laajapohjaiseen, saavutettavaan ja demokraattiseen kulttuuri- ja taidekasvatukseen¹⁶. Laukan mukaan lastenkulttuurikeskukset voivat toimia ennen kaikkea perusopetuksen antaman taideopetuksen vahvistajana ja tukena¹⁷. Tätä nykyä lastenkulttuurikeskusten liitto kertoo useiden keskusten päässeen hyvään yhteistyöhön peruskoulun kanssa¹⁸. Keskuksilla on valtava potentiaali tavoittaa mitä erilaisimpia ryhmiä. Niiden palveluja käyttävät esimerkiksi päiväkodit, perhepäivähoito, seurakuntien kerhot, vastaanottokodit, sairaalat ja lapsiperheet¹⁹. Ensimmäisen arviointiraportin laatijat toteavat, että silloisella lastenkulttuurikeskusten verkostolla, joka tunnettiin Taikalamppu-verkostona, oli hyvät ja ihanteelliset lähtökohdat: eri lastenkulttuurikeskusten toisiaan täydentävä tavoiteasettelu, yhdenvertaisuus ja saavutettavuus toimintaperiaatteina sekä pyrkimys laadukkaaseen toimintaan aloilla ja alueilla, joilla esiintyy pulaa osaamisesta ja toimijoista²⁰. Arviointisijoiden mukaan keskukset myös etenivät verkoston tavoitteiden suuntaisesti²¹.

Vuoden 2009 raportissa todetaan, että lastenkulttuurikeskukset, koulujen taide- ja kulttuurikasvatus ja taiteen perusopetus ovat jo löytäneet hedelmällisiä yhteistyön muotoja²². Tuolloin keskeisiä kansallisia kehittämistarpeita oli edelleen toiminnan maantieteellinen ja alueellinen saavutettavuus koko maan kattavaksi²³.

Saavutettavuus liittyy kiinteästi osallisuuteen. Saavutettavuus tarkoittaa mahdollisuuksia päästä mukaan toimintaan. Saavutettavuus mahdollistaa osallistumisen ja osallisuuden. Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton vuonna 2016 julkaisemassa Lastenkulttuurin laatukäsikirjassa määritellään, että saavutettavuus on erilaisten

yhteisöjen tarpeiden huomioimista ja tarjonnan muotoilemista helposti lähestyttäväksi. Siinä todetaan: ”kaikilla ihmisillä tulisi olla mahdollisuus osallistua kulttuuritoimintaan ja kokea kulttuurielämyksiä henkilökohtaisista ominaisuuksistaan riippumatta. Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden edistämistä.”²⁴ Saavutettavuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista. Voidaan puhua psykologisesta, sosiaalisesta, maantieteellisestä, taloudellisesta ja fyysisestä saavutettavuudesta²⁵. Psykologista saavutettavuutta on vaikkapa se, miten lapsen huoltaja ymmärtää sen, mitä lukee lastenkulttuurikeskuksen mainoksesta tai tiedotteesta. Sosiaalista saavutettavuutta on esimerkiksi se, miten huoltaja kokee järjestetyn palvelun sopivan itselleen tai lapselleen. Matka kotoa taidetoimintaan havainnollistaa maantieteellistä saavutettavuutta. Palvelun hinta liittyy taloudelliseen saavutettavuuteen. Fyysinen saavutettavuus tarkoittaa toimintatilojen soveltuvuutta toimintaan siten, että tilojen suunnittelussa ja rakentamisessa huomioidaan esteetön pääsy ja erilaisten ihmisten erilaiset tarpeet.²⁶

1.3.2 Sosioekonominen tausta

Tutkimuskysymys huoltajien sosioekonomisesta taustasta ja muista tausta- ja tilanetekijöistä tähtää sen selvittämiseen, missä määrin nämä tekijät ohjaavat lasten pääsyä taide- ja kulttuuritoimintaan. Sosioekonomisella taustalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa huoltajien koulutusta, ammattia ja tulotasoa. Tilastollisissa tarkasteleissa sosioekonominen määritellään mitä moninaisimmilla tavoilla²⁷.

Esimerkiksi Tilastokeskus määrittelee henkilön sosioekonomisen aseman henkilön pääsiallisen toiminnan, ammatin, ammattiaseman sekä toimialan perusteella²⁸.

15 Emt. 2006, 10.

16 Laukka 2006, 10.

17 Emt. 2006, 10.

18 Kouluyhteistyö.

19 Laukka 2006, 10.

20 Granö, Korkeakoski & Laukka 2006, 50.

21 Emt. 2006, 50.

22 Korkeakoski & Pääjoki 2009, 46.

23 Emt. 2009, 53.

24 Setälä & Tiainen-Niemistö & Vesikansa 2016, 30.

25 Emt. 2006, 31.

26 Arviointisijat Esko Korkeakoski ja Tarja Pääjoki erittelevät saavutettavuutta jo vuoden 2009 raportissaan, sen liiteosassa. (Korkeakoski & Pääjoki 2009.)

27 Tilastollisten määrittelyjen moninaisuutta avataan valaisevasti teoksessa Saari & Aarnio & Rytönen 2015. Myös Tilastokeskus antaa erilaisia määritelmiä sosioekonomisen aseman käsitteelle. (Tilastokeskus.)

28 Työssäkäyntitilaston laatuseloste: ammatti ja sosioekonominen asema 2011.

Tilastokeskus luokittelee henkilöt heidän oman toimintansa perusteella lukuun ottamatta 0–15-vuotiaita ja ryhmää ”muut työvoimaan kuulumattomat” (lähinnä omaa kotitaloutta hoitavat), jotka saavat asuntokunnan viitehenkilön sosioekonomisen aseman.

Pierre Bourdieu aloitti tutkimustyön sosioekonomisen taustan merkityksellä taide- ja kulttuuriosallistumiselle, ja yhä edelleen on tarvetta aiheen tutkimiselle. Tästä on osoituksena esimerkiksi ArtsEqual-hankkeen tutkijoiden taiteen, tasa-arvon ja hyvinvoinnin kansainvälistä tutkimusmaastoa koskeva kartoitus²⁹. Tutkijoiden mukaan viimeaikaiset selvitykset viittaavat siihen, että perheen sosioekonominen tausta jakaa lapset ja nuoret jo ennen kouluikää eriarvoiseen asemaan niin yleisissä oppimisvalmiuksissa ja koulumenestyksessä kuin koulun ulkopuolisessa harrastustoiminnassa, mukaan lukien taideharrastukset³⁰.

Toinen osoitin tarpeelle tutkia sosioekonomisen taustan merkitystä ja ratkaista siihen liittyviä kysymyksiä on Kulttuuria kaikille -palvelu. Valtakunnallisesti toimiva palvelu toimii taiteen ja kulttuurin alalla. Sen tehtävänä on tarjota tietoa ja tukea kulttuuritoimijoille saavutettavuuden ja moninaisuuden kysymyksissä.³¹

1.3.3 Taidekasvatus- ja kulttuuripalvelut

Tässä tutkimuksessa tarkasteltava lasten taidetoiminta sijoittuu taidekasvatuksen piiriin. Taidetoiminnan toteutusympäristöinä ovat lastenkulttuurikeskukset. Keskuksat tuottavat erilaisia taidekasvatus- ja kulttuuripalveluita lapsille ja perheille. Eeva Anttilan toimittamassa kirjassa *Taiteen jälki – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä*³² kirjoittajat³³ valaisevat, mitä on taidekasvatus yhteiskunnan palveluvali-

koimassa. Kirjoittajat asettavat yläkäsitteeksi taidepedagogiikan, jonka alaisuuteen asettuvat taidekasvatus, taideopetus ja taidekoulutus yhteiskunnan järjestelminä ja käytäntöinä, jotka toteutuvat erilaisissa muodoissaan³⁴. Kirjoittajat määrittelevät taidepedagogiikan oppimisen kontekstissa tapahtuvaksi ihmisten väliseksi vuorovaikutukseksi, jonka päämäärä on avoin ja jonka sisältö on pohjimmiltaan avoin ja täsmentyy toiminnassa, tapahtumisessa³⁵.

Taidekasvatus lastenkulttuurikeskuksissa voidaan nähdä lastenkulttuuritoiminnan sisäisenä yhteiskunnan käytäntönä, joka ottaa ja saa erilaisia muotoja erilaisissa yhteyksissään. Näitä muotoja muotoillaan palveluiksi.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on toteutettu verkkokyselyn avulla. Elokuussa 2016 tutkija tapasi kasvokkain tutkimushankkeen osapuolet Taideyliopistosta ja Lastenkulttuurikeskusten liitosta³⁶. Tapaamisessa keskusteltiin tutkimustarpeesta, -tavoitteista, -kohteesta ja aikataulusta sekä kyselystä tutkimusmenetelmänä ja kyselyn sisällöstä. Hahmoteltiin kyselyluonnos, jota tutkija tarkensi myöhemmin. Tutkija laati kyselyn SurveyPal-verkkokyselyvälineellä, ja se lähetettiin lastenkulttuurikeskusten palveluja käyttäville lasten huoltajille. Kyselyjen kysymykset saatekirjeineen ovat nähtävissä liitteissä III (suomenkielinen) ja IV (ruotsinkielinen). Kyselyssä oli 34 kysymystä, joista strukturoituja 28 ja avokysymyksiä 6³⁷. Kysely jakaantui osiin *Taustatiedot* (6 kysymystä), *Työ ja toimeentulo* (7 kysymystä), *Perhe* (4 kysymystä), *Lapsen osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen toimintaan* (10 kysymystä), *Osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin* (5 kysymystä) ja *Omat kokemuksesi taiteessa ja kulttuurissa* (2 kysymystä).

29 Westerlund et al. 2016.

30 Westerlund et al. 2016, 3.

31 Kulttuuria kaikille -palvelu.

32 Anttila 2011.

33 Kirjan kirjoittajat: Riku Saastamoinen, Juha Varto, Heidi Westerlund, Lauri Väkevä, Marja-Leena Juntunen, Leena Rouhiainen, Teija Löytönen, Inkeri Sava, Marjo Räsänen, Eeva Anttila ja Liora Bresler.

34 Anttila 2011, 7.

35 Emt. 2011, 5.

36 Tapaamisessa olivat mukana tutkijan lisäksi Kaisa Kettunen ja Eeva Anttila sekä Skype-yhteyden välityksellä Katri Tenetz ja Anu-Maarit Moilanen.

37 Avokysymyksistä yksi, kysymys 25, jäi virheellisesti mukaan lomakkeeseen, mutta sitä ei lueta mukaan analyysiin.

Lastenkulttuurikeskuksille lähetettiin tiedote tutkimuksesta ja siihen liittyvästä kyselystä sekä niiden aikatauluista (liitteet I ja II). Lastenkulttuurikeskuksilla oli etukäteen tietoa suunnitteilla olevasta tutkimuksesta. Tiedotteessa kutakin keskusta pyydettiin valitsemaan kyselyn kohderyhmäksi nykyisistä asiakkaistaan vähintään 50 sellaista, joiden sähköpostiosoite on keskuksen tiedossa. Tiedotteen lähettämisen jälkeen kohderyhmän kokoa tarkennettiin: sen tuli olla 50–100 huoltajaa kustakin keskuksista. Kohderyhmään toivottiin erityisesti perheitä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Haluttiin saada tietoa lasten eriarvoistumiskehityksestä, joka alkaa jo alle kouluikäisissä. Kohderyhmään toivottiin mukaan kaikenlaisia asiakkaita, maksullisiin ja maksuttomiin palveluihin osallistuvia sekä säännölliseen ja epäsäännölliseen toimintaan osallistuvia. Keskuksia pyydettiin lähettämään tutkijalle tieto 20.9.2016 mennessä mukaan valituista huoltajista: kuinka monta huoltajaa kohderyhmään arviolta kuuluu ja millaiseen toimintaan he osallistuvat keskuksessa. Keskusten tehtäväksi tuli lähettää kysely huoltajille. Keskuksille kerrottiin etukäteen, mitä kyselyn toteuttaminen niiltä edellyttää: sähköpostikyselyn lähettämisen valituille asiakkailla 21.9.2016, muistutuksen lähettämisen viikkoa myöhemmin, tiedottamisen mahdollisen lisäajan antamisesta vastaamiselle sekä asiakkaiden kannustamisen vastaamiseen. Tiedotteessa annettiin tutkijan yhteystiedot sekä kerrottiin, ketkä muut henkilöt ovat mukana tutkimuksen toteutuksessa.

Tutkimukseen osallistuneista keskuksista useat reagoivat pyydettyssä aikataulusa; keskuksen työntekijä kokosi lasten huoltajista sopivan kokoisen kohderyhmän ja ilmoitti tutkijalle kohderyhmän koon ja yleistiedon ryhmästä: minkä ikäisiä lastenkulttuurikeskuksen toimintaan osallistuvia lapsia kohderyhmän huoltajilla on ja millaiseen toimintaan he osallistuvat.

Joidenkin lastenkulttuurikeskusten työntekijät pyysivät tutkijalta lisätietoja ja neuvoja kohderyhmän kokoamisessa: mikä olisi sopiva määrä huoltajia ja millaiseen toimintaan osallistuvia olisi hyvä koota ryhmään. Eräs työntekijä oli vasta palannut työhön pitkän tauon jälkeen eikä ollut kuullut aiemmin tutkimuksesta. Hänellä oli vain vähän aikaa koota kohderyhmä. Erään keskuksen työntekijä havahdutti toimimaan vasta päivämäärän umpeuduttua. Sovimme puhelimesta, että hänen kokoamansa kohderyhmä voi tulla mukaan, vaikka aikaa vastata kyselyyn jää vä-

hemmän. Vastaamiselle annettu lisäaika mahdollisti sen, että kaikilla oli aikaa vastata kyselyyn.

Huoltajilta päätettiin kysyä asioita sillä hetkellä vallinneesta tilanteesta. Kuten sosiologi Juho Saari tuo esille, lyhyt aikajänne vähentää muistin valikoitumisesta aiheutuvia haasteita³⁸. Saaren mukaan esimerkiksi tulonjakoa koskevat muistikuvat eroavat sitä enemmän todellisesta, mitä pidemmältä aikajaksolta niitä pyydetään arvioimaan. Konkreettisenä esimerkkinä ihmisten muistikuvat vuoden tai vain kuukauden takaisista käytettävissä olleista tuloista eroavat hämmästyttävästi heidän todellisista rekistereihin kirjatuihin tuloistaan³⁹.

1.5 Analyysimenetelmät

Kyselyn vastausten pohjalta saatu aineisto on laadullista ja määrällistä. Laadullinen aineisto on syntynyt avovastausten perusteella. Määrällinen aineisto syntyi strukturoiduista kysymyksistä, sellaisista, joihin vastaaja rastitti vastauksen tai vastaukset annetuista vaihtoehdoista. Vastaamisajan umpeuduttua saapuneet vastaukset siirrettiin Excel-ohjelmaan.

Määrällistä aineistoa analysoitiin luokittelun ja ristiintaulukoinnin avulla. Luokitteluiden jälkeen tulkintavaiheessa yhdistettiin eri vastausluokkia. Esimerkiksi kyselylomakkeen kysymyksen numero 29 ”Tuottaako mielestäsi lapsesi/lastesi tämänhetkinen osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin?” vastausvaihtoehdot olivat ”tuottaa”, ”tuottaa jonkin verran”, ”ei tuota”, ”ei juurikaan tuota” ja ”en osaa sanoa”. Näistä vastausluokista on yhdistetty vaihtoehdot ”tuottaa” ja ”tuottaa jonkin verran”. Samoin on yhdistetty vaihtoehdot ”ei tuota” ja ”ei juurikaan tuota”. Näin on toimittu, koska on oletettavaa, että raja esimerkiksi luokkien ”tuottaa” ja ”tuottaa jonkin verran” välillä on häilyvä. Samasta syystä on yhdistetty kysymyksen numero 22 ”Lapseni/lasteni

38 Saari 2009, 119.

39 Emt. 2009, 119.

osallistumisen määrä on mielestäni?” vastausvaihtoehdot ”täysin riittävä” ja ”jokseenkin riittävä”: kumpikin kertoo riittävydestä. Samoin on yhdistetty vastausvaihtoehdot ”jokseenkin riittämätön” ja ”täysin riittämätön”: kumpikin vaihtoehto kertoo riittämättömyydestä.

Laadullinen aineisto, avovastaukset, analysoitiin teemoittelun avulla. Analyysissa nostettiin esiin sellaisia teemoja, jotka näyttivät toistuvan useissa vastauksissa. Myös useat sellaiset vastaukset, joille ei ensin näyttänyt löytyvän teemaa, päätyivät omiin teemaryhmiinsä. Jotkin vastaukset jäivät yksittäisiksi ilman teemaryhmää. Teemaryhmille annettiin nimet. Teemoittelun lisäksi myös jotkin yksittäiset vastaukset ovat olleet merkittäviä vastausten hahmottamisessa.

Ensimmäistä tutkimuskysymystä, *miten huoltajien sosioekonominen tausta ja tilanne ohjaavat heidän lastensa osallistumista taiteeseen ja kulttuuriin*, lähestytään tarkastelemalla huoltajien sosioekonomista taustaa ja muita tausta- ja tilannetekijöitä. Osasta muuttujia muodostettiin ristiintaulukot. Tämän kysymyksen ongelmana voidaan nähdä se, että kysely on kohdistettu asiakkaille, niille, jotka jo ovat palvelujen piirissä. Keskuksilla oli kuitenkin tarve ottaa selvää, keitä asiakkaat ovat. Oletus oli, että asiakkaat olisivat enimmäkseen hyvätulaisia, vaikka keskuksat pyrkivätkin kohdentamaan tarjontaansa kaikenlaisille asiakasryhmille tarjoamalla monenlaisia palveluja: maksullisia, maksuttomia, viikoittain etenevää harrastamista ja kertaluontoisia tapahtumia ja tilaisuuksia.

Tutkimuskysymykseen *miten huoltajat kuvaavat lastensa kulttuurista osallisuutta* tartutaan analysoimalla avovastauksia. Kysymyksellä tutkitaan sitä, miten vastaajat kuvaavat asiaa, jonka he mieltävät osallisuutena taide- ja kulttuuritoimintaan.

Kolmanteen kysymykseen, *miten huoltajat näkevät omien, aiempien taide- ja kulttuurikokemustensa merkityksen tarjotessaan lapsilleen osallistumismahdollisuuksia*, haetaan vastauksia analysoimalla avovastauksia teemoittelun avulla.

Tutkimuksessa on ollut ensiarvoisen tärkeää turvata kyselyyn vastanneiden huoltajien anonymiteetti. Siitä syystä vastauksista on poistettu sellainen tieto, jonka perusteella olisi mahdollista päätellä, kuka vastaaja on. Huoltajat nimesivät vastauksissaan usein sen keskuksen (tai niitä keskuksia), jonka asiakkaita he ovat. Vastauksista on kuitenkin poistettu keskusten nimet ja korvattu ne toisella sanal-

la, yleisimmin sanalla keskus tai lastenkulttuurikeskus. Silloin kun vastauksessa on korvattu yksi tai useampi sana muilla sanoilla, tämä muutos on merkitty sulkeisiin. Silloin, kun lauseesta on poistettu sana tai sanoja, poisto on merkitty kahdella viivalla.

Kyselylomakkeeseen jäi kolme virhettä. Kysymyksessä 19 vastausvaihtoehdon pitäisi olla 0–5 km eikä 1–5 km. Kukaan vastaajista ei kommentoinut virhettä, joten se ei liene vakava. Kysymys 25 päättyi epähuomiossa mukaan suomenkieliseen versioon, vaikka kysymys on hämäävä ja turha⁴⁰. 21 sinnikästä vastaajaa yritti vastata kysymykseen. Vastauksissaan he toistivat aiempaa vastaustaan tai kysyivät, mihin kysymys viittaa. Kolmantena virheenä ovat vastaajan ja hänen puolisonsa ammattiryhmää koskevat kysymykset 9 ja 10. Vastausvaihtoehdosta ”muu, mikä?” jäi puuttumaan tila avovastaukselle.

1.6 Menetelmien luotettavuus ja aineiston riittävyys ja pätevyys

Tutkimus haarukoi ja viittaa moneen suuntaan, useanlaisiin keskusteluihin. Tutkimus käsittelee lapsia, aikuisia, perhettä, taidetta ja lastenkulttuuria. Tutkimus koskettelee myös yhteiskuntaa, sosioekonomiaa, yhteiskuntaluokkia, aikuisten kulttuuria, arvoja ja poliittista päätöksentekoa. Tutkimus nojaa niin laadullisen kuin määrällisen tutkimuksen menetelmiin. Tutkimus sisältää lukuisia aiheita, joita olisi syytä tarkastella syvällisesti. Aiheista useimmat jäävät kuitenkin toteamisen tasolle ja odottamaan myöhempiä tutkimuksia. Aiheiden moninaisuudessa on vaara jäädä pinnalliseen tarkasteluun ja livetä epäolennaiseen pohdintaan. Samalla tutkimuksen keskeinen aihe, kulttuurinen osallisuus, on jo valmiiksi vaikea aihe, joka

40 Edelliset kysymykset olivat: 22. Lapseni/lasteni osallistumisen määrä on riittävä? 23. Jos mahdollista, niin perustele edellisessä kysymyksessä valitsemasi vaihtoehto. 24. Kuvaile syitä, miksi lapsesi osallistuu / osallistuvat lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan. (Seuraava kysymys on virheellinen, se on sama kuin kysymys 23.) 25. Jos mahdollista, niin perustele edellisessä kysymyksessä valitsemasi vaihtoehto.

haastavuudessaan kenties karkotti osan vastaajista. Mitä tarkoittaa osallisuus tai kulttuurinen osallisuus? Olisi ollut paikallaan keskittyä siihen ja pohtia, miten saada huoltajilta tietoa, joka koskee kulttuurista osallisuutta mutta jota kysytään kaikille huoltajille ymmärrettävällä tavalla. Olisi ollut paikallaan perata kulttuurisen osallisuuden käsitettä, pilkkoa se osiin ja asettaa kysymyksiä suhteessa osiin.

Tällaisessa haastavassa tutkimusprosessissa on tärkeää tiedostaa tutkimuksen luonne ja tarkentaa lakkaamatta tutkimuksen fokusta, sitä, mihin tulee tähdätä, mitä tulee tutkia ja mikä on olennaisinta. Tässä tapauksessa on ollut tärkeää saada kosketus lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttäviin huoltajiin, koska sellainen tieto vielä puuttuu. Tutkimus onnistui tässä: huoltajien ääni tulee kuuluviin. On ollut tärkeää myös luoda yhteys tämän tutkimuksen ja muun ajankohtaisen taidekasvatusta koskevan tutkimuksen välille. Yhteys on löytynyt. Yhteys kertoo, miksi tämä tutkimus on tehty, miksi sitä tarvitaan ja miten se liittyy muuhun nykyiseen tutkimuskeskusteluun. Tutkimus tuo uutta tietoa lastenkulttuurikeskusten toiminnasta.

Sähköposti kyselyn välittämisen keinona on helppo, nopea ja taloudellinen. Tässä tutkimuksessa sähköposti on ollut luotettava keino saada tietoa, koska sähköpostiviesti lähetettiin henkilökohtaisesti tietylle henkilölle. Sen sijaan vastausten saaminen sähköpostitse oli haasteellista. Vastausprosentti (26) jäi kovin pieneksi. Tutkijat tietävät ongelman, ja samanaikaisesti asialle on vaikea tehdä mitään. Vastausprosentin pienuuden vuoksi määrällisten vastausten merkitys jää rajalliseksi. Vastausten perusteella ei voida rakentaa kuvaa lastenkulttuurikeskusten asiakkaita kokonaisuudessaan. Sen sijaan niiden perusteella voidaan hahmottaa kuvaa niistä asiakkaista, jotka vastasivat kyselyyn. Määrällisten vastausten sijaan laadullisilla vastauksilla on sitäkin tärkeämpi tehtävänsä. Vaikka vain 26 % vastasi, lukumääräisesti se tarkoittaa 273:a henkilöä, joiden ääni pääsee kuuluviin. Laadullisessa tarkastelussa se on iso joukko lasten huoltajia, jotka antavat arvokasta tietoa tutkimuksen aihepiireistä.

Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koko väestöä koskeviksi johtopäätöksiksi. Kun kysely kohdistettiin niille, jotka jo käyttävät palveluja, he ovat huoltajia, jotka ovat jo ylittäneet kynnyksen tulla palvelujen piiriin. Tutkimuksessa ei ole mukana sellaisia huoltajia, jotka eivät käytä tai eivät vielä käytä lastenkulttuurikeskusten

palveluja. Näin ei voida verrata asiakkaita niihin, jotka eivät käytä palveluja. Huoltajista muodostettava kuva jää keskusten asiakkaiden sisäiseksi tarkasteluksi.

Tutkimuksen toteuttamisessa käytettiin yhteistyöketjua, jossa kyselyä oli välittämässä eteenpäin usea taho, mikä loi epävarmuutta kyselyn lähettämiseen, huoltajien tavoittamiseen ja vastaamaan kannustamiseen. Kyselyä oli toteuttamassa monta välikättä. Tutkija lähetti kyselyn lastenkulttuurikeskusten liiton koordinaattorille, joka lähetti sen keskuksille. Keskukset lähettivät kyselyn valitsemlleen huoltajille. Keskusten tehtävä oli kannustaa vastaamaan, mutta kaikki keskukset eivät välttämättä olleet riittävän motivoituneita kannustamaan. Kaikki eivät edes tienneet, mistä tutkimuksessa oli kysymys ja millä tavalla keskukset ja liitto ovat tutkimuksen yhteistyötahoja. Välitysketjussa on vaarana, että tiedon kulku hidastuu tai jopa vääristyy. Erään keskuksen työntekijä kertoi puhelimesta, että hän oli ollut hyvin kiireinen työssään ja saanut kollegaltaan väärää tietoa kyselystä eikä ollut itse ehtinyt lukea kunnolla kyselyn ohjeita. Joillakin keskuksilla oli jo valmiiksi epäily siitä, että vastauksia ei tule. Joistakin keskuksista kommentoitiin kyselyn lähettämistä ja arvioitiin huoltajien tavoittamista tähän tapaan: ”laitetaan nyt menemään, jos joku sieltä vastaisi”. On aiheellista myös pohtia sähköpostikyselyä tutkimusmenetelmänä. Erään keskuksen mukaan ”kaikki ovat nykyään Facebookissa”. Nykyisin on yleistä, että keskukset tavoittavat asiakkaitaan Facebookin välityksellä.

Tutkimusprosessi on toivottavasti vahvistanut lastenkulttuurikeskusten verkostolle kuvaa itsestään ja sen merkityksestä suomalaisen taidekasvatuksen yhtenä kivijalkana. Lastenkulttuurikeskusten liitto on laaja ja yhä laajeneva, pääosin koko Suomen kattava verkosto. Se koostuu lähes 30:sta keskenään hyvin erilaisesta, erikokoisesta, resursseiltaan erilaisista ja erilaisin toimintaperiaattein toimivasta keskuksista. On hienoa, että keskukset pienistä resursseistaan huolimatta laajojen työtehtävien rinnalla pyrkivät osallistumaan muiden muassa erilaisiin tutkimuksiin.

Tutkimusprosessin alussa ilmassa oli paljon kysymyksiä. Keitä me yhteistyötahojen edustajat olemme, miksi olemme lyöttäytyneet yhteen ja mitä haluamme tutkia ja miksi. Eri osapuolille oli syntynyt omanlaisiaan, hyvin erilaisiakin toiveita ja odotuksia tutkimuksesta. Mukaan kutsuttu tutkija tuli uutena jäsenenä mukaan ot-

tamaan selvää kaikesta, ensin täysin ulkopuolisena noviisina ja lopulta tutkimuksen tehneenä ja siitä muille raportoivana tutkijana.

Tutkimuksen toteutukseen osallistuneet yhteistyöhenkilöt Taideyliopistosta ja lastenkulttuurikeskusten liitosta osallistuivat tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen ja kommentoivat sitä tutkimusprosessin eri vaiheissa. Yhteistyö on ollut varmistamassa tutkimuksen suuntaa ja lisäämässä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimustulosten raportointi on yksityiskohtaista, ja sillä halutaan lisätä tutkimuksen läpinäkyvyyttä.

1.7 Tutkimukseen osallistuneet lastenkulttuurikeskukset

Tutkimukseen osallistui 16 lastenkulttuurikeskusta ympäri Suomea. Osallistuneet keskukset aakkosjärjestyksessä: Annantalo (Helsinki), Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metku, Kemin lastenkulttuurikeskus, Kulttuurikeskus PiiPoo (Lempäälä), Kulttuuritalo Valve (Oulu), Lapin lastenkulttuuriverkosto, Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX (Hämeenlinna), Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Villa Arttu (Hyvinkää), Lastenkulttuurikeskus Lastu (Lapinlahti), Lastenkulttuurikeskus Louhimo (Seinäjoki, Kurikka, Ilmajoki), Lastenkulttuurikeskus Pikku-Aurora (Espoo), Lastenkulttuurikeskus Rulla (Tampere), Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto, Sagalundin museo ja lastenkulttuurikeskus (Kemiö), Seikkailupuisto (Turku) ja Taidetalo Pessi (Vantaa).

Kysely lähetettiin 1 062 huoltajalle. Lukumäärä syntyi lastenkulttuurikeskusten oman ilmoituksen perusteella. Huoltajista 273 vastasi kyselyyn. Kaikkien lastenkulttuurikeskusten yhteiseksi vastausprosentiksi tuli 26. Kyselyyn sai keskuksista riippuen 50–100 huoltajaa. Kyselyyn vastaamisen aktiivisuus vaihteli erittäin suuresti eri keskusten välillä. Enimmillään 51 % huoltajista vastasi, mikä on kyselyssä hyvä vastausprosentti. Pienimmillään vastausprosentti oli 9. Poikkeus on keskus, joka osallistui tutkimukseen poikkeuksellisen pienellä asiakasmäärällä, kahdeksalla henkilöllä. Keskus pyysi lupaa osallistua tutkimukseen kahdeksalla henkilöllä, koska tiedettiin, ettei sieltä tavoitettaisi enempää asiakkaita. Pyyntöön suostuttiin.

Sen vastausprosentiksi tuli 75. Tässä tutkimuksessa ei verrata eri lastenkulttuurikeskuksia keskenään. Vertaaminen ei tekisi oikeutta keskuksille, koska ne toimivat keskenään hyvin erilaisilla toimintaperiaatteilla. Kuten Korkeakoski ja Pääjoki toteavat, keskukset on hallinnoltaan, rakenteeltaan, volyymitaan, kohderyhmiltään ja toimintaympäristöiltään epäyhtenäinen joukko⁴¹. Lisäksi keskusten kyky tavoittaa asiakkaitaan sähköpostitse vaihtelee suuresti. Lisäksi joissakin keskuksissa tutkimukseen valittuja huoltajia tavattiin viikoittain ja tutkimuksesta ja kyselystä pystyttiin kertomaan ja muistuttamaan kasvotusten. Joissakin keskuksissa huoltajat tavoitettiin vain lähettämällä tutkimuskirje ja kysely sähköpostitse ja toivomalla, että ne tavoittavat huoltajat.

Joissakin lastenkulttuurikeskuksissa toimii vain yksi työntekijä, joka vastaa kaikesta. Sellaisen työntekijän kyky ja mahdollisuus reagoida tutkimuskirjeeseen ja asettua annettuun aikatauluun voi olla hyvin rajallinen verrattuna sellaiseen, joka toimii useiden työntekijöiden yhteisössä.

Keskinäisen vertaamisen sijaan lastenkulttuurikeskuksia on parempi tarkastella lasten taide- ja kulttuuritoimijoiden löyhänä yhteenliittymänä, jossa on mukana mitä erilaisimpia keskuksia. Kaikkia keskuksia yhdistää niiden kyky ja pyrkimys toimia omien alueittensa tasokkaana lastenkulttuurin erityisosaamisen työssijana, alueellisten ja kulttuuristen erityispiirteiden ehdoilla.

Tässä tutkimuksessa haluttiin saada kosketus huoltajiin: keitä he ovat ja millaisia ajatuksia heillä on lastensa osallistumisesta ja osallisuudesta taide- ja kulttuuripalveluihin. 26 prosentin perusteella ei ole mahdollista sanoa koko kohdejoukosta mitään kattavaa. Vastajat ovat näyte kaikista lastenkulttuurikeskusten asiakkaista. Heidän vastaustensa avulla on mahdollista hahmottaa kuva siitä, keitä he ovat: keitä ovat ne aktiiviset ihmiset, jotka näkivät vaivaa antaessaan vastauksia. Heidän vastaustensa avulla on mahdollista hahmottaa, mitä he ajattelevat omasta ja lastensa osallistumisesta taiteeseen ja kulttuuriin. Vastausprosenttia arvioitaessa on muistettava, että kysely kohdistui mitä kiireisimmälle ryhmälle, lasten vanhemmille, joista useimmilla on pieniä lapsia.

41 Korkeakoski & Pääjoki 2009, 12.

Tuloksia tulkitaan huomioiden vastausprosentti. Mieleissä pidetään koko ajan se mahdollisuus, että vastaajiksi on valikoitunut hyvässä asemassa tai tilanteessa eläviä huoltajia. Voidaan olettaa, että heillä on enemmän kiinnostusta tai kykyä osallistua tutkimukseen kuin heikommassa asemassa tai tilanteessa elävillä.

1.8 Tutkimuksen ulkopuolelle jääneet lastenkulttuurikeskukset

Kymmenen lastenkulttuurikeskusta ei pystynyt osallistumaan tutkimukseen. Ulkopuolelle jäivät (aakkosjärjestyksessä) Joensuun lastenkulttuurikeskus – Pohjois-Karjalan lastenkulttuuriverkosto, Kulttuuritalo Lilla Villan (Sipoo), Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Kulttuuriaitta (Jyväskylä ja lähikunnat), Lastenkulttuurikeskus Efekti (Päijät-Häme), Lastenkulttuurikeskus Laku (Kotka ja lähikunnat), Luckan-verkosto (ruotsinkielinen tiedotus- ja kulttuurikeskus), Pohjanmaan lastenkulttuuriverkosto BARK, Taidetalo Toteemi (Vantaa), Tanssiteatteri Hurjaruuth (Helsinki) ja Verso-lastenkulttuuriverkosto (Varkaus ja lähikunnat).

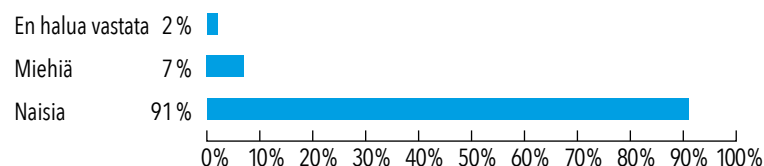
Syyt tutkimuksen ulkopuolelle jäämiseen olivat erilaisia. Eräällä keskuksella ei ole lainkaan säännöllistä toimintaa eikä asiakkaiden yhteystietoja. Toinenkin keskus ilmoitti, ettei sillä ole käytössään asiakkaitensa sähköpostiosoitteita. Yksi keskus kertoi, että sillä on asiakkaitensa yhteystiedot vain omaa käyttöä varten eikä niitä saa käyttää muihin tarkoituksiin kuin keskuksen ja asiakkaan väliseen kommunikointiin. Eräs keskus otti yhteyttä jälkeempään ja toi esiin, ettei sen toiminta ole sen kaltaista, että he voisivat tavoittaa asiakkaita.

2 TUTKIMUSKYSELYYN VASTANNEET HUOLTAJAT JA HEIDÄN PERHEENSÄ

Tässä luvussa esitellään ne 273 huoltajaa, jotka vastasivat kyselyyn. Luvussa katsotaan vastaajien sukupuolta ja ikää, heidän ja heidän puolisoitensa äidinkieltä, nykyistä työmarkkinatilannetta ja heidän työnantajansa tai omien yritystensä päätoimialaa. Useiden alalukujen yhteydessä kerrotaan erikseen myös yksinhuoltajien ja pienituloisimpien tuloksia.

2.1 Vastaajan sukupuoli ja ikä sekä vastaajan ja puolison äidinkieli

Kuvio 1: Huoltajan sukupuoli. Prosenttiosuus kysymykseen vastanneiden määrästä. N = 240.

Kysymykseen vastasi 240 henkilöä. 33 jätti vastaamatta. Vastanneista on naisia 91 % ja miehiä 7 %. 2 % ilmaisi: ”En halua vastata”. Vastaajista on yksinhuoltajia 16. Heistä 13 vastasi kysymykseen sukupuolesta, ja he kaikki ovat naisia.

Taulukko 1: Kyselyyn vastaajien ikä. N = 268.

Ikä ja osuus vastaajajoukosta %	
20-24	1 %
25-29	10 %
30-34	23 %
35-39	37 %
40-44	22 %
45-49	5 %
50-54	2 %

Vastaajista kolmannes on iältään 35–39-vuotiaita. Neljännes on 30–34-vuotiaita ja runsas viidennes 40–44-vuotiaita. Vastaajien joukosta puuttuvat aivan nuoret huoltajat. 20–24-vuotiaita on vain prosentti, 25–29-vuotiaita on kymmenesosa.

Pienituloisimpien ryhmiin kuuluvat 14 henkilöä edustavat vaihtelevasti ikää 20–54 vuotta.

Taulukko 2: Kyselyyn vastaajien äidinkieli. N = 273.

Vastaajan äidinkieli, osuus %	
suomi	97 %
ruotsi	2 %
Jokin muu, mikä?	1 %

Taulukossa ilmoitettujen lisäksi englannin äidinkielenä ilmoitti 0,5 % vastaajista. Kolme henkilöä ilmoitti kaksi äidinkieltä. Jonkin muun äidinkielen ilmoitti neljä vastaajaa.

Yksinhuoltajista kysymykseen vastasi 16 henkilöä (100 %). He kaikki ovat suomenkielisiä.

Pienituloisten äidinkieli on suomi.

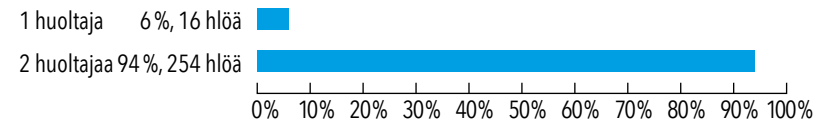
Taulukko 3: Puolisoiden äidinkieli. N = 252.

Puolison äidinkieli, osuus %	
suomi	93 %
ruotsi	2 %
venäjä	0,4 %
englanti	2 %
Jokin muu, mikä?	3 %

Kysymykseen puolison äidinkielestä antoi vastauksen 252 henkilöä. Heistä yksi ilmoitti puolisolleen kaksi äidinkieltä.

2.2 Huoltajien määrä perheissä

Kuvio 2: Huoltajien määrä perheissä. N = 270.

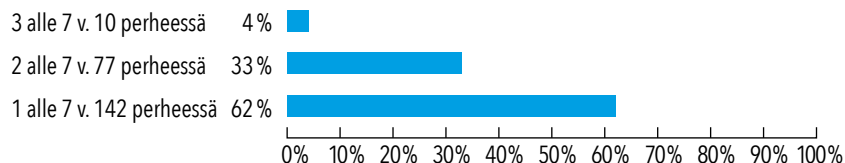
Vastaajista lähes kaikki ilmoittavat elävänsä kahden huoltajan perheessä. Yhden huoltajan perheen ilmoittaa 6 % vastaajista.

Pienituloisimpien perheissä seitsemän huoltajaa ilmoittaa yhden huoltajan perheen, kuusi kahden huoltajan perheen.

Kyselyssä kysyttiin huoltajien määrän lisäksi myös muiden täysi-ikäisten määrää perheissä. Kysymykseen vastasi 18 henkilöä. Yhdeksässä näistä perheistä on kaksi 18 vuotta täyttäneitä, seitsemässä perheessä heitä on yksi, kahdessa perheessä kolme.

2.3 Lasten määrä perheissä

Kuvio 3: Alle 7-vuotiaiden määrä perheissä prosentteina ja lukumäärinä. N = 230.

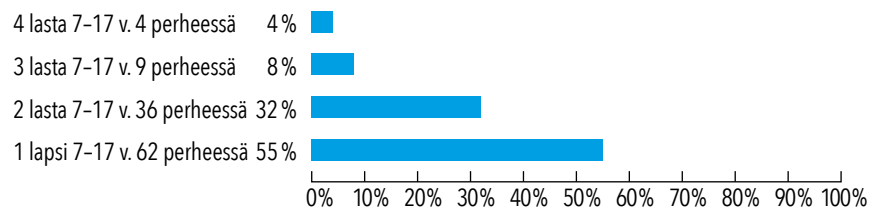

62 %:ssa perheistä on yksi alle 7-vuotias. Kolmanneksessa perheistä on kaksi alle 7-vuotiaista. 4 %:ssa perheistä on kolme alle 7-vuotiaista. Lisäksi yhdessä perheessä on neljä alle kouluikäistä.

Yksinhuoltajien perheistä on alle 7-vuotiaita kahdeksalla perheellä: yksi lapsi kuudessa perheessä, kaksi lasta yhdessä perheessä, kolme lasta yhdessä perheessä.

Pienituloisimmista kahdella perheellä on yksi alle 7-vuotias ja yhdellä perheellä kaksi alle 7-vuotiaista.

Kuvio 4: 7-17-vuotiaiden määrä perheissä prosentteina ja lukumäärinä. N = 112.

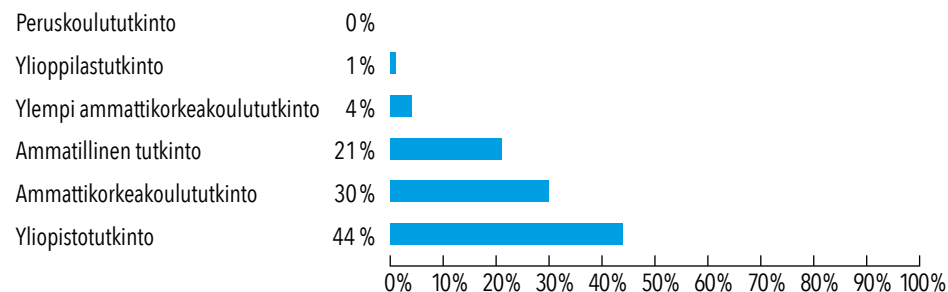
Yli puolessa perheistä on yksi kouluikäinen. Kolmanneksella on kaksi kouluikäistä. Yhdeksässä perheessä on kolme kouluikäistä. Neljässä perheessä on neljä kouluikäistä. Yhdessä perheessä (1 % perheistä) on viisi 7-17-vuotiaista.

Yksinhuoltajista yhdeksän ilmoittaa 7-17-vuotiaita perheenjäseniä. Seitsemällä on yksi ja yhdellä kaksi tämän ikäistä.

Pienituloisimmista perheistä kolmessa perheessä on yksi ja kolmessa perheessä kaksi 7-17-vuotiaista.

2.4 Huoltajien koulutus

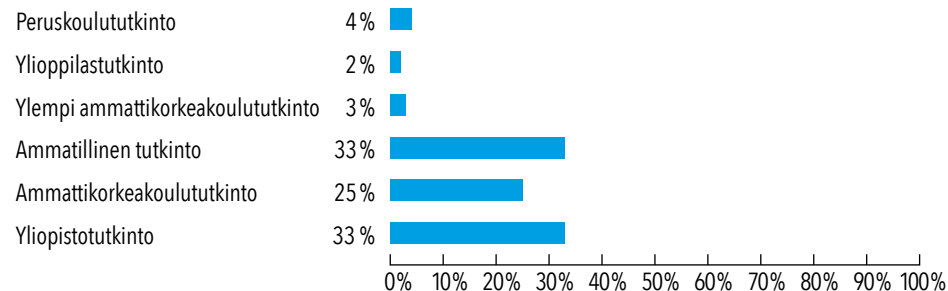
Kuvio 5: Vastaajan tutkinto tai tutkintoon tähtäävä koulutus. N = 270.

Vastaajien suurimmat koulutusryhmät: 1) yliopistotutkinto (44 %, 119 hlöä), 2) ammattikorkeakoulututkinto (30 %, 80 hlöä), 3) ammatillinen tutkinto (21 %, 57 hlöä). Jonkin muun koulutustaustan mainitsee kaksi vastaajaa: opistotutkinnon ja yksityisen taidekoulun. Vastaajista peräti 78 %:lla on korkeakoulututkinto.

Yksinhuoltajista puolella (8/16 hlöä, 50 %) on yliopistotutkinto. Ammattikorkeakoulututkinnon ilmoittaa yksi, ammatillisen tutkinnon kuusi henkilöä (38 %).

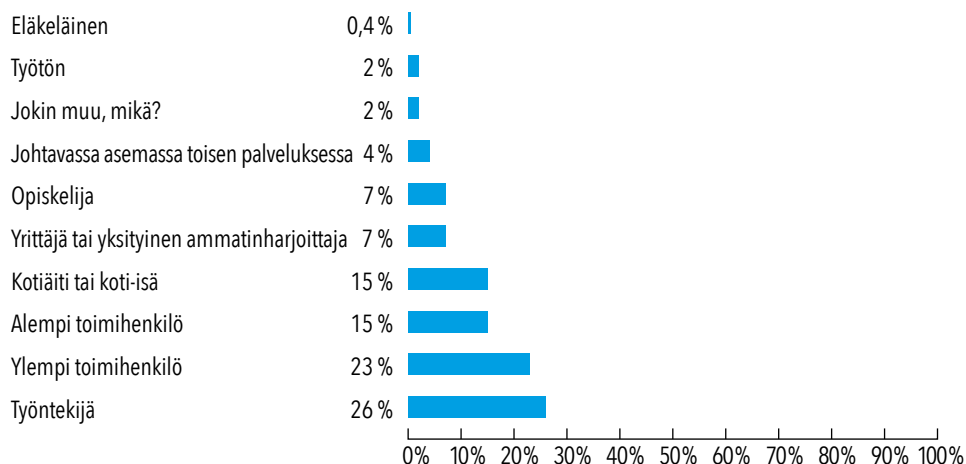
Kuvio 6: Vastaajan puolison tutkinto tai tutkintoon tähtäävä koulutus. N = 255.

Puolison koulutustaustan ilmoitti 255 vastaajaa. Puolison suurimmat koulutusr ryhmät: 1) ammatillinen tutkinto (33 %, 85 hlöä), 2) yliopistotutkinto (33 %, 83 hlöä), 3) ammattikorkeakoulututkinto (25 %, 64 hlöä). Puolisoista 61 %:lla on korkeakoulututkinto.

2.5 Huoltajien ammatit

Kuvio 7: Vastaajien ammattiryhmät. N = 250.

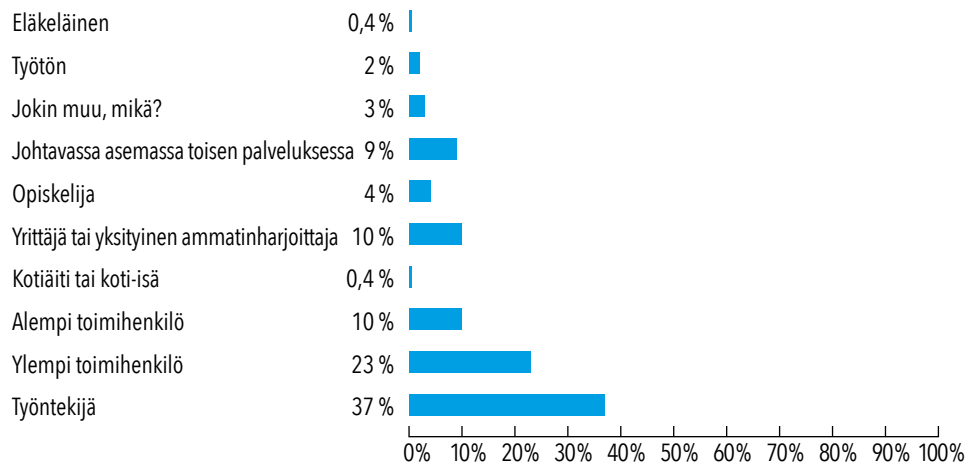

Vastaajien suurimmat ammattiryhmät ovat 1) työntekijät (26 %, 65 hlöä), 2) ylempi toimihenkilö (23 %, 58 hlöä) ja 3) alempi toimihenkilö sekä kotiäiti tai koti-isä (kumpikin ryhmä 15 %, 37 hlöä).

Yksinhuoltajien ammattiryhmistä yleisimmin ilmoitetut ovat ylempi toimihenkilö (4/14 hlöä, 27 %) ja työntekijä (4/14 hlöä, 27 %).

Pienituloisten yleisin ammattiryhmä on opiskelija (3/11 hlöä). Muut ilmoitetut ammattiryhmät jakautuvat tasaisesti eri ryhmien kesken.

Kuvio 8: Vastaajien puolisojen ammattiryhmät. N = 250.

Puolisoiden viisi suurinta ammattiryhmää ovat 1) työntekijä (37 %, 93 hlöä), 2) ylempi toimihenkilö (23 %, 57 hlöä), 3) yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja (10 %, 26 hlöä), 4) alempi toimihenkilö (10 %, 25 hlöä) ja 5) johtavassa asemassa toisen palveluksessa (9 %, 23 hlöä).

Kun tarkastellaan huoltajien ilmoittamia ammattiryhmiä, saadaan samalla kuva heidän sosioekonomisesta asemastaan. Tilastokeskuksen Työssäkäyntitilaston sosioekonominen asema -luokituksen pääryhmät ovat yrittäjät, ylempät toimihenkilöt, alemmat toimihenkilöt, työntekijät, opiskelijat, eläkeläiset ja muut. Työssäkäyntitilastossa opiskelijoiden sosioekonominen asema määritellään vuoden lopun toiminnan perusteella. Yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden, joilla on vuo-

den lopussa voimassa oleva työsuhde, katsotaan kuuluvan työlliseen työvoimaan ja sitä kautta heidät määritellään ammattinsa perusteella sosioekonomisen aseman eri luokkiin.⁴²

Tilastokeskuksen Työssäkäyntitilastoon suhteutettuna voidaan sanoa, että valtaosa tähän tutkimukseen osallistuneista huoltajista kuuluu työssäkäyviin, vastaajista 75 % ja heidän puolisoistaan peräti 90 %. Vastaajien pienemmän prosenttiosuuden selittää se, että heistä 15 % on kotiäitinä tai -isänä. 10 % huoltajista opiskelee, on eläkkeellä, työttömänä tai muussa tilanteessa.

Kun kyselyyn vastanneiden työllisyystilannetta verrataan koko väestön työllisyyteen, näyttyy se selvästi parempana ja vastaajien puolisoiden tilanne näyttää vielä paremmalta. Valtioneuvoston kanslian ja Tilastokeskuksen ylläpitämän Findikaattori-palvelun mukaan huhtikuussa 2017 työllisten osuus oli 68,6 % (miehet 69,3 %, naiset 67,8 %). Vuotta aiemmin työllisten osuus oli 67,9 %⁴³.

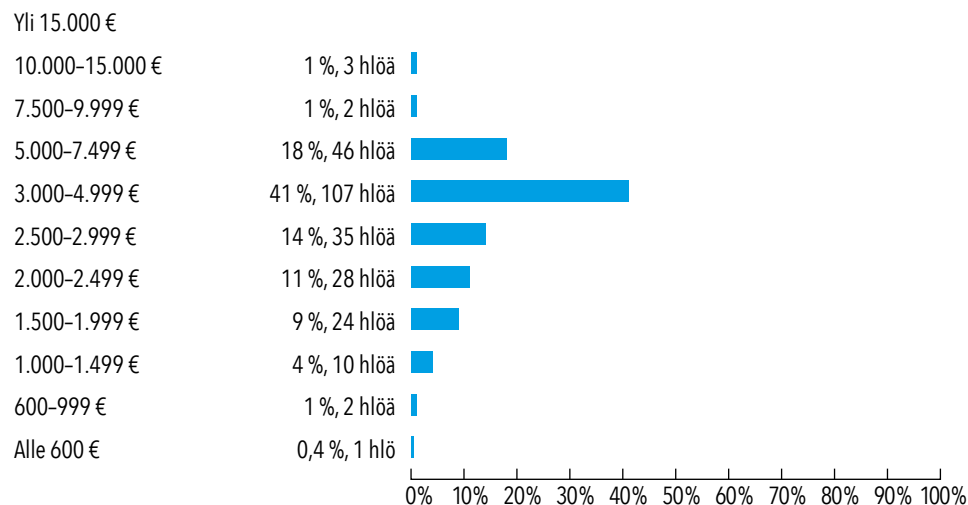
2.6 Perheen tulot

Kysymystä tuloista pohjustettiin kyselylomakkeessa seuraavasti: ”Perheesi (koti-taloutesi) voi saada tuloja palkoista, omasta yrityksestä, eläkkeistä, työttömyystur- vasta, muista sosiaalietuuksista tai pääomatuloista.” Vastaajalta kysyttiin: ”Jos lasket yhteen perheesi kaikki tulot, kuinka paljon perheesi nettotulot (tulot verojen jäl- keen) yhteensä kuukaudessa ovat? Jos et tiedä tarkkaa lukua, voit kertoa arviiosi.

42 Tilastokeskuksen Työssäkäyntitilastossa työlliseen työvoimaan luetaan kaikki 18–74-vuotiaat henkilöt, jotka ovat vuoden viimeisellä viikolla ansiotyössä eivätkä ole työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa tai suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelua. Tieto työllisyydestä perustuu työeläke- ja veroviranomaisten tietoihin. Ammattitieto tulee pitkälti hallinnollisista rekistereistä kaikille työllisille, sekä palkansaajille että yrittäjille, ja se kuvaa useimmiten tilastovuoden viimeisen viikon ammattia. Valtioneuvoston ja Tilastokeskuksen ylläpitämä Findikaattori-palvelu määrittää työvoiman eri tavalla. Se määrittää työllisyysasteen laskemalla työllisten osuuden väestöstä. Sen mukaan virallinen työllisyysaste lasketaan 15–64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuutena samanikäisestä työvoimasta. (Työllisyysaste 27.5.2017.)

43 Työllisyysaste 27.5.2017.

Kuvio 9: Perheiden tulot. N = 258.

Viisi suurinta tuloryhmää vastaajien lukumäärän perusteella ovat 1) 3 000–4 999 e/kk (41 %, 107 hlöä), 2) 5 000–7 999 e/kk (18 %, 46 hlöä), 3) 2 500–2 999 e/kk (14 %, 35 hlöä), 4) 2 000–2 499 e/kk (11 %, 28 hlöä) ja 5) 1 500–1 999 e/kk (9 %, 24 hlöä).

Yksinhuoltajista suurin osa (5/16 hlöä, 31 %) ilmoittaa tuloikseen 1 000–1 499 e/kk. Toiseksi suurin osa heistä ilmoittaa tuloikseen 2 500–2 999 e/kk (3/16 hlöä, 19 %) ja yhtä moni 3 000–4 999 e/kk (3/16 hlöä, 19 %).

2.7 Huoltajien nykytilanne työmarkkinoilla

Taulukko 4: Kyselyyn vastanneiden henkilöiden työmarkkinatilanne kyselyn toteuttamisen aikaan lokakuussa 2016.

Vastaajan nykytilanne	
Kokopäivätyössä (yli 35 tuntia viikossa)	39 %
Puolipäivätyössä (15–34 tuntia viikossa)	11 %
Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)	2 %
Avustava perheenjäsen perheyrytyksessä	0,4 %
Työtön	7 %
Opiskelija	10 %
Eläkkeellä muusta syystä*	1 %
Hoitaa kotitaloutta	4 %
Äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla	30 %
Jokin muu, mikä?	4 %

* Vastausvaihtoehdoissa oli mukana myös "Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella". Vaihtoehtoon ei tullut yhtään vastausta, siksi sitä ei ole mukana taulukossa.

Kysymykseen nykytilanteesta vastasi 271 henkilöä. Heistä 25 antoi usean vastauksen. Suurin osa vastaajista (39 %) oli vastaamishetkellä kokopäivätyössä. Toiseksi suurin osa (30 %) oli äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla. 11 % oli puolipäivätyössä ja 10 % opiskeli. Vaihtoehdon "Jokin muu" poimi 11 henkilöä. Vastauksia olivat hoitovapaalla, kokopäivätyössä, opintovapaalla, osatyökyvyttömyyseläkkeellä, sairauslomalla ja vuorotteluvapaalla.

Yksinhuoltajista suurin osa on kokopäivätyössä (6/15 hlöä, 40 %). Toiseksi suurin osa on työttömänä (4 hlöä, 27 %).

Pienituloisimmista suurin osa on työttömänä (6/15, 40 %). Kolme opiskelee, kolme on äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla. Yksi on kokopäivätyössä, yksi puolipäivätyössä ja yksi eläkkeellä muusta syystä.

Taulukko 5: Puolisoiden työmarkkinatilanne kyselyn toteuttamisen aikaan lokakuussa 2016.

Puolison nykytilanne	
Kokopäivätyössä (yli 35 tuntia viikossa)	80 %
Puolipäivätyössä (15–34 tuntia viikossa)	6 %
Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)	1 %
Työtön	4 %
Opiskelija	5 %
Eläkkeellä muusta syystä*	0,4 %
Hoitaa kotitaloutta	1 %
Äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla	3 %
Jokin muu, mikä?	5 %

* Kysymyksen kohdalla oli myös vastausvaihtoehto "Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella". Vaihtoehtoon ei tullut yhtään vastausta, siksi sitä ei ole mukana taulukossa.

Kysymykseen puolison nykytilanteesta antoi vastauksen 254 henkilöä. Heistä kymmenen antoi kaksi vastausta. Suurin osa puolisoista on kokopäivätyössä (80 %). Vaihtoehdon "Jokin muu" poimi 12 vastaajaa. Vastauksia olivat sairauslomalla, yrittäjänä, opinto-ohjaajana, freelancerina, työkokeilussa, omaishoitajana ja työllisyyskoulutuksessa.

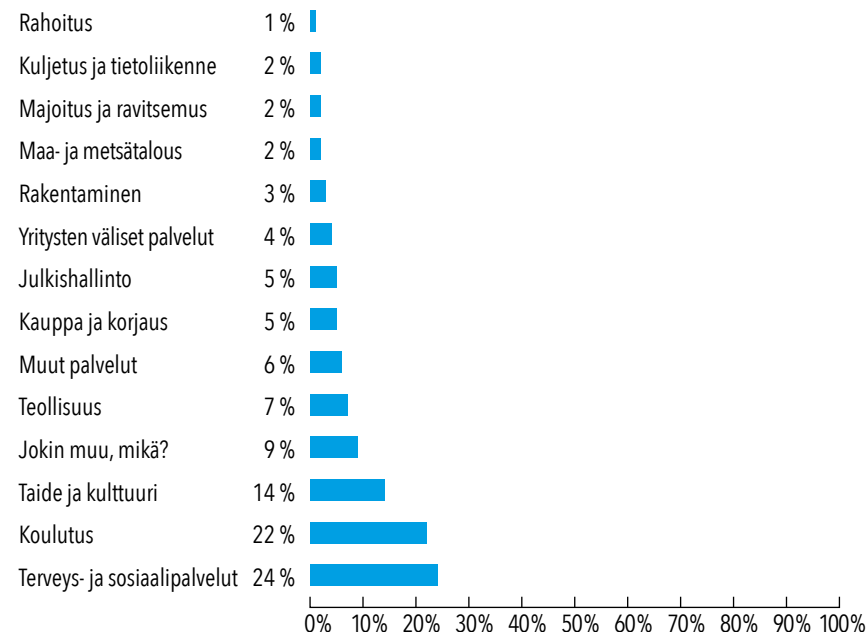
Pienituloisimmista kolme vastaa tilanteeksi "Jokin muu": sairauslomalla, freelancerina ja omaishoitajana. Yhden puoliso on kokopäivätyössä, yhden osa-aikatyössä ja yhden puoliso opiskelee.

Aiemmassa luvussa 2.5 Huoltajien ammatit tulkittiin huoltajien ammatteja samalla henkilöiden työssä käymisen kuvaajina ja siten myös sosioekonomisen ase-

man kuvaajina. Tämän luvun kysymys huoltajien nykytilanteesta työmarkkinoilla kertoo suuremmin työssä käymisestä ja sosioekonomisesta asemasta. Vastaajista 52 % on työssä kokopäiväisesti, puolipäiväisesti tai osa-aikaisesti. Heistä lisäksi 30 % on äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla. Findikaattori-palvelun mukaan tällainenkin henkilö lasketaan työlliseksi.⁴⁴ Tällöin työllisten osuudeksi vastaajien keskuudessa saadaan 82 %. Puolisoiden työllisyys on 90 %. Kun luvun 2.5 prosentiosuuksia verrataan tämän luvun osuuksiin, voidaan todeta, että ne ovat vastaajien osalta saman suuntaiset (75 % ja 82 %) ja puolisoiden osalta täysin samat (90 % ja 90 %). Vastaajien osalta pientä eroa selittää se, että esimerkiksi kotiäidiksi ilmoittautunut käy myös työssä tai opiskelee.

2.8 Työnantajan tai oman yrityksen päätoimiala

Kuvio 10: Vastaajan työnantajan tai hänen oman yrityksensä päätoimiala.

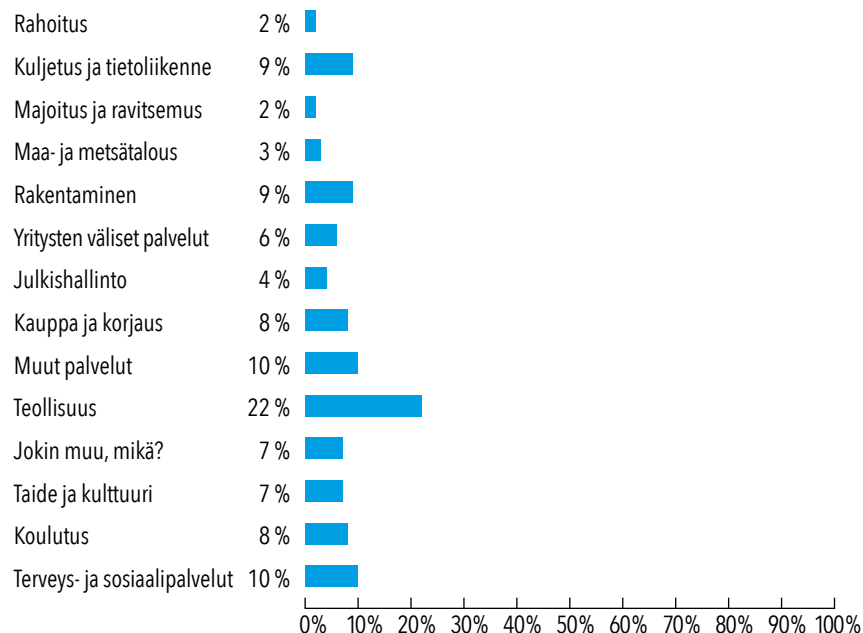
Kysymykseen vastasi 258 henkilöä. Vastaajien oli mahdollista valita useita vaihtoehtoja. Yleisimpänä työnantajan toimialana, lähes neljänneksellä, on terveys- ja sosiaalipalvelut. Runsaalla viidenneksellä toimialana on koulutus. Kolmanneksi suurimpana toimialana on taide ja kulttuuri.

Yksinhuoltajien yleisin päätoimiala on sosiaali- ja terveysala (5/14 hlöä, 38 %). Toiseksi yleisin päätoimiala on taide ja kulttuuri (3 hlöä, 21 %).

Pienituloisimpien ryhmien eniten ilmoitettu päätoimiala on sosiaali- ja terveysala (4/9, 44 %). Kaksi ilmoittaa alaksi taide ja kulttuuri, yhden maininnan saavat julkishallinto, koulutus ja muut palvelut.

44 Findikaattori-palvelun sähköisillä sivuilla määritellään työllinen seuraavasti. "Työllinen on henkilö, joka on tutkimusviikolla tehnyt ansiotyötä vähintään tunnin rahapalkkaa tai luontaisetua vastaan tai voittoa saadakseen, tai on ollut tilapäisesti poissa työstä. **Tutkimusviikolla työstä pois ollut henkilö lasketaan työlliseksi, jos poissaolon syy on äitiys- tai isyysvapaa** tai oma sairaus tai jos poissaolo on kestänyt alle 3 kuukautta. Työlliset voivat olla palkansaajia, yrittäjiä tai samassa kotitaloudessa asuvan perheenjäsenen yrityksessä palkatta työskenteleviä." (Tekstiosuuden lihavointi tutkijan.) (Findikaattori 27.5.2017.)

Kuvio 11: Puolison työnantajan tai hänen oman yrityksensä päätoimiala.

Kysymykseen vastasi 247 henkilöä. Puolison yleisin työnantajan toimiala on teollisuus. Sen ilmoittaa runsas viidennes. Toiseksi yleisimmät alat jakaantuvat useiden alojen kesken ja ovat 10 % tai vähän alle: terveys- ja sosiaalipalvelut, muut palvelut, kuljetus ja tietoliikenne, rakentaminen, kauppa ja korjaus ja koulutus.

Pienituloisten ilmoitetuista päätoimialoista kaksi mainintaa saa taide ja kulttuuri, yhden maininnan terveys- ja sosiaalipalvelut sekä muut palvelut.

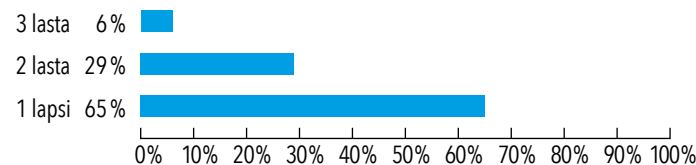
3 OSALLISTUMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan lasten osallistumista lastenkulttuurikeskusten toimintaan ja osallistumisen ehtoja, kodin sijaintia suhteessa lastenkulttuurikeskuksen toimintaan ja pääsemistä toimintaan. Luvussa tuodaan esiin myös huoltajien ajatuksia osallistumisesta ja sen määrästä perusteluineen. Useiden alalukujen yhteydessä kerrotaan erikseen myös yksinhuoltajien ja pienituloisimpien tuloksia.

3.1 Lasten osallistuminen lastenkulttuurikeskusten toimintaan

Henkilöiltä kysyttiin lastenkulttuurikeskusten toimintaan osallistuvien lasten lukumäärää, syntymävuotta ja sukupuolta.

Kuvio 12: Kuinka monta alle 18-vuotiasta perheissä osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan. N = 273.

Kysymys oli pakollinen, joten siihen vastasi 100 % vastaajista. Perheistä osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan yleisimmin yksi lapsi, 65 %:ssa perheistä. Toiseksi yleisimmin perheistä osallistuu kaksi lasta, lähes kolmanneksessa perheistä (29 %). Kolme lasta on suurin määrä, joka yksittäisistä perheistä ilmoitetaan osallistuvaksi lastenkulttuurikeskuksen toimintaan. Tällaisia perheitä on 6 %.

Kahden huoltajan perheistä 64 % vastaajista (162 hlöä) ilmoittaa, että perheestä yksi lapsi osallistuu toimintaan. 30 % (75 hlöä) ilmoittaa kahden lapsen osallistuvan. 7 % (17 hlöä) ilmoittaa kolmen lapsen osallistuvan.

Yksinhuoltajien perheissä on yleisintä, että yksi lapsi osallistuu. Näin vastaa 13/16 henkilöä, 81 %. Kolme henkilöä ilmoittaa, että kaksi lasta osallistuu.

Pienituloisimpien perheissä on yleisintä, että yksi lapsi osallistuu. Näin ilmoittaa 10/13 vastaajaa (77 %). Kolme vastaajaa ilmoittaa kahden lapsen osallistuvan.

Perheen tulotaso näyttää olevan yhteydessä siihen, kuinka monta lasta osallistuu. Kolmen yleisimmän tuloryhmän vertailussa yksi lapsi osallistuu yleisimmin tuloryhmässä 1 500–1 999 e/kk (79 %). Kaksi lasta osallistuu yleisimmin tuloryhmissä 3 000–4 999 e/kk ja 5 000–7 999 e/kk (33 %). Kolme lasta osallistuu yleisimmin tuloryhmässä 3 000–4 999 e/kk (8 %). Saman prosenttiosuuden saa myös tuloryhmä 1 500–1 999 e/kk, mutta sen henkilölukumäärä jää pieneksi (2 hlöä). (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 2: Perheen tulotaso ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.)

Huoltajien määrä on yhteydessä lasten osallistumiseen. Yhden huoltajan perheissä kaksi lasta pääsee harvemmin mukaan toimintaan kuin kahden huoltajan perheissä. Kahden huoltajan perheissä myös kolme lasta osallistuu toimintaan, yhden huoltajan perheissä toimintaan osallistuu yksi ja kaksi lasta, muttei kolmea. (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 3: Huoltajien määrä ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.)

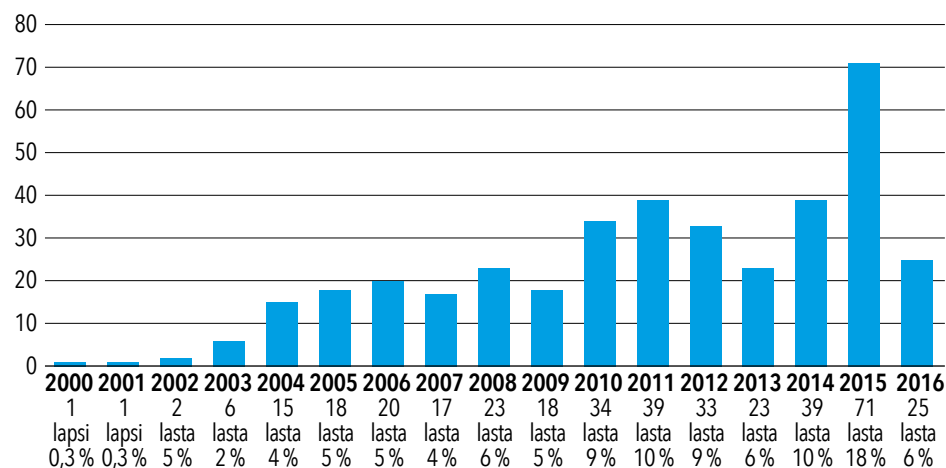
Huoltajien ammattitaustat ovat yhteydessä lasten osallistumiseen. Yksi lapsi osallistuu kaikkein yleisimmin ylempien toimihenkilöiden perheissä (67 %). Kaksi lasta osallistuu yleisimmin alempien toimihenkilöiden sekä työntekijäasemassa olevien perheissä (35 %). Kolme lasta osallistuu yleisimmin kotiäitien tai koti-isien perheissä (16 %). (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 4: Huoltajan ammatti ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.)

Puolison ammattitausta vaikuttaa niin, että yksi lapsi osallistuu yleisimmin työntekijöiden perheissä (72 %). Kaksi lasta osallistuu yleisimmin yrittäjien perheissä (46 %). Kolme lasta osallistuu yleisimmin johtavassa asemassa olevien perheissä

(13 %). (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 5: Puolison ammatti ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.)

Kuvio 13: Lastenkulttuurikeskusten toimintaan osallistuvat lapset syntymävuosittain.

Palkkien päällä osallistuvien lasten lukumäärät ja prosenttiosuudet. N = 387. Kyselyn toteutuksen aikaan vuoden 2016 lopussa nuorimmat lapset olivat alle 1-vuotiaita. Vanhin lapsi oli syntynyt vuonna 2000 ja oli 16-vuotias.

Vastauksia antoi 273 huoltajaa, koska kysymys oli pakollinen. Lastenkulttuurikeskusten toimintaan osallistuvien lasten lukumääräksi tulee 387. Kaikkein suurin ikäryhmä ovat vuonna 2015 syntyneet, kyselyn toteutuksen vuotena yksi vuotta täyttäneet. Heitä on 71 lasta (18 %). Toiseksi suurimmat ikäryhmät ovat vuosina 2014 ja 2011 syntyneet. Kummankin syntymävuoden edustajia on 39 lasta (10 %).

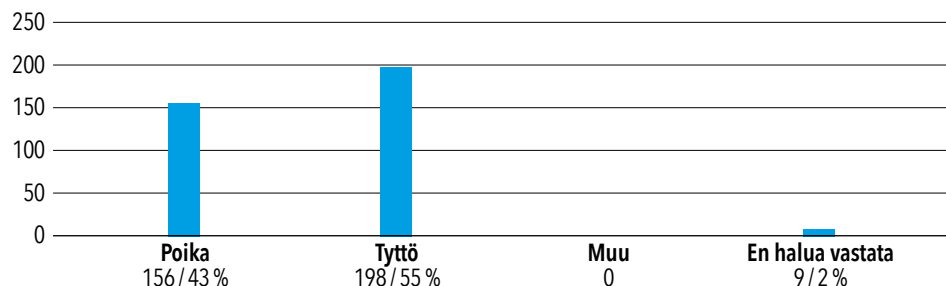
Kaiken kaikkiaan iän myötä lasten osuus lastenkulttuurikeskusten toiminnassa pienenee. 16-vuotiaita, vuonna 2000 syntyneitä, on mukana vain yksi. Kuvaa katsottaessa on havaittavissa myös aaltomainen liike osallistumisessa: kun ikä nousee, lasten osallistuminen ei vähene suoraan, vaan väheneminen on aaltomaista. Tämä voi johtua siitä, että lastenkulttuurikeskusten ohjelmistotarjonta on painottunut aivan pieniin lapsiin ja tietyn ikäisiin. Suurin ikäluokka, vuonna 2015 syntyneet, voi

selittyä sillä, että vastaajista suuri osa on osallistunut vauvojen värikylpy toimintaan, joka on ollut hyvin suosittua. Syynä voi olla myös se, että eri keskustusten asiakkaita on tavoitettu kyselyyn epätasaisesti ja innokkuus vastaamiseen vaihtelee⁴⁵.

Yksinhuoltajista kysymykseen vastasi 16. Perheistä osallistuu eniten vuosina 2004, 2006, 2007 ja 2010 syntyneitä lapsia. Näinä vuosina syntyneiden ryhmässä on kussakin kolme lasta (19 %). Vuosina 2008, 2011, 2014 ja 2015 syntyneitä ilmoitetaan kuhunkin vuosiryhmään yksi lapsi. Yhden huoltajan perheistä lastenkulttuurikeskusten toimintaan osallistuvien lasten syntymävuosien keskiarvoksi tulee 2008, kun kaikkien vastaajien keskiarvoksi tulee 2010. Yksinhuoltajien lapset ovat keskimääräisesti vanhempia kuin kahden huoltajan perheiden lapset. Tämä voi selittyä sillä, että yksinhuoltajat ovat eronneita ja ero ei tule heti lapsen syntymän jälkeen.

Kuvio 14: Sukupuolijakauma lasten osallistumisessa.

Palkkien alla lukumäärät ja prosenttiosuudet. N = 363.

Kysymykseen lapsen sukupuolesta vastasi 258 henkilöä. Kyselyssä annettujen vastausten perusteella voidaan todeta, että tyttöjen ja poikien osuus on jokseenkin yhtä suuri, kun tyttöjä on runsas puolet ja poikia vajaa puolet osallistujista. Kyselylomakkeen kohtaan ”En halua vastata” antoi vastauksen yhdeksän vastaajaa.

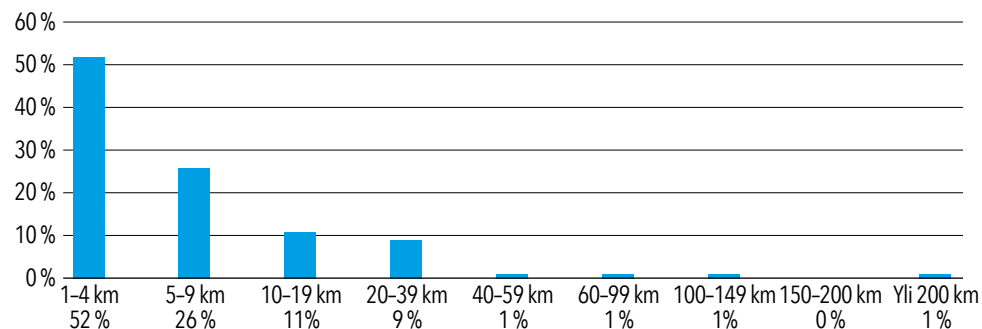
Yhden huoltajan perheiden edustajia kysymykseen vastasi 14. Heidän vastauksensa perusteella lastenkulttuurikeskusten toimintaan osallistuvista lapsista on tyttöjä 13 (93 %) ja poikia yksi (7 %).

45 Vastausprosentti vaihteli eri keskustusten välillä erittäin paljon: vastanneita oli 9–52 %.

Suomalaisten lasten osallistuminen taidetoimintaan ja taideharrastuksiin on sukupuolittunutta⁴⁶. Iän myötä taiteisiin osallistuminen eriytyy yhä enemmän. Taiteet ovat pääosin tyttöjen harrastuksia ja kaikkein eniten tanssi. Lastenkulttuurikeskukset ovat paikkoja, jotka järjestävät toimintaa lapselle ja vanhemmalle yhdessä. Tämä on erittäin arvokasta, ja se voi osaltaan muuttaa taiteisiin osallistumisen myöhempää sukupuolittuneisuutta, kun siihen kiinnitetään riittävästi ja oikealla tavalla huomiota. Lastenkulttuurikeskuksilla lienee myös muunlaisia mahdollisuuksia kehittää toimintaansa sukupuolen kannalta tasa-arvoisempaan suuntaan, koska ne esimerkiksi eivät ole sidoksissa taiteen perusopetuksen kaltaiseen systeemiin. Ne ovat vapaita pohtimaan ja vastaamaan omalla tavallaan lastenkulttuurin kehittämistarpeisiin.

3.2 Etäisyys kotoa lastenkulttuurikeskuksen toimintaan

Kuvio 15: Matka kotoa lastenkulttuurikeskuksen toimintaan (km)⁴⁷.

Kysymykseen vastasi 273 henkilöä (100 %). Suurin osa, yli puolet vastaajista, ilmoittaa matkan pituuden kotoa lastenkulttuurikeskuksen toimintaan olevan 1–4 kilometriä. Toiseksi suurin osa, runsas neljännes vastaajista, ilmoittaa matkan pi-

46 Aihetta ovat tutkineet mm. Kuoppamäki ja Vilmilä sekä Turpeinen.

47 Kuvion ensimmäisen palkin kilometrisuuden pitäisi olla 0–4 km. Tämä virhe johtuu kyselylomakkeeseen jääneestä virheestä, ja se on jätetty näkyviin tässä tutkimusraportissa.

tuudeksi 5–9 kilometriä. 11 % ilmoittaa matkan pituudeksi 10–19 kilometriä. 9 %:lla on matkaa 20–39 kilometriä. Prosentilla vastaajista on matkaa vieläkin enemmän: 40–59 km, 60–99 km, 100–149 km ja jopa yli 200 km. Väliin jää 150–200 km, sitä matkan pituutta ei ilmoita kukaan.

Yksinhuoltajista suurin osa asuu lähellä lastenkulttuurikeskuksen toimintaa. 11/16 henkilöä, 69 %, ilmoittaa etäisyydeksi 1–4 km. Neljännes (4/16, 25 %) ilmoittaa etäisyydeksi 5–9 km. Yksi asuu yli 40 km:n päässä.

Pienituloisimmista suurin osa asuu lähellä lastenkulttuurikeskuksen toimipaikkaa (10/13 hlöä, 77 %). Kaksi ilmoittaa matkan pituudeksi 5–9 km.

Annettujen vastausten perusteella voidaan todeta, että matkan pidentyessä osallistumattomuus kasvaa. Tämä on ollut tiedossa jo pitkään. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuspohdinnoissa on mietitty keinoja saattaa palvelujen pariin myös syrjäseutujen asukkaita. Matkan pituus ei ole ongelma vain syrjäseuduilla. Myös kaupunkien sisällä matkan pituus on ongelma. Esimerkiksi Helsingin kaupungin sisällä taide- ja kulttuuritarjonta jakautuu niin määrältään kuin sisällöltäänkin asukkaiden kannalta hyvin eriarvoisesti. Petteri Räisänen Helsingin kulttuurikeskuksesta selvitti taiteelle ja kulttuurille myönnettyjen avustusten alueellista jakautumista ja tuo esille, että mitä kauemmaksi Helsingin keskustasta mennään, sitä rajallisemmat ovat kaupunkilaisten mahdollisuudet nauttia taiteesta ja kulttuurista asuinpaikkansa lähetyvillä⁴⁸. Kaupungissa elämiseen kuuluu itsestään selvänä julkisten liikennevälineiden hyödyntäminen. Räisänen mukaan kaikilla ei kaupungissakaan ole välttämättä samantaisia mahdollisuuksia liikkua taiteen ja kulttuurin pariin. Lisäksi etäisyyden kasvaessa kasvaa myös kulttuurin pariin matkustamiseen käytettävä aika, mikä voi nostaa kynnystä osallistua.⁴⁹ Etäisyydet tuottavat siis osallistumattomuutta myös kaupungissa. Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistumattomuuteen vaikuttavat myös sosioekonomiset tekijät, kuten pienituloisuus, kouluttamattomuus ja työttömyys.⁵⁰

48 Räisänen 2014, 22–23.

49 Emt. 2014, 23.

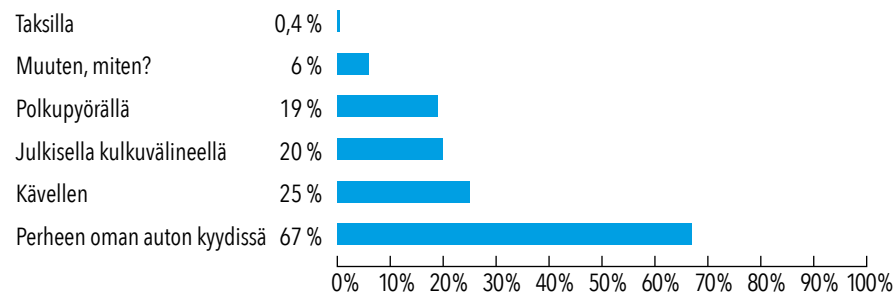
50 Dilenschneider 2016; af Ursin 2016; Vismanen & Räisänen & Sariola 2016; Purhonen et al. 2014; Räisänen 2014.

Perheitä asuu eniten lähellä lastenkulttuurikeskusten toimipaikkoja. Mitä enemmän on matkaa toimipaikkaan, sitä vähemmän sinne tullaan. Kun katsotaan neljää suurinta kilometriryhmää, 1–4 km, 5–9 km, 10–19 km ja 20–39 km, niin näissä kaikissa ryhmissä on yleisintä, että toimintaan tuodaan yksi lapsi. (Liite V: Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 1: Etäisyys lastenkulttuurikeskukseen ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.)

Kahta lasta tuodaan toimintaan eniten pisimmän matkan takaa (20–39 km). Voi olla, että kun matka on pitkä, yhtä lasta ei tule viedyksi lastenkulttuurikeskuksen toimintaan. Voisiko pitkämatkalaisille järjestää yhteiskuljetuksia? Se edistäisi tasa-arvoisen osallistumisen mahdollisuuksia myös etäällä asuville. (Liite V: Ristiintaulukot, ristiintaulukko 1: Etäisyys lastenkulttuurikeskukseen ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.)

3.2.1 Lasten kulkeminen

Kuvio 16: Kulkemisen keinot. Kuvio havainnollistaa, millä lapset kulkevat lastenkulttuurikeskuksen toimintaan ja missä määrin eri keinoja käytetään.

Kysymykseen vastasi 273 henkilöä (100 %). Tämän kysymyksen kohdalla on huomattava, että vastaajat saivat valita useita vaihtoehtoja: jotkut käyttävät useita eri kulkutapoja. Vastausprosentti kuvaa sitä, missä määrin perheissä käytetään kulkemiseen eri keinoja.

Suurin osa vastaajista (67 %) ilmoittaa, että lapsi tai lapset kuljetetaan lastenkulttuurikeskuksen toimintaan perheen omalla autolla. Toiseksi eniten (25 %) kuljetaan kävellen. Viidennes (20 %) järjestää kulkemisen julkisella kulkuvälineellä, samoin lähes viidennes (19 %) ilmoittaa kulkuvälineeksi polkupyörän. Taksia käyttää yksi henkilö. Muutamat (6 %) vastaavat kohtaan ”Muuten, miten?” seuraavasti: rattaissa (4 mainintaa), vaunuissa (2 mainintaa), skolskjuts, kunta ja koulu järjestää kyydin, polkupyörän peräkärjessä, perhetyöntekijän autokyydillä, päiväkodin järjestämällä kuljetuksella, harjoitukset koululla koulun jälkeen ja pois haemme omalla autolla, lapsi kulkee itse kävellen koulun jälkeen (toimipaikkaan) josta hänet haen, lentokoneella ja junalla lomamatkan yhteydessä.

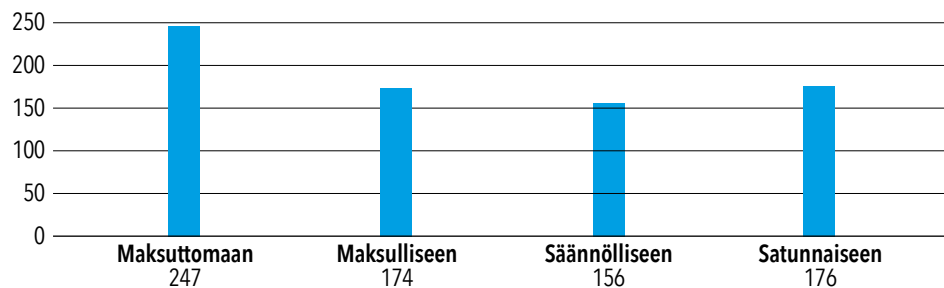
16 yksinhuoltajaa suosii omaa autoa (50 %). Polkupyörällä kulkee heistä 31 %, samoin kävellen (31 %) ja julkisella kulkuvälineellä (31 %).

Pienituloisimpien joukossa kulkevat jakaantuvat tasaisesti.

3.3 Erilaisiin toimintamuotoihin osallistumisen määrä

Kuvio 17: Erilaisiin toimintamuotoihin osallistumisen määrä lastenkulttuurikeskuksissa.

Pylväissä esitettyinä eri toimintamuotoihin osallistuvien lasten lukumäärät.

Kysymykseen vastasi 273 henkilöä (100 % vastaajista). Kaikkein eniten osallistutaan maksuttomaan toimintaan (247 lasta). Satunnaiseen toimintaan osallistuu 176 lasta, maksulliseen toimintaan 174 lasta ja säännölliseen toimintaan 156 lasta.

Kysymyksestä on huomattava se, että vastaajien oli mahdollista valita useita vaihtoehtoja. Perheessä saatetaan osallistua esimerkiksi sekä maksuttomaan että maksulliseen toimintaan tai kaikkiin toimintamuotoihin. Tulos kuvaa sitä, missä määrin erilaisiin toimintamuotoihin osallistutaan.

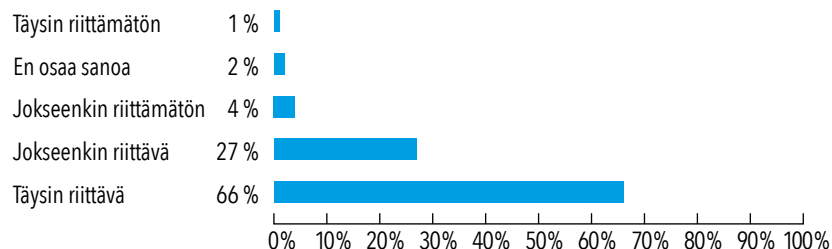
Yksinhuoltajia vastasi kysymykseen 16 henkilöä. Vastausten perusteella heidän perheissään osallistutaan eniten maksulliseen toimintaan. Näin ilmoitti 12 henkilöä (75 %). Kyselyyn vastanneista huoltajista yksinhuoltajat ilmoittavat vievänsä lapsiaan prosentuaalisesti enemmän maksulliseen toimintaan kuin muut kyselyyn vastanneet. Toiseksi eniten yksinhuoltajaperheissä osallistutaan satunnaiseen toimintaan (8 hlöä, 50 %). 7 henkilöä (44 %) ilmoitti lastensa osallistuvan säännölliseen toimintaan ja 6 henkilöä (37 %) maksuttomaan.

Huoltajien vastaamista määritteli se, millaista toimintaa keskuksessa oli tarjolla tutkimuskyselyn aikaan ja millaista toimintaa eri keskuksissa ylipäätään on tarjolla. (Keskusten luonnetta ja niiden keskinäistä erilaisuutta kuvataan luvuissa 1.7 ja 1.8.) Tämä määritteli myös sitä, ketkä huoltajat valikoituivat mukaan tutkimukseen. Joku esimerkiksi saattaa osallistua läpi vuoden aktiivisesti satunnaiseen toimintaan aina, kun sellaista on tarjolla, mutta kyselyn lähettämisen aikaan sellaista ei ehkä ollutkaan tarjolla. Siten tällaiset henkilöt eivät välttämättä valikoituneet mukaan kyselyn saaneisiin.

3.3.1 Huoltajien näkemykset lasten osallistumisen määrästä

Vastaajilta kysyttiin mielipidettä osallistumisen määrästä eli siitä, oliko heidän lastensa osallistuminen lastenkulttuurikeskusten toimintaan riittävää. Samalla pyydettiin myös perusteluja mielipiteille. Pyydettiin: ”Jos mahdollista, niin perustele edellisessä kysymyksessä rastittamasi vaihtoehto.” Lisäksi pyydettiin kuvailemaan syitä, miksi lapsi tai lapset osallistuvat lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan. On huomattava, että vastauksista ei tarkastella sitä, kuinka paljon kukin osallistuu tai millaista osallistuminen on. Oli se määrältään, laadultaan ja luonteeltaan mitä tahansa, kysymys on vain siitä, mitä huoltajat ajattelevat osallistumisen määrästä.

Kuvio 18: Huoltajien mielipiteet lasten osallistumisen määrästä lastenkulttuurikeskusten toimintaan. N = 273.

Kysymys oli pakollinen, ja siihen vastasi siis 273 henkilöä. Vastaaajista lähes kaikki pitivät lastensa osallistumismäärää täysin tai jokseenkin riittävänä. Jokseenkin tai täysin riittämättömänä osallistumismäärän näkee 5 % vastaajista. 2 % ei osaa sanoa.

Yksinhuoltajia vastasi kysymykseen 16. Heistä 100 % pitää lastensa osallistumista täysin tai jokseenkin riittävänä: täysin riittävänä 69 %, jokseenkin riittävänä 31 %.

Siinä tuloryhmässä, johon lukeutuu eniten vastaajia, 3 000–4 999 e/kk (41 %, 107 hlöä), on kaikkein eniten niitä, jotka pitävät lastensa osallistumisen määrää riittävänä (94 %). Yhtä suureen prosenttimäärään (94 %) ylittää myös tuloryhmä, johon lukeutuu kolmanneksi eniten vastaajia, 2 500–2 999 e/kk (14 %, 35 hlöä). Eniten vastaajia sisältävässä tuloryhmässä on 4 % (4/107 hlöä) niitä, jotka pitävät osallistumista riittämättömänä. 2 % (2/107 hlöä) ei osaa sanoa.

Olenaisia eroja ei ole, vaikka tyytyväisyysprosentteja vertailtaisiin eri tuloryhmiin. On todettavissa, että huoltajat pitävät lastensa osallistumisen määrää lastenkulttuurikeskuksissa pääosin riittävänä riippumatta siitä, mikä on perheen tulotaso, tai siitä, mikä on osallistumisaktiivisuus. (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 6: Perheen tulot ja mielipide lasten osallistumisen määrästä.)

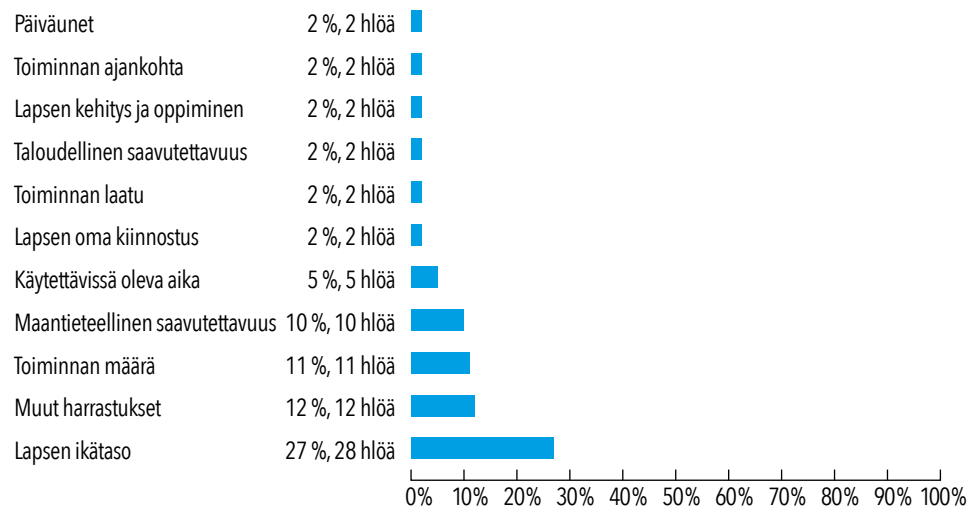
Osallistumisen määrä voi tarkoittaa eri vastaajille eri asioita. Joku voi osallistua vain vähän tai harvoin ja pitää osallistumista täysin riittävänä. Toinen voi osallistua paljon ja usein ja pitää osallistumista riittämättömänä. Sanojen ”riittävä” ja ”riittämätön” taustalla voi olla myönteinen tai kielteinen ajatus. Vastaaajan valitsema vaihtoehto ei välttämättä kerro hänen ajatuksistaan nimenomaan osallistumisesta, vaan

se voi kertoa esimerkiksi maantieteellisen etäisyyden tai oman elämäntilanteen tuomasta esteestä osallistumiselle.

3.3.2 Perusteluja näkemyksille osallistumisen määrästä

Huoltajia pyydettiin perustelemaan vastauksensa osallistumismäärästä. Kysymykseen vastasi 104 henkilöä (38 % kyselyyn vastanneista huoltajista). Yksinhuoltajien vastauksia on mukana 7 (44 % kyselyyn vastanneista yksinhuoltajista). Vastauksen tarkastelussa kiinnitetään huomiota siihen, miten huoltajat perustelevat näkemystään osallistumisen määrästä, pitipä huoltaja osallistumista riittävänä tai riittämättömänä. Vastauksia ei siis suhteuteta siihen, millaisena huoltajat näkivät osallistumismäärän.

Kuvio 19: Seikkoja, joilla huoltajat perustelevat näkemystään lasten osallistumisen määrästä. Vaakapylväissä on ilmoitettu mielipiteen prosenttimäärä sekä lukumäärä suhteessa vastausten määrään N = 104.

Huoltajat perustelevat lapsensa osallistumismäärää yleisimmin lapsen ikätasolla. Lähes kolmannes pitää ikätasoa perusteluna. Seuraavaksi yleisimpiä perusteluja ovat muut harrastukset, toiminnan määrä ja maantieteellinen saavutettavuus.

Vastauksista tarkastellaan nyt sitä, mihin huoltajat kiinnittävät huomiota arvioidessaan lastensa osallistumisen määrää. Vastauksissa eniten huomiota saa **lapsen ikätaso** (12 mainintaa). Huoltajat sanovat asiasta esimerkiksi näin:

Lapset ovat vielä pieniä, ja mielestäni osallistumiskerrat ovat riittäviä.

Lapset osallistuvat 1-2 kertaa viikossa, ja se on pienille lapsille sopivasti.

Lapseni on neljävuotias ja tunti viikossa on sopiva pienelle lapselle.

Lapseni on alle kaksivuotias, joten en koe tarpeelliseksi osallistua enempää.

Pienelle taaperolle riittää noin joka toinen viikko.

Lapsen ikään sopiva.

Muihin harrastuksiin vetoaa 12 huoltajaa, esimerkiksi seuraavasti:

Lapset eivät osallistu säännölliseen toimintaan, vaan yksittäisiin tapahtumiin, työpajoihin yms.

Määrä on jokseenkin riittävä, koska on muitakin harrastuksia.

(Lastenkulttuurikeskuksen) lisäksi harrastuksina on mm. näytteleminen, teatteri. Harrastuspäiviä viikossa on siis jo tarpeeksi.

Lapsemme on käynyt loma-aikana kulttuurikeskuksen järjestämällä sirkuskursseilla isovanhempien kotipaikkakunnalla. Arkena hän ei ehdi käymään kulttuurikeskuksen kursseilla, koska musiikkiopisto, teatterikerho ja liikuntaharrastukset vievät vapaa-ajan.

Muiden harrastusten ohella on hyvä lisä.

Toiminnan määrään kiinnittää huomiota 11 huoltajaa, seuraavaan tapaan:

Olisin halunnut toimintaa myös nuoremmalle lapselleni, mutta hänen ikäiselleen ei ollut tarjolla.

Asumme (kaupungin) keskustassa ja käytämme paljon lastenkulttuuripalveluja, oikeastaan aina kun jotain kiinnostavaa on tarjolla ja aikaa piisaa. Tarjontaa on enemmän kuin tarpeeksi ja laatu on erittäin hyvä.

Osallistuminen riippuu pitkälti koko perheen aikatauluista, tarjontaa on kyllä riittävästi.

Lapsieni ikäisille, viisivuotiaille, voisi olla enemmän tarjontaa lyhyiden kurssien muodossa.

Jos ohjelmaa olisi enemmän myös kotikylässämme – –, niin osallistuisimme varmasti vielä enemmän.

Kaikkiin lastenkulttuuritapahtumiin on osallistuttu, joita on järjestetty ja joihin on muiden menojen vuoksi ollut mahdollista osallistua. Jos tarjontaa olisi enemmän, niin todennäköisesti osallistuttaisiin.

Harrastettaisiin luultavasti lisää jos olisi muitakin ohjattuja taidepajoja lapsille kuin värikyllä.

Osallistuimme yhteen lasten projektiin. Tällä hetkellä emme ole missään ryhmässä, joten en ihan ymmärrä kysymystä. Osallistuisimme jos vastaavaa olisi tarjolla. En juuri tiedä mitä (lastenkulttuurikeskus) edes tarjoaa.

Nuorimmainen ei mahtunut värikylläryhmään, joten hänen oma harrastuksensa on vielä hakusessa.

Maantieteelliseen saavutettavuuteen tarttuu 10 huoltajaa, esimerkkeinä seuraavat:

-- on tapahtuma, jossa olemme kaikki käyneet. Käymme -- kotipaikallamme kirjastossa, palvelut on aika kaukana.

Perheeni on arkisin autoton ja asumme syrjäkylällä josta julkisilla ei pääse hyvin kulmaan. Niinpä kaikkien kolmen kanssa, 5-2-vuotiaat, lähteminen on vaikeata.

Meiltä on matkaa harrastukseen – mieluiten valitsemme palvelut lähempää. Toisaalta on hienoa, että (lastenkulttuurikeskus) tarjoaa niin monipuolista ohjelmaa.

Meiltä osallistutaan tapahtumiin, mutta (lastenkulttuurikeskuksessa) olisi hienoja viikoittaisia harrastuksia. Mutta ainakin vielä lasten kulkeminen yksin sinne on katsottu vaikeaksi.

Kulttuuritoimintaa on syrjäkylillä asuvien lasten tavoitettavissa hyvin vähän.

On niin kaukana.

Kaikkeen ei ole mahdollista lähteä ja osallistua matkan päästä.

Osallistuu silloin tällöin ja leirille. Liian pitkän välimatkan takia ei mahdollista osallistua useammin.

Lisäksi 5 mainitsee **käytettävissä olevan ajan**, esimerkiksi näin:

Osallistuisivat enemmän, jos olisi aikaa ja toiminnot lähempänä.

Työt estävät yleisimmin pääsyn. Lapsi on niin pieni, että tarvitsee vanhemman mukaan.

Kaksi mainintaa saavat lapsen oma kiinnostus, toiminnan laatu, taloudellinen saavutettavuus, lapsen kehitys ja oppiminen, toiminnan ajankohta ja päiväunet.

Monet ovat sitä mieltä, että heidän lapsensa ovat vielä nuoria ja osallistumisen määrä on siten sopiva ja riittävä. Osallistuminen ei ole välttämättä säännöllistä, vaan se voi tarkoittaa yksittäisiä kertoja. Sen lisäksi huoltajat vievät lapsiaan muihinkin harrastuksiin ja toimintaan. Useat tosin sanovat, että osallistuisivat enemmän, jos tarjontaa olisi enemmän. Toisten mielestä tarjontaa on tarpeeksi.

Maantieteelliset erot tulevat näkyviin vastauksissa, samoin lastenkulttuurikeskusten verkoston luonne: toiset keskukset toimivat kaupungeissa ja tarjonta voi olla runsasta, jolloin palvelut ovat helposti saavutettavissa ja valittavissa on monenlaisia toimintaa. Toiset keskukset sen sijaan toimivat laajalla alueella verkostomaisesti, ja etäisyydet toimintaan voivat olla pitkät ja tarjonta voi olla niukkaa. Kaikki ne huoltajat, jotka mainitsevat maantieteellisen saavutettavuuden (10 huoltajaa), nostavat esiin pitkät matkat.

3.3.3 Perusteluja toimintaan osallistumiselle

Huoltajia pyydettiin kuvailemaan syitä siihen, miksi heidän lapsensa osallistuvat lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan. Kysymykseen vastasi 73 % huoltajista.

Taulukko 6: Huoltajien perusteluja sille, miksi heidän lapsensa osallistuvat lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan. N = 199.

Perustelu	lkm	%
Toiminnan laatu	80	40 %
Lapsen oma kiinnostus	59	30 %
Lapsen kehitys, oppiminen	48	24 %
Vuorovaikutus, sosiaalisuus	47	24 %
Aikuisen oma kiinnostus	36	18 %
Perheenjäsenten keskinäinen vuorovaikutus	19	10 %
Ajanvietto, viihtyminen	18	9 %
Taloudellinen saavutettavuus	17	9 %
Taiteelle altistuminen	13	7 %
Maantieteellinen saavutettavuus	13	7 %
Ympäristö houkuttelee	9	5 %
Ajankohta määrää	5	3 %
Koulu tai päiväkotijärjestää	4	2 %
Laji kiinnostaa tai on sopiva	3	1 %
Lapsen ikätaso on toiminnalle sopiva	3	1 %
Toisen henkilön suosituksesta	2	1 %
Lastenkulttuurikeskuksen maine	1	1 %
Kaksikielisyys	1	1 %

Vastauksista poimittiin erilaisia näkökohtia osallistumisesta. Näistä muodostettiin omat teemansa, joille annettiin nimet. Nimet näkyvät taulukossa. Huoltajat perustelevat yleisimmin (40 %, 80 hlöä) lapsen osallistumista toimintaan laadulla. Toiseksi yleisin perustelu liittyy lapsen omaan kiinnostukseen (30 %, 59 hlöä). Kolmanneksi yleisimmin osallistumista perustellaan lapsen kehityksen ja oppimisen näkökohdilla (24 %, 48 hlöä). Yhtä yleisesti kiinnitetään huomiota vuorovaikutukseen ja sosiaalisuuteen (24 %, 47 hlöä). Lähes viidennes kiinnittää huomiota aikuisen omaan kiinnostukseen (18 %, 36 hlöä). 10 % (19 hlöä) kiinnittää huomiota perheenjäsenen keskinäiseen vuorovaikutukseen. Lähes yhtä paljon saavat huomiota myös ajanvietto ja viihtyminen sekä taloudellinen saavutettavuus. Useissa vastauksissa tuodaan esiin lisäksi taiteelle altistuminen, maantieteellinen saavutettavuus ja ympäristön houkuttelevuus.

Huoltajien perusteluista yleisin (40 %, 80 hlöä), liittyy **toiminnan laatuun**. Se näkyy vastauksissa esimerkiksi näin:

Loistava kerho ja vetäjä.

Kivaa kesätekemistä. Toiminta on kivaa ja houkuttelee lapsia.

Pidän toimintaa laadukkaana ja monipuolisena.

Ovat laadukkaita ja kehittäviä.

Kulttuurikeskus tuottaa laadukkaita lastenkulttuuripalveluita ja -tapahtumia.

Toiminta on erilaista kuin muu tarjolla oleva toiminta. Monipuolista.

Hyvää toimintaa lapsille.

Ammattitaitoinen ohjaus.

Toiseksi yleisin perustelu (59 hlöä, 30 %) liittyy **lapsen omaan kiinnostukseen**.

Aika lailla haluavat itse.

Tyckte det var roligt, är intresserad av historia och gamla tider.

Kiinnostus musiikkiin.

Kurssi on juuri sitä mitä lapseni haluaa harrastaa.

Lapsi nauttii ja viihtyy.

"Kiva maalata", sanoo alle 3-vuotias.

Laulamisen riemusta.

Hän pitää sirkus- ja teatterikursseista.

Lapseni rakastaa taidetta ja tehdä käsillä luovuutta.

Lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät näkökohdat esiintyvät 48 huoltajan (24 %) vastauksissa esimerkiksi seuraavasti:

Elämään tulee uusia näkökantoja, erilaisia sisältöjä ja ajattelutapoja sekä opitaan toimimaan erilaisten ihmisten kanssa. Saadaan "sielunravintoa" ja opetellaan toimimaan luovasti omalla tyylillä. Hyväksytään itsemme ja toisemme sellaisenaan. Mielestäni kulttuuri on avain inhimillisyyteen, ihmisyyteen ja rohkeuteen toimia näiden asioiden mukaan.

Halusin viedä vauvan koulutetun musiikkipedagogin tms. pitämään musiikkihetken.

Sosiaalisten taitojen oppiminen, ryhmässä toimiminen, ystävät, omatoimisuuden oppiminen, näkee lapsesta että hän viihtyy ja nauttii toiminnasta.

Se on mielenkiintoista ja hauskaa, opettavaistakin.

Olemme pienestä pitäen pyrkineet opettamaan häntä mahdollisimman monipuoliseksi kulttuurin kuluttajaksi.

Lapselle tekemistä, leikkimistä ja kädentaitojen opettelua.

Vuorovaikutus ja sosiaalisuus esiintyvät perusteluna 47 huoltajan (24 %) vastauksissa. Niihin mainintoihin liittyy aina jokin muu perustelu. Seuraavassa erilaisista perusteluista koostuvia vastauksia, joissa on mukana myös vuorovaikutus.

Vastaus, jossa esiintyvät perusteluina vuorovaikutus, lapsen oma kiinnostus sekä toiminnan laatu:

On tärkeää tutustua maalla, jossa vietämme kesät, lähialueen lapsiin ja nuoriin. (Lastenkulttuurikeskuksen) järjestämä toiminta (lähinnä musiikki ja sirkus) kiinnostaa lapsiamme. Kokemuksemme viime kesältä olivat todella hyvät: leiripaikat sopivat meille, ja leirien vetäjät olivat innostuneita ja mukavia. Talvisaikaan (lastenkulttuurikeskuksen) monipuoliset yksittäiset tapahtumat sopivat meille, koska ei tarvitse sitoutua pitkäkestoisesti.

Vastaus, jossa ovat perusteluina aikuisen oma kiinnostus, lapsen kehitys ja oppiminen, vuorovaikutus, toiminnan laatu, maantieteellinen saavutettavuus sekä taoudellinen saavutettavuus:

Pidän itse sanataiteesta, se on minulle tärkeää. Siitä on hyötyä myös töihini, kunhan palaan sinne. Se kehittää lasta usealla tavalla. Saamme nähdä toisia lapsia ja aikuisia. Mielekästä. Kulttuurin harrastaminen on mukavaa, helppoa ja vaivatonta ilman suuria pääomavaatimuksia.

Vastaus, jossa ovat perusteluina toiminnan laatu, lapsen kehitys ja oppiminen, vuorovaikutus sekä ympäristö:

Hänestä toiminta on mukavaa, kädentaidot kehittyvät, kokeillaan erilaisia menetelmiä ja materiaaleja, tapaa kavereita kivan puuhan merkeissä, oppii uutta rakennetusta ympäristöstä ja sen suhteesta luontoon.

Vastaus, jossa esiintyvät perusteluina toiminnan laatu, ympäristö, vuorovaikutus, perheenjäsenten keskinäinen vuorovaikutus sekä lapsen oma kiinnostus:

Osallistuminen tuo valtavasti iloa ja yhdessäolon tuntua, lapsi pääsee itse tekemään ja kokemaan, mikä on harvinaista rakennetussa kaupunkiympäristössä muualla kuin kotona tai päiväkodissa tai leikkipuistossa. Hetki on lapsen ja vanhemman yhteinen, mitä pidän erityisen tärkeänä. Esimerkiksi muskareihin vanhempia ei oteta ollenkaan mukaan, mikä on mielestäni iso miinus. Lapseni tykkää olla taidemuseossa, eikä häntä saisi sieltä milään pois. Hän menee myös aktiivisesti ja oma-aloitteisesti aina näyttelysaleihin tutustumaan värikylvyn jälkeen.

Yleisin perustelu, toiminnan laatu, näkyy esimerkiksi siinä, että huoltajat haluavat kiittää lastenkulttuurikeskuksen eri tahoja, keskusta kokonaisuudessaan, tietyn toiminnan vetäjää ja toimintaa. Toimintaa pidetään laadukkaana, kehittäväenä ja monipuolisena. Toiseksi yleisin perustelu liittyy lapsen omaan kiinnostukseen. Tämän perustelun yhteydessä huoltajat tuovat esille monipuolisesti eri taiteita kuvatessaan sitä, miten kiinnostus osallistumiseen lähtee lapsesta itsestä. On tärkeää, että eri taiteita sisältyy lastenkulttuurikeskusten toimintaan.

4 KULTTUURINEN OSALLISUUS

Tässä luvussa tarkastellaan huoltajien ajatuksia lasten osallistumisesta ja sen tuottamasta kulttuurisesta osallisuudesta. Luvussa tuodaan esiin myös vastaajien omia kokemuksia taiteesta ja kulttuurista ja niiden merkityksestä sille, että heidän lapsensa osallistuvat. Alalukujen yhteydessä kerrotaan erikseen myös yksinhuoltajien ja pienituloisimpien vastausten tuloksia.

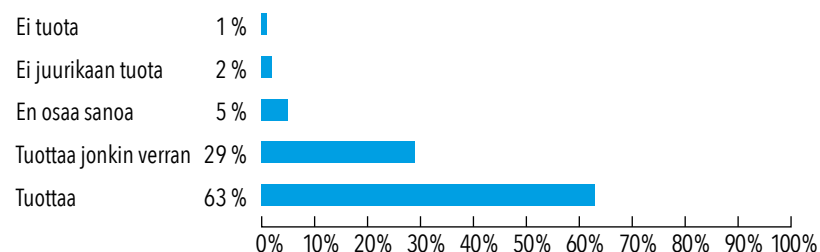
Alalukujen 4.1 ja 4.3 yhteydessä tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla myös sitä, mikä on tulojen ja osallisuuden kokemuksen syntymisen keskinäinen suhde. Tarkastelun taustalla on oletus, että perheen sosioekonominen tausta vaikuttaa kulttuurisen osallisuuden kokemuksen syntymiseen. Oletuksen taustalla on esimerkiksi af Ursinin tutkimustulos lasten kulttuurisesta osallisuudesta. Hänen mukaansa lasten kulttuurinen kompetenssi on yhteydessä perheen sosioekonomiseen taustaan⁵¹. Tulot ovat tärkeä tekijä sosioekonomisen taustan hahmottamisessa.

4.1 Lastenkulttuurikeskusten tuottama osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin

Vastaajilta pyydettiin mielipiteitä siitä, tuottaako heidän lastensa osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin. Kysymyksen muotoilu oli: ”Tuottaako mielestäsi lapsesi / lastesi tämänhetkinen osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin?”

51 Af Ursin 2016, 159.

Kuvio 20: Huoltajien mielipiteet siitä, tuottaako osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen toimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin. N = 250.

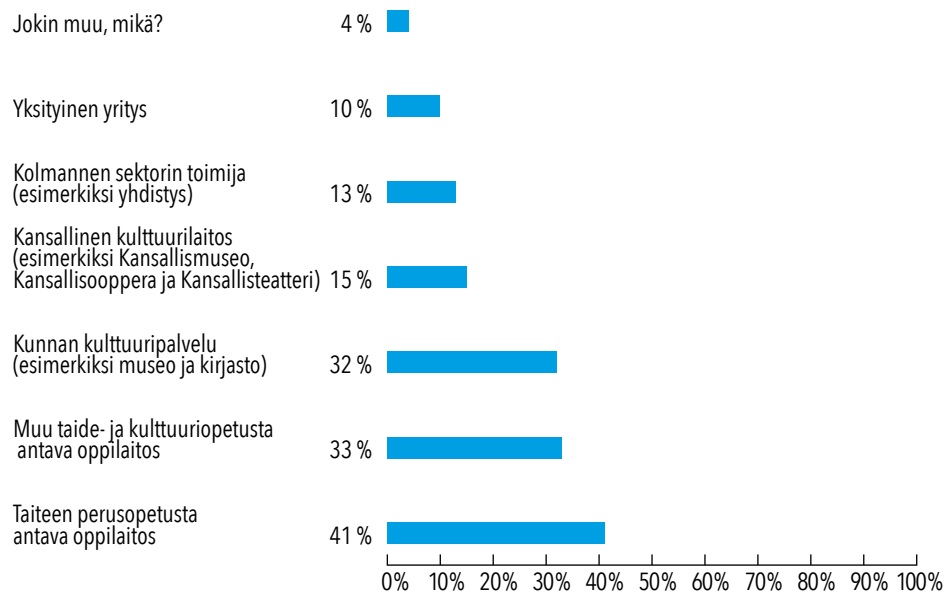
Kysymykseen vastasi 92 % vastaajista. Lähes kaikki, 92 %, ovat sitä mieltä, että osallistuminen tuottaa tai tuottaa jonkin verran osallisuutta (”tuottaa osallisuutta” 63 % ja ”tuottaa jonkin verran” 29 %).

Riippumatta siitä, mihin tuloryhmään vastaajat perheineen kuuluvat, lähes kaikki näkevät lastensa osallistumisen lastenkulttuurikeskuksen toimintaan tuottavan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin. Tuloryhmässä, johon lukeutuu eniten vastaajia (3 000–4 999 e/kk) 93 % (92/99 hlöä) näkee, että osallistuminen tuottaa osallisuutta. Toiseksi eniten vastaajia lukeutuu tuloryhmään 5 000–7 499 e/kk, ja siinä samoin 93 % (41/44 hlöä) on sitä mieltä, että osallistuminen tuottaa osallisuutta. (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 7: Perheen tulot ja huoltajan näkemys lastenkulttuurikeskuksen toiminnan tuottamasta osallisuudesta.)

Kaikkein pienituloisimpien ryhmässä (600–999 e/kk) vastaajia oli kaksi, ja he kumpikin näkivät osallistumisen tuottavan osallisuutta. Toiseksi pienituloisimpien ryhmässä (1000–1499 e/kk) vastaajia oli kymmenen. Heistä yhdeksän mielestä osallistuminen tuottaa osallisuutta. Voidaan sanoa, että huoltajat näkevät osallistumisen lastenkulttuurikeskuksen toimintaan tuottavan lapsille osallisuutta tulotasosta riippumatta. (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 7: Perheen tulot ja huoltajan näkemys lastenkulttuurikeskuksen toiminnan tuottamasta osallisuudesta.)

4.2 Lasten osallistuminen muiden taide- ja kulttuuritoimintaa järjestävien tahojen toimintaan

Kuvio 21: Lasten osallistuminen muiden taide- ja kulttuuritoimintaa järjestävien tahojen toimintaan. N = 159.

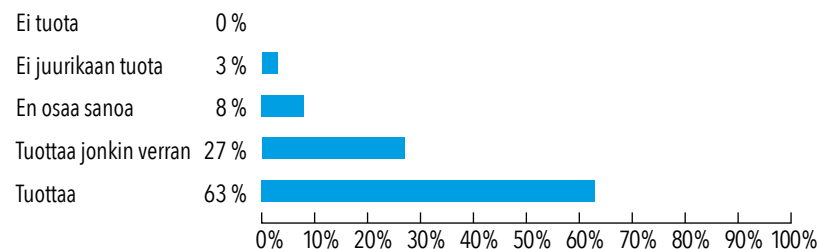
Henkilöiltä kysyttiin myös, mihin muiden kuin lastenkulttuurikeskusten järjestämään taide- ja kulttuuritoimintaan lapset osallistuvat. Kysymykseen vastasi 159 henkilöä. Henkilöt saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Vastausten perusteella lastenkulttuurikeskusten ohella lapsia osallistuu eniten taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten toimintaan (41 perhettä). Kolmanneksessa perheistä (33 %) lapsia osallistuu jonkin muun taide- ja kulttuuriopetusta antavan oppilaitoksen toimintaan. Yhtä paljon (32 %) osallistutaan kunnan kulttuuripalveluihin. Jonkin verran (15 %) osallistutaan myös kansallisen kulttuurilaitoksen toimintaan sekä kolmannen sektorin toimintaan (13 %). Yksityisen yrityksen järjestämään toimintaan osallistuu 10 %. Jonkin muun il-

moittaa 4 % (sulkeissa niiden vastaajien lukumäärä, jotka ilmoittavat kyseisen tahon): työväenopisto tai kansalaisopisto (5), musiikkiopisto (4), seurakunta (4), koulu oppituntien ulkopuolella (3). Yksittäisiä mainintoja saavat myös musiikkikoulu, leikkiteatteri, vauvauinti, taaperosirkus, omatoiminen ryhmätoiminta, näytelmäkerho, taidetta ja musiikkia painottava päiväkotitoiminta, nuorisoteatteri, kunta ja sirkus sekä ”altistamme lapsia taiteelle ja kulttuurille myös itse kasvattajina ja taidealan ammattilaisina”.

4.3 Lasten kaikinainen osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan ja sen tuottama osallisuus

Huoltajilta kysyttiin: ”Jos ajattelet lapsesi / lastesi kaikkea tämänhetkistä osallistumista taide- ja kulttuuritoimintaan, tuottaako se mielestäsi osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin?”

Kuvio 22: Huoltajien mielipiteet siitä, tuottaako kaiken kaikkiaan osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin. N = 250.

Kysymykseen vastasi 92 % huoltajista. Lähes kaikki, 90 %, ovat sitä mieltä, että osallistuminen tuottaa tai tuottaa jonkin verran osallisuutta (”tuottaa” 63 % ja ”tuottaa jonkin verran” 27 %).

Riippumatta siitä, mihin tuloryhmään vastaajat perheineen kuuluvat, suurin osa heistä näkee lastensa kaiken osallistumisen tuottavan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin. Lukumääräisesti suurimmassa tuloryhmässä (3 000–4 999 e/kk) 90 %

(89/99 hlöä) näkee, että osallistuminen tuottaa osallisuutta. Lukumäärältään toiseksi suurimmassa tuloryhmässä (5 000–7 499 e/kk) 91 % vastaajista (38/42 hlöä) on sitä mieltä, että osallistuminen tuottaa osallisuutta. Suurin prosentti on tuloryhmässä 2 000–2 499 e/kk. 96 % vastaajista (23/24 hlöä) on sitä mieltä, että osallistuminen tuottaa osallisuutta. (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 8: Perheen tulot ja huoltajan näkemys kaiken taide- ja kulttuuritoiminnan tuottamasta osallisuudesta.)

Kaikkein pienituloisimpien ryhmässä (600–999 e/kk) vastaajia oli kaksi, ja he kumpikin näkivät osallistumisen tuottavan osallisuutta. Toiseksi pienituloisimpien ryhmässä (1 000–1 499 e/kk) vastaajia oli kymmenen. Heistä kahdeksan mielestä osallistuminen tuottaa osallisuutta, yhden mielestä ei juurikaan tuota ja yksi vastasi ”en osaa sanoa”. Voidaan sanoa, että huoltajat näkevät osallistumisen tuottavan osallisuutta. (Liite V Ristiintaulukot, Ristiintaulukko 8: Perheen tulot ja huoltajan näkemys kaiken taide- ja kulttuuritoiminnan tuottamasta osallisuudesta.)

4.4 Miten huoltajat perustelevat osallisuutta

Tämän alaluvun kysymys antaa vastauksia tutkimuskysymykseen: *Miten huoltajat kuvaavat lastensa kulttuurista osallisuutta?* Huoltajilta pyydettiin perustelua siihen, miten heidän lastensa nykyinen osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen ja muiden tahojen järjestämään toimintaan tuottaa osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin. Tähän kysymykseen perusteluja antoi 20 % vastaajista (55 hlöä). Vain viidennes vastasi, ja se on prosentuaalisesti pieni määrä. Voidaan todeta, että kysymyksen sivuutti valtaosa vastaajista. Kysymys ei motivoinut vastaamaan: se on vaikea. Jo osallisuuden hahmottaminen saati sellaisen arvioiminen voi olla hankalaa. Vielä hankalampaa voi olla kertoa omin sanoin, miten ymmärtää osallisuuden syntyvän, tässä tapauksessa kulttuurisen osallisuuden. Asian vaikeuteen nähden vastaajien joukkoa voidaan pitää suurena ja heidän vastauksiaan arvokkaina. Peräti 55 huoltajaa asettui pohtimaan asiaa.

Analyysivaiheessa vastauksia ryhmiteltiin sen mukaisesti, millaisia teemoja niissä havaittiin ja nostettiin esiin. On huomattava, että vastauksia voidaan tulkita ja ryhmitellä usealla eri tavalla. Usea vastaus sisälsi päällekkäisiä teemoja. Yleisimpänä

teemana vastaajat nostivat esiin lapsen toimijuuden (10 mainintaa). Toiseksi yleisin teema liittyi lapsen osallistumiseen (7). Kolmanneksi yleisimpänä perusteluna tuotiin esille, että taidetoiminnan sisällöt tulevat tutuiksi, ne tulevat osaksi elämää (6). Usean maininnan saivat myös oppiminen (4) ja lapsen kiinnostus (3). Kaksi kertaa mainittiin myös kasvatus, jota lapsi saa (2), lapselle tarjotut mahdollisuudet (2), ryhmä (2) sekä innoitus, jota osallistuminen tuo (2). Yksittäisinä mainintoina esitettiin kasvatus, jota aikuinen saa, maantieteellinen saavutettavuus, aika, halu ilmaista itseään, perhe toimijana, valinnan mahdollisuus, kokemusten saaminen, yhteistointiminta, hyvinvointi, ikätason huomiointi, rohkeus, jota osallistuminen tuo, lapsen huomiointi yleisön jäsenenä sekä mukava toiminta. Seuraavassa esimerkkejä huoltajien vastauksista.

Lapsi toimijana. (10) Vastauksissa korostuu lapsen oma toiminta ja tekeminen.

Lapseni ovat omien harrastustensa lisäksi usein mukana järjestämässä tapahtumia myös muille lapsille ja perheille ja vanhuksille.

Lapseni ryhmä teki ison teoksen sairaalan uuteen osaan.

Lapsi on vielä pieni, mutta touhuaa mielellään ja osallistuu kokemalla ja katselemalla.

Lapsi saa itse tehdä taidetta. Tutustua erilaisiin materiaaleihin ja myös tutustua taidenäytelyyn osaan.

Taiteeseen tutustuminen ja sen tekeminen leikin varjolla ovat mielestäni nimenomaan osallisuutta taiteeseen.

Osallistuminen. (7)

Pelkästään jo osallistumalla lapsi tuottaa osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin. Osallistujat tuottavat osallisuutta ja samalla myös tukevat ja uudesti tuottavat sitä.

Lapsuudessa koettu usein toistuva / säännöllinen osallistuminen mihin vain luo osallisuuden tunteen tuohon toimintaan (kulttuuri, urheilu, uskonto, luonto jne.). Toiminnasta tulee osa identiteettiä ja on tavallaan itsestään selvää, että ”näin elän ja olen ja tämä on osa minua”.

Toiminta, missä lapseni viikoittain käy, on mitä suurimmassa määrin kulttuuritoimintaa, ja uskon, että jo varhaisessa vaiheessa aloitettu taiteeseen tutustuminen vahvistaa lapsen osallisuutta. Toiminta, johon lapseni osallistuu, on monipuolista, lapsilähtöistä ja osallistavaa.

Taidetoiminnan sisällöt tulevat tutuiksi, ne tulevat osaksi elämää. (6)

Taiteenala tulee tutuksi ja ”normaaliksi”, jokapäiväiseksi.

Käymme muskarissa ja lapsi innoissaan lauleskelee tuttuja lauluja ja soittelee kotonakin ”rumpua” ynnä muuta sellaista. Sanataidekoulun loruja myös muistellaan pyörän istuimessa istuessa harva se päivä.

Oppiminen. (4)

Opii elämyksien kautta näkemään ja kokemaan taidetta ja käyttämään aistejaan.

Oppia tekemään, oppia katsomaan ja oppia arvostamaan. Ne kulkevat käsi kädessä.

Lapsen kiinnostus. (3)

Lapseni on kiinnostunut musiikista sekä laulajana että soittajana mutta myös kuuntelijana. Lisäksi hän pitää paljon tanssimisesta, ja ryhmällä on usein mukana oikea rumpali.

Olen yllättynyt, että jo kaksivuotiaalle sopivaa tarjontaa löytyy. Kotona puuhaamalla emme saisi yhtä kattavasti musiikin ja kuvataiteen elämyksiä, jotka innostavat jo taaperoikäistä nauttimaan musiikista.

Seuraavassa esimerkkejä vastauksista, joissa on limittäin useita eri teemoja.

Tässä vastauksessa vastaaja yhdistää teemoina **ryhmän, lapsen toimijuuden** ja sen, että **taidetoiminnan sisällöt tulevat tutuiksi, ne tulevat osaksi elämää:**

Osallisuutta tuo oman ryhmän kanssa tapaaminen ja toimiminen, tutustuminen kulttuuripaikkoihin ja niiden tutuiksi, omiksi kokeminen. Myös oman toiminnan jälkien näkyminen ympäristössä, esimerkiksi omat ja muiden työt esillä. Tapahtumissa kannustetaan

osallistumaan – vaikkapa esimerkkinä lasten konsertit ja teatteriesitykset, joissa mahdollisuus esityksen aikana tai jälkeen osallistua ikäryhmälle sopivalla tavalla – vauvasta alkaen!

Seuraavassa vastauksessa henkilö yhdistää teemoina **osallistumisen ja innoituksen, jota osallistuminen tuo**, sekä sen, että **taidetoiminnan sisällöt tulevat tutuiksi, ne tulevat osaksi elämää:**

Mielestäni osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan nimenomaan saa ihmisen kokemaan itsensä osalliseksi taiteeseen ja kulttuuriin, koska hän alkaa ymmärtää taiteen kieltä ja oppii näkemään ja ilmaisemaan itseään sen keinoin pikkuhiljaa, jos saa innoitusta näkemästään ja kokemastaan.

Huoltajien vastausten perusteella syntyy kuva osallisuudesta, joka tarkoittaa mitä moninaisinta aktiivisuutta elämässä. Huoltajat ajattelevat osallisuuden tarkoittavan kaikenlaista myönteistä toimeliaisuutta ja suuntautuneisuutta, joka liittyy yksilön laajempiin yhteyksiin. Osallisuus liittyy yksilön muihin yksilöihin ja ryhmiin ja samalla kehittää yksilössä sosiaalisia taitoja, taiteen tekemisessä ja vastaanottamisessa tarvittavia taitoja sekä myös elämässä tarvittavia taitoja yleisemminkin. Lapsi kasvaa taiteeseen, kulttuuriin ja elämään.

Nämä arvokkaat vastaukset kertovat siitä hyvästä, mitä taiteeseen ja kulttuuriin mukaan pääsy tuo mukanaan. Vastaukset kertovat myös siitä, mistä suuri osa suomalaisista lapsista jää vaille. On muistettava, että tutkimukseen osallistuneista suurimmalla osalla on työ, kahden huoltajan perhe, hyvä koulutus ja vähintään kohtuullinen toimeentulo.

4.5 Huoltajien ajatuksia keinoista vahvistaa osallisuuden kokemuksia taiteessa ja kulttuurissa

Huoltajilta kysyttiin: ”Jos olet sitä mieltä, että lapsesi kokee / kokevat liian vähän osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin, mitä mielestäsi tarvitaan, jotta osallisuuden kokemus vahvistuisi?” Kysymykseen vastasi 10 % (27 hlöä).

Taulukko 7: Keinoja vahvistaa osallisuuden kokemuksia. N = 27.

Keino	Ikkm (%)
Tarjonnan määrää lisättävä. Sisältää myös luokat Kouluun ja päiväkotiin taidetta (5) Toimintaa kylille (2).	16 (59 %)
Taloudellista saavutettavuutta parannettava.	7 (26 %)
Aikaa lisää.	5 (19 %)
Osallistumiskynnystä madallettava.	2 (7 %)
Tarjonta ja tarpeet saatava kohtaamaan paremmin.	2 (7 %)
Aikuksille lisää viitseliäisyyttä.	2 (7 %)

Vastaukset analysoitiin erottelemalla niistä erilaisia näkökohtia osallisuuden kokemuksen syntymiseksi. Näkökohdista muodostettiin omat luokkansa, joille annettiin nimet. Nimet näkyvät taulukossa. Suurin osa huoltajista, 16 hlöä (59 % kysymykseen vastanneista), näkee osallisuuden kokemuksen vahvistuvan keinolla, joka tarkoittaa tarjonnan määrän lisäämistä. Huoltajat ehdottavat tarjontaa lisättäväksi joko ylipäätään tai kouluun tai päiväkotiin (5 mainintaa) tai kylille (2 mainintaa). Luokka ”Kouluun ja päiväkotiin lisää taidetta” toimisi myös omana luokkana, samoin luokka ”Toimintaa kylille”, mutta niissä on kyse samasta kuin muutenkin isoimmassa luokassa, ”Tarjonnan määrää lisättävä”, ja siksi ne on yhdistetty yhteiseksi luokaksi. Taulukossa nähtävien luokkien lisäksi mainittiin yksittäisinä keinoina seuraavat: murretaan sukupolvien perintö, lisätään lapsen luottamusta osallistumiseen, annetaan lapselle lisää tietoa tarjonnasta, arvostetaan enemmän kulttuuria, annetaan mahdollisuus osallistua esitykseen, aikuisten antamaa opastusta lisätään, annetaan mahdollisuuksia kokeilla ja tuodaan esille toimintaa.

Seuraavassa esimerkkejä huoltajien vastauksista, joissa ehdotetaan **tarjonnan määrää lisättäväksi** yleisesti sekä kouluissa ja päiväkodeissa. Vastauksissa yhdistyy myös muita teemoja:

Enemmän retkiä ja tapahtumia, joihin ovat tervetulleita kaikenikäiset lapset vanhempineen.

Osallisuus ja osallistuminen olisivat varmasti vahvempaa, mikäli tarjontaa olisi kotikunnassani taaperoikäisillekin.

Lisää kursseja taaperoikäisille. Maksuttomuus tai pieni osallistumismaksu.

Enemmän tarjontaa vauvoille vanhempien kanssa.

Enemmän maksutonta toimintaa.

Ei valittamista, kunhan töiltä ehtisi/jaksaisi enemmän käymään vaikka teatterissa ym. Kirjastossa sentään ehditään käymään, kun on yhä lähellä ... eikä todellakaan tee hyvää lasten lukemiselle, jos poistuu!

Olisi mahdollista osallistua enemmän, mutta matka rajoittaa osallistumista. Olisi hienoa, jos toimintaa saisi vielä enemmän kylille, maaseudulle, niin matkakaan ei olisi esteenä.

Toiminnan tuominen päiväkoteihin ja kouluun päiväsaikaan.

Koska asumme kaukana lähimmästä kaupungista ja koulukin on pieni kyläkoulu, on lasten helposti saavutettava tarjonta vähäistä. Tarjonnan lisäämistä pikkukouluille siis. Myös pienet lapset olisi tärkeä huomioida. Onko alle kouluikäisille alueellamme mitään?

Lisää kulttuuria – varhaiskasvatukseen ja kouluun. Esim. teatteriretket ja sanataidevierailut myös (kaupungin ympärillä lähi)kuntien lapsille.

Omat lapseni saavat mukavasti kokea osallisuutta ja toimia sosiokulttuurisina innostajina. Toivoisin että mahdollisimman paljon osallistavaa kulttuuritoimintaa järjestettäisiin koulujen ja varhaiskasvatuksen kautta oppituntien ja perustoiminnan aikana. Näin varmistettaisiin tasa-arvo ja saavutettavuus. Jos kulttuuritoiminta on oppituntien ulkopuolella, samat perheet jäävät aina paitsi. Esimerkiksi koulukyydit ovat heti koulun jälkeen. Uupu-neet perheet eivät pysty panostamaan lasten harrastuksiin tai kulttuurin äärelle ei muuten osata hakeutua.

Erityisesti tarvitaan uutta opetussuunnitelmaa, jossa taito- ja taideaineiden tuntimääriä kasvatetaan roimasti. Muuten osa lapsista ei pääse lähes lainkaan taiteen pariin. Oma lapseni kaipaisi musiikin lisäksi kouluun lisää kuva- ja sanataideopetusta ja ilmaisutaitoa. Kaikkea ei voi ehtiä kouluajan ulkopuolella. Kaikilla ei ole varaa käyttää maksullisia kulttuuripalveluita.

Tähän kysymykseen vastasivat vain kahden huoltajan perheissä elävät. Vastauksista puuttuivat kolmen alimman tuloryhmän edustajat (Alle 600 e/kk, 600–999 e/kk ja 1 000–1 499 e/kk).

4.6 Huoltajien oma osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin

Taulukko 8: Huoltajien ajatuksia siitä, miten heidän omat taustansa ja osallistumisensa tai osallistumattomuutensa taiteeseen ja kulttuuriin vaikuttavat siihen, miten he halua- vat tarjota lapsilleen osallistumismahdollisuuksia. N = 162.

Huoltajien ajatuksia	Maininto- jen lkm.
Olen itse kiinnostunut taiteesta ja kulttuurista ja haluan, että kiinnostus tarttuu lapseenikin.	121
Olen itse opiskellut taide- tai kulttuurialaa tai olen taiteen ammattilainen ja haluan, että lapsi- kin kasvaa taiteeseen.	28
En saanut itse harrastaa ja haluan antaa lapselle sen mahdollisuuden.	18
Lastenkulttuurikeskus on opettanut meitä vanhempia näkemään, millaisia mahdollisuuksia taidetoiminta tarjoaa. Haluan tarjota niitä lapselle.	7
En tiedä, onko omalla taustalla väliä.	3
Omat kokemukseni taiteesta olivat huonoja ja haluan, että lapsi saisi hyviä kokemuksia.	2
Itse en ole kiinnostunut taiteesta, mutta lapsi saa osallistua.	2
Oma kiinnostuneisuus varmistaa sitä, että voin tukea lapsen harrastusta mahdollisimman pitkälle.	1

Kysymykseen vastasi 59 % vastaajista (162 hlöä). Vastaukset analysoitiin nostamalla niistä esiin teemoja ja ryhmittelemällä niitä samankaltaisten teemojen ryhmään. Ryhmille annettiin virkemuotoiset nimet, jotka kuvaavat ajatusta. Teemaryhmän ajatus kuvaa aina kaikkia siihen kuuluvia vastauksia ja niiden tulkittua pääajatus- ta. Ylivoimaisesti suurimpana ryhmänä on ”Olen itse kiinnostunut taiteesta ja kult- tuurista ja haluan, että kiinnostus tarttuu lapseenikin” (75 %, 121 vastausta). Tähän ryhmään kuuluvissa vastauksissa nousi selvästi esiin vastaajien oma kiinnostus taiteeseen ja kulttuuriin ja halu välittää samaa kiinnostusta myös lapselle. Toiseksi suurimpana ryhmänä on ”Olen itse opiskellut taide- tai kulttuurialaa tai olen tai- teen ammattilainen ja haluan, että lapsikin kasvaa taiteeseen” (17 %, 28 vastausta).

Useat toivat esille myös oman ammatillisen suhteen taiteeseen ja kulttuuriin ja kertoivat sen perusteella haluavansa välittää saman kiinnostuksen myös lapselleen. Kun nämä kaksi suurinta vastausluokkaa yhdistetään, saadaan osuudeksi peräti 92 %. Kolmantena selkeästi erottuvana ryhmänä on ”En saanut itse harrastaa ja ha- luan antaa lapselle sen mahdollisuuden” (11 %, 18 vastausta). Seuraavassa vastause- simerkkejä kahdesta suurimmasta teemaryhmästä.

Teemaryhmä: **”Olen itse kiinnostunut taiteesta ja kulttuurista ja haluan, että kiinnostus tarttuu lapseenikin.”** Esimerkkejä:

Oma tausta vaikuttaa niin, että pystyn tuomaan taiteen ja kulttuurin osaksi arkea.

Olen itse osallistunut lapsena paljon erilaiseen taide- ja kulttuuritoimintaan, ja haluan tar- jota saman mahdollisuuden myös lapsilleni.

Itse olen soittanut ja laulanut, ja varmasti se vaikuttaa siihen, että haluan saman hyvän harrastuksen myös lapsilleni.

Minua ei lapsena viety yhtä monipuolisesti erilaisiin tapahtumiin, mutta en jäänyt kyllä kokonaan paitsikaan. Asenneilmapiiri kotona oli taide/kulttuurimyönteinen. Koska koen itse nämä mielenkiintoisiksi, haluan tarjota lapsilleni myös mahdollisuutta osallistua.

Taiteen ja kulttuurin käyttö tuo mielestäni hyvää mieltä yksinkertaisilla elämyksillä. Ei arjen huolet paina, kun muskarissa keskitytään vaan musiikkiin, lauluun ja omaan vauvaan. Unohtuu pyykkivuori äkkiä!

Teatteri, lastentapahtumat, leirit yms., joihin lapsena sain usein osallistua, ovat varmasti vaikuttaneet haluuni viedä omia lapsiani kulttuurin ja taiteen pariin. Se rikastuttaa elämää ja on hyvä itseilmaisun väline. Lisäksi se lisää suvaitsevaisuutta ja ymmärtäväisyyttä maailman monimuotoisuutta kohtaan.

Olin lapsena ja nuorena pitkään kuvataidekoulussa. Minulle on myös tärkeää, että kulttuuria tuetaan yhteisistä varoista ja lapsilla on mahdollisuus osallistua vanhempien tulo-tasoon katsomatta.

Taide- ja kulttuuritoimintaan tai tapahtumiin osallistuminen tuottaa itselleni iloa ja hyvää oloa, joten samoja kokemuksia haluan tarjota myös lapselle.

Kulttuuri on itselle keino kokea, rentoutua, juhlia ja piristää arkea. Omaan lapsuuteen kuului kulttuuri ja haluan opettaa välitöntä suhtautumista kulttuuriin myös lapsille. Kauppareissulla voi pyörähtää joskus näyttelyssä ja kulttuurintekijöiden kautta voi lapselle näyttää, miten monenlaisia hienoja taitoja ihminen voi osata ja oppia kun harjoittelee ja haluaa.

Olen itse kiinnostunut ja haluan lapsenikin saavan taide- ja kulttuurikokemuksia ja löytävän jopa harrastuksen taiteesta ja kulttuurista. Taide ja kulttuuri ovat henkireikiä.

Omalla taustallani on valtava merkitys. Jos en itse olisi kiinnostunut taiteen ja kulttuurin harrastamisesta, en todennäköisesti veisi lastani sellaisiin harrastuksiin.

Kansantanssikulttuuri tuli lapsena tutuksi ja jatkui aikuisuuteen. Osallisuus ja yhteen kuuluminen olivat tärkeitä juttuja.

Teemaryhmä: ”Olen itse opiskellut taide- tai kulttuurialaa tai olen taiteen ammattilainen ja haluan, että lapsikin kasvaa taiteeseen”. Esimerkkejä:

Olen ammatiltani taidekasvattaja, joten koen tärkeäksi, että myös lapseni osallistuvat erilaisiin taide- ja kulttuuritoimintoihin.

Olen opiskellut taidetta, käsityötä ja teatteria ja olen hyvin kiinnostunut käsityö- ja taidekasvatuksesta. Toteutan sitä myös omassa työssäni. Mieheni on musikaalinen. Uskon taiteen tekemisen kaikissa muodoissaan olevan lapselle erityinen voimavara: yhteinen tekeminen, itseensä tutustuminen, itsensä ja toisten arvostus, ilon kokeminen jne.

Taidealan ammattilaisena koen tärkeäksi sen, että lapseni saavat mahdollisuuksia tutustua taiteen maailmaan ja olla mukana sitä luomassa ikä- ja kehitystasolle sopivalla tavalla, koulutettujen ammattilaisten johdolla.

Olen itse harrastanut lapsesta saakka kulttuuria ja kasvanut kulttuurimyönteisessä perheessä. Työskentelen kirjallisuuden ja lastenkulttuurin parissa. Kulttuuri- ja taideharrastukset ovat minulle itsestään selvä osa myös lasteni elämää.

Olen äidinkielen, kirjallisuuden ja draaman opettaja. Olen myös vetänyt useita vuosia kulttuurikursseja koululla. Olen nähnyt kulttuurin ihmeitä tekevän vaikutuksen ja olen halunnut tarjota lapsellemme mahdollisimman paljon mahdollisuuksia kulttuurielämyksiin.

Toimin itse kulttuurialalla. Pidän musiikillista harrastusta lapsen aivojen kehityksen kannalta tärkeänä. Haluan, että lapseni saa käyttää mielikuvitusta ja voi kanavoida sitä tarinoin eri medioiden välityksellä.

Oman näkemykseni mukaan taide ja kulttuuri ovat tärkeitä ihmisen hyvinvoinnille. Oma koulutukseni on vahvistanut tätä näkemystä erityisesti lasten ja nuorten kohdalla.

Olen kuvataiteilija ja haluan tarjota lapsilleni erilaisia lähestymistapoja olemiseen, ajattelemiseen ja maailmaan. Kuvataide mahdollistaa ja sallii erilaisuuden.

Kysymykseen vastanneista lähes kaikilla on taustalla oma kiinnostus taiteeseen ja kulttuuriin ja myönteisiä kokemuksia siitä. Sitä kokemusta huoltajat haluavat välittää myös lapsilleen. Vastauksissaan huoltajat tulevat kuvanneeksi ja perustelleeksi rikkaasti ja monipuolisesti sitä, mitä kaikkea taide- ja kulttuuritoiminta voi tarjota, mitä merkitystä sillä on ja miksi se on tärkeää.

Suurimmassa vastausryhmässä vastaajat tuovat esiin, että taide ja kulttuuri ovat keinoja kokea, rentoutua, juhlia ja piristää arkea. Heidän mukaansa taide ja kulttuuri rikastuttavat elämää, tuottavat iloa ja hyvää oloa. Heille taide ja kulttuuri toimivat henkireikänä ja ovat hyvä itseilmaisun väline. Heidän mukaansa toimintaan osallistuminen lisää suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä maailmaa ja sen monimuotoisuutta kohtaan.

Toiseksi suurimmassa vastausryhmässä vastaajat tuovat esiin, että taiteen tekeminen on lapselle erityinen voimavara, joka sisältää esimerkiksi yhteistä tekemistä, itseensä tutustumista, itsen ja toisen arvostamista ja ilon kokemista. Eräs, jolla on pitkä työkokemus, todistaa kulttuurin ihmeitä tekevästä vaikutuksesta. Eräs korostaa musiikkia aivojen kehityksen kannalta tärkeänä. Toinen näkee oman alansa, kuvataiteen, tuovan uudenlaisia näkökulmia olemiseen, ajatteluun ja maailmaan. Taide ja kulttuuri nähdään tärkeänä ihmisen hyvinvoinnin kannalta.

Näiden vastausten kautta ovat äänessä taiteeseen ja kulttuuriin vihkiytyneet harastajat ja ammattilaiset. He toden totta tietävät, oman kokemuksensa ja tietämyksensä välityksellä, miksi tuovat lapsiaan taiteen ja kulttuurin pariin.

Monet vastaajat kertovat vastauksissaan myös lapsuudenkotinsa merkityksestä taide- ja kulttuurisuhteelleen. Niistä vastauksista piirtyy kuva usean sukupolven ketjusta, jossa taide ja kulttuuri kuuluvat elämään tavalla tai toisella.

5 YHTEENVETO JA PÄATELMÄT

Tutkimuksen kohteena oli kulttuurinen osallisuus. Asiaa tutkittiin kääntymällä lastenkulttuurikeskusten palveluja käyttävien huoltajien puoleen. Heitä pyydettiin arvioimaan lastensa osallistumista ja osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin. Heiltä kysyttiin myös heidän omista taide- ja kulttuurikokemuksistaan. Näin myös huoltajista tuli tutkimuskohteita. Tässä yhteenvedon ja päätelmien osuudessa on pidettävä mielessä edelleen, että tutkimukseen osallistui vain hyvin rajallinen joukko huoltajia. Ensinnäkin kysely kohdistui vain pieneen osaan huoltajia. Toiseksi tästä pienestä osasta kyselyyn vastasi vain osa, runsas neljännes. Siten tämän tutkimuksen perusteella ei ole mahdollista sanoa mitään yleistä lastenkulttuurikeskusten palveluja käyttävistä huoltajista. Tämä tutkimus ei kohdistu varsinaisesti myöskään lastenkulttuurikeskusten toimintaan, vaikka sitä tuodaankin esille tutkimuksessa.

Vastausten perusteella selvitettiin, miten huoltajien tausta ja tilanne ohjaavat heidän lastensa osallistumista taiteeseen ja kulttuuriin ja miten huoltajat kuvaavat osallistumisen kautta syntyvää osallisuutta. Selvitettiin myös, mitä merkitystä on huoltajien omilla taide- ja kulttuurikokemuksilla siinä, kun he tarjoavat lapsilleen osallistumismahdollisuuksia. Huoltajat tulivat tutkimuksen kohdehenkilöiksi myös siitä syystä, että tutkimuksen suunnittelun vaiheessa keskusteluissa kysyttiin, keitä ovat lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttävien lasten huoltajat. Aiempien selvitysten perusteella oli perusteltua olettaa, että palveluita käyttävät hyvätuloiset. Syntyi tarve ottaa selvää, keitä asiakkaat ovat. Tämä työ on tutkimuksellinen ensikosketus lastenkulttuurikeskusten asiakkaisiin.

Keitä kyselyyn vastanneet olivat? Mikä oli heidän sosioekonominen taustansa ja elämäntilanteensa? Oletukselle lastenkulttuurikeskusten asiakkaiden hyväosaisuudesta on perusteita. Kuva hyväosaisuudesta syntyy esimerkiksi siitä, että henkilöllä on korkeakoulututkinto. Kyselyyn vastanneet huoltajat ovat pääosin naisia (218/240 hlöä, 91 %). Miehiä on 17/240 hlöä, 7 %. Huoltajat elävät pääosin kahden huoltajan perheessä. He ovat hyvin koulutettuja sekä työssä käyviä tai äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla olevia. Heidän puolisonsa ovat pääosin kokopäivätyös-

sä. Heillä on pääosin hyviä kokemuksia sekä aiemmasta omasta osallistumisestaan että lastensa osallistumisesta taide- ja kulttuuripalveluihin. Heillä on myös käsitys, että heidän lastensa osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin tuottaa lapsille osallisuutta. Heistä suurin osa toimii sosiaali- ja terveysalalla, koulutuslalla tai taide- ja kulttuurialalla. Heidän puolisoittensa yleisin ala on teollisuus⁵². Puolisoiden toiseksi yleisimpiä aloja on useita.

Vastapainoksi kuvalle hyväosaisuudesta analyysissä tarkasteltiin myös yksinhuoltajia ja pienituloisia. Näihin ryhmiin lukeutuvia oli joukossa hyvin vähän, ja tarkastelu jäi hyvin suppeaksi. Jotakin voidaan kuitenkin sanoa. Yksinhuoltajuus ei näkynyt juurikaan siinä, miten huoltajat tarjosivat lapsilleen osallistumismahdollisuuksia ja mitä he ajattelivat lastensa osallistumisesta. Heidän lapsensa, jotka osallistuivat lastenkulttuurikeskuksen toimintaan, olivat keskimääräisesti vähän vanhempia kuin kahden huoltajan perheiden lapset. Lastenkulttuurikeskuksen toimintaan osallistuneet yksinhuoltajien lapset olivat sukupuoleltaan lähes yksinomaan tyttöjä (93 %). Yksinhuoltajien lapset osallistuivat vielä enemmän mahdolliseen toimintaan kuin kaikki vastaajat.

Pienituloisimpien joukossa oli usea työtön. Usean pienituloisimpiin kuuluvan vastaajan puoliso oli työtön, tai he olivat muutoin sellaisessa tilanteessa, jonka perusteella voidaan olettaa, että tulot jäävät niukoiksi. Tällaisiksi tilanteiksi he ilmoittivat sairausloman sekä freelancerina ja omaishoitajana olemisen. Muutama opiskeli. Pienituloisimpien perheissä oli yksi huoltaja yli puolessa tapauksista. Pienituloisimmista lähes kaikki asuivat lähellä tai melko lähellä lastenkulttuurikeskuksen toimipaikkaa. Pienituloisimpien perheissä suurin osa toimintaan osallistuvista oli tyttöjä.

Miten huoltajat näkivät kulttuurisen osallisuuden syntymisen? On erittäin merkittävää, että kyselyyn vastanneista valtaosa, yli 90 %, oli sitä mieltä, että heidän lastensa osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen toimintaan tuottaa osallisuutta. Tutkimuksen analyysissä myönteiseen mielipiteeseen sisällytettiin vastaukset

52 On huomattava, että ilmoitettu huoltajan päätoimiala voi tarkoittaa hyvin monenlaista asemaa. Kun esimerkiksi vastaaja ilmoittaa puolisonsa työnantajan tai puolison oman yrityksen päätoimialaksi teollisuuden, se voi yhtä hyvin tarkoittaa, että huoltaja on suorittavan työn tekijä kuin että hän on johtaja.

”Tuottaa” ja ”Tuottaa jonkin verran”. Vastaajat olivat samaa mieltä myös, kun kysyttiin heidän mielipidettään lastensa osallistumisesta muiden taide- ja kulttuuripalveluja tuottavien tahojen toimintaan. Prosentuaalinen osuus oli lähes yhtä suuri, noin 90 %. On huomion arvoista, että huoltajat olivat tätä mieltä tulotasosta riippumatta. Kaikkein pienituloisimpiin ryhmiin kuuluvatkin olivat sitä mieltä, että osallistuminen tuottaa osallisuutta.

Miten ja millä ehdoin syntyy kokemus kulttuurisesta osallisuudesta? Tarvitaan toimintaa, johon on mahdollista osallistua niin, että henkilölle syntyy tunne, että hän voi osallistua siihen⁵³. Toiminnan on oltava maantieteellisesti saavutettavaa. Toiminnan on oltava lähellä. Suurin osa vastaajista ilmoitti, että kuljettaa lapsiaan lastenkulttuurikeskuksen toimintaan omalla autolla. Moni ilmoitti asuvansa suhteellisen lähellä, alle neljän kilometrin päässä toiminnasta. Siitä huolimatta oma auto oli käytetyin kulkutapa koko vastaajajoukon keskuudessa sekä myös yksinhuoltajien keskuudessa. Sen sijaan pienituloisimmat käyttivät pääosin muita kulkutapoja kuin omaa autoa. Tämän tutkimuksen huoltajien joukossa on paljon keskituloisia ja hyvätuloisia⁵⁴. Heillä on varaa hankkia auto ja ylläpitää sitä. Edellä mainitut ehdot eivät tietenkään takaa osallisuuden syntymistä. Olisikin syytä perehtyä syvemmin osallisuuden käsitteeseen ja lasten osalta kysyä lapsilta itseltään asioita, jotka kertovat osallisuudesta.

Huoltajien määrä perheissä vaikuttaa siihen, kuinka moni lapsi pääsee osallistumaan toimintaan. Tähän tutkimukseen osallistuneet olivat pääosin kahden huoltajan perheistä. Näissä perheissä kahden lapsen osallistuminen on yleisempää kuin yhden huoltajan perheissä. Kahden huoltajan perheistä myös kolme lasta osallistuu toimintaan, mutta tämän tutkimuksen mukaan yhden huoltajan perheissä ei ollut perhettä, josta kolme lasta osallistuisi. Osallisuuden kokemuksen syntymiseen vaikuttavat lisäksi huoltajan arvostukset: se, että hän näkee toimintaan osallistumisen tärkeänä ja merkityksellisenä. Tämän tutkimuksen huoltajista suurin osa

53 Kun puhutaan osallisuudesta, puhutaan myös mukaanpääsystä ja tunteesta, että kuuluu johonkin. Tarkoittaako osallisuus aina myös yhteistoiminnallisuutta tai yhdessä tekemistä vai voiko olla osallinen ja toimia samalla yksin? Voiko olla osallinen ja tuntea itsensä samalla ulkopuoliseksi? Onko pakko aina kuulua johonkin? Nämä kysymykset jäävät odottamaan myöhempiä keskusteluja.

54 Tulorajojen määritelmistä mm. Moisio et al. 2016.

kertoivat myös omista myönteisistä kokemuksistaan taiteen ja kulttuurin parissa, lapsuudessa tai myöhemmin saaduista. Huoltajat kertoivat haluavansa antaa vastaavia kokemuksia myös lapsilleen. Huoltajat kertoivat myös monin sanoin siitä, miten he ymmärtävät lastensa osallisuuden toteutuvan. He kuvasivat osallisuutta esimerkiksi seuraavasti: Lapsesta tuli toimija, kun lapsen ryhmä esimerkiksi teki yhteisen teoksen julkiseen paikkaan. Lapsi pelkää jo osallistumalla tulee osalliseksi: toiminnasta tulee osa identiteettiä. Lapsi tulee osalliseksi tutustumalla taidetoiminnan sisältöihin ja siirtämällä sisältöjä muihinkin yhteyksiin. Lapsi tulee osalliseksi, kun hän saa oppia. Lapsi tulee osalliseksi, kun hänessä herää kiinnostus ja kun hänen myötä etenee kohti elämystä. Ymmärrys osallistumisen merkityksestä on olennaista siinä, että huoltaja ohjaa lapsensa taide- ja kulttuuritoiminnan pariin ja siten myös siinä, että lapsen on mahdollista tulla osalliseksi.

Miten huoltajien sosioekonominen tausta ja elämäntilanne näyttäytyivät suhteessa osallisuuden kokemusten syntymiseen? Huoltajien taustaan luettiin sosioekonomisia tekijöitä, henkilön koulutus, ammatti ja tulotaso. Huoltajien koulutus ja heidän omat myönteiset kokemuksensa taiteesta ja kulttuurista ohjaavat heitä antamaan myös lapsilleen osallistumismahdollisuuksia. Se että on itse opiskellut tai harrastanut taide- ja kulttuurialaa, vaikuttaa siihen, että haluaa antaa myös lapsilleen samaa henkistä pääomaa. Vastaajien yleisimmistä toimialoista sosiaali- ja terveysala sekä koulutus voivat sisältää myös taiteen ja kulttuurin sisältöjä. Tieto taiteen hyvästä tekevästä vaikutuksista ja taito käyttää tietoa hyväkseen voi koskea myös muiden kuin taide- ja kulttuurialojen ammattilaisia.

Af Ursin kiteyttää, mitä on tehtävä, jos haluamme lastemme osallistuvan kulttuuritoimintoihin (cultural activities). Meidän täytyy opettaa lapsille kulttuurista kompetenssia. Meidän on tutustuttava heidät kulttuuritoimintoihin niin, että niistä tulee lapsille tutun oloisia. Meidän täytyy tarjota lapsille osallistumismahdollisuuksia ja yksinkertaisesti viedä lapsia näihin toimintoihin.⁵⁵

Af Ursin toteaa, että kulttuurisen osallisuuden merkitys tai arvo yksilölle on tutkimuskohteena hankala, koska toiminnasta suuri osa tapahtuu tiedostamat-

tomalla alueella⁵⁶. Samaa voidaan sanoa tästä tutkimuksesta: koskivathan kyselyn kysymykset kulttuurista osallisuutta, sen syntymistä ja merkitystä. Kaikessa haasteellisuudessaankin kyselyllä tavoitettiin huoltajien ajatuksia. Samoin saatiin tietoa monenlaisista lapsiasiakkaista. Niiden lasten sukupuolijakauma, joiden huoltajat ilmoittivat osallistuvan lastenkulttuurikeskusten toimintaan, oli melko tasainen. Samoin huoltajien ilmoittama lasten osallistuminen erilaisiin toiminnan muotoihin, säännölliseen, satunnaiseen, maksulliseen ja maksuttomaan, jakautui melko tasaisesti. Tästä voidaan päätellä, että kysely tavoitti monenlaisia osallistujia.

Huoltajien vastausten perusteella näyttää siltä, että hyväosaisuus ruokkii itseään. Huoltajille näyttää kertyneen monenlaista pääomaa, ja se kaikki muodostaa eräänlaisen hyväosaisuuden kehän, joka vahvistaa itse itseään. Esimerkiksi niillä huoltajilla, jotka ovat äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla, voidaan olettaa olevan hyvä tilanne, koska puoliso on mitä todennäköisimmin kokopäivätyössä. On varaa jäädä kotiin. On mahdollista viedä lasta taidetoimintaan, mikä tuottaa tyytyväisyyttä monella tavalla. Huoltajat näkevät toiminnan ja siihen osallistumisen monin tavoin merkityksellisenä. Onhan heillä usein omakohtaista myönteistä kokemusta taideharrastuksesta lapsuudessa tai myöhemmin.

On huomattava, että vaikka pienituloisia vastaajia on vain vähän, hekin kokevat, että osallisuutta syntyy. Toisin sanoen silloin, kun perheiden lapset osallistuvat, tulot eivät enää vaikuta osallisuuden kokemuksen syntymiseen. Lasten osallisuuden syntymisessä ratkaisevaa on nimenomaan osallistuminen, liikkeelle lähteminen ja mukaan tuleminen, se, että huoltaja ottaa asiakseen viedä lapsensa mukaan toimintaan. Vaikka emme voikaan tämän tutkimuksen perusteella päätellä, että perheen tulojen ja lastenkulttuurikeskusten toimintaan osallistumisen välillä olisi yhteys, ei tutkimus myöskään kumoa aiempien tutkimuksien tuottamaa käsitystä tämän yhteyden olemassaolosta.

Vastaajat kertoivat osallistuvansa runsaasti myös muiden tahojen järjestämään taide- ja kulttuuritoimintaan. Eniten he osallistuivat taiteen perusopetukseen sekä myös muiden taide- ja kulttuuriopetusta antavien oppilaitosten järjestämään toimin-

55 Af Ursin 2016, 161.

56 Emt. 2016, 29.

taan. Kunnan kulttuuripalveluja käytettiin myös runsaasti. Näiden kaikkien tahojen, niin lastenkulttuurikeskusten kuin kaikkien muidenkin, järjestämästä toiminnasta on muistettava alueelliset erot. Korkeakoski ja Pääjoki⁵⁷ kiteyttävät asian arvioidessaan lastenkulttuurikeskusten verkostoa vuonna 2009. He toteavat, että toiminnan yleiset edellytykset vaihtelevat verkoston sisällä erittäin paljon. Isojen paikkakuntien vahvuutena ovat monipuoliset kulttuuripalvelut, taidelaitokset ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuus. Haja-asutusalueilla toimintaedellytysten niukkuus rajoittaa toiminnan monipuolisuutta.⁵⁸ Esimerkiksi kansallisten taidelaitosten toiminta keskittyy pääkaupunkiseudulle. On selvää, että pienten paikkakuntien asukkailla on rajallisemmat mahdollisuudet valita kuin suurten kaupunkien asukkailla. Tästä kerrotaan myös Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa 2015. Kirjan mukaan lapsen oikeuksien toteutumisessa kotipaikkakunnan merkitys on suuri. Kuntien väliset erot lakisääteisten palvelujen laadussa ovat kasvussa. Erot neuvolatoiminnassa, lastensuojelussa ja vapaa-ajan palveluissa ovat merkittäviä.⁵⁹ Ei kuitenkaan voida puhua enää vain kaupunkien ja maaseudun tai haja-asutusalueiden välisestä erosta. Eriarvoistuminen on siirtynyt maan eri alueiden väliltä kaupunkien sisälle⁶⁰. Samaa alueellista, kulttuurista ja koulutuksen eriarvoistumista osoittavat myös monet muut ajankohittaiset tutkimukset⁶¹. Tilastokeskuksen mukaan lapsista yhä useampi kuuluu pienituloiseen perheeseen. Yksinhuoltajuus tarkoittaa usein pienempiä tuloja. Vuonna 2011 yhden huoltajan kotitalouksissa asuvista lapsista oli toimeentulo-ongelmia kokenut 23 %, kun kahden huoltajan kotitalouksissa vastaava luku oli 6 %.⁶² Vaikuttaa siltä, että tulevaisuudessa on syytä tarkastella syvemmin pienituloisten ja yksinhuoltajaperheiden lasten mahdollisuuksia osallistua taide- ja kulttuuripalveluihin.

Tästä tutkimuksesta ovat lähes poissa vammaiset, sairaat ja eläkeläiset sekä sellaiset, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Onko heitä niin vähän, ettei tämä kysely

57 Korkeakoski & Pääjoki 2009.

58 Emt. 2009, 72.

59 Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2015, 16.

60 Emt. 2015, 16.

61 Vismanen & Räisänen & Sariola 2016; Vettenranta 2015; Räisänen 2014.

62 Okkonen 2014.

kyennyt tavoittamaan heitä, vai eivätkö he jaksaneet tai halunneet osallistua kyselyyn? Tapahtuiko lastenkulttuurikeskuksissa karsintaa siinä vaiheessa, kun niissä muodostettiin kyselyyn vastaajien ryhmiä? Jäämme ilman vastausta. Aivan nuoret vanhemmat puuttuvat lähes kokonaan. Myös kuvaukset vaikeuksista puuttuvat. Kukaan ei tuo esille esimerkiksi kokemuksia työttömyydestä tai perheen vaikeasta tilanteesta. Huono-osaisuutta, heikkoa sosioekonomista asemaa tai resurssien puutetta⁶³ kuvastavat suorat ajatukset puuttuvat lähes kokonaan. Käyttävätkö heikossa asemassa olevat keskusten palveluja? Tämä tutkimus ei tuo vastausta tähän kysymykseen, mutta antaa perustellun syyn puretua aiheeseen myöhemmin. Kyselyn esittelykirje ei ehkä sytyttänyt vastaamaan tai kysymykset saattoivat olla liian vaikeita. Yksi huoltaja kommentoi kyselyn yhteydessä, ettei ymmärrä kysymystä osallisuudesta. Tässä on varmasti eräs syy siihen, miksi moni ei kokenut tarvetta osallistua kyselyyn. On tosin muistettava, että pienestä kokonaisvastausprosentista huolimatta joidenkin keskusten asiakkaat vastasivat hyvin aktiivisesti. Tästä tulee mieleen, että yksittäisillä keskuksilla ja niiden panostuksella tutkimukseen oli erittäin tärkeä rooli vastausten saamisessa ja tutkimuksen onnistumisessa.

Yhteyden luominen tutkimuksen eri osapuolten välille vaatii huolellista kielen, käsitteiden ja tyylin pohtimista. Kulttuurisen osallisuuden tulevissa tutkimuksissa tulisi purkaa käsite ja pohtia, millä tavoin saadaan käsitteeseen liittyvää tietoa ja miten motivoidaan mitä erilaisimpia henkilöitä vastaamaan. On mietittävä entistä tarkemmin tutkimuksen toteutusta: miten ja millä menetelmillä nyt sosiaalisen median aikakaudella kohderyhmiä voidaan tavoittaa parhaiten. Sähköposti on käytökelpoinen menetelmä varmasti edelleenkin, mutta on mietittävä, mitä siinä on huomioitava, jotta sillä tavoitetaan mahdollisimman moni. Yhteistyönä tapahtuvissa kyselytutkimuksissa, kuten tässä tutkimuksessa, kyselyn toteutuksesta kaikkine vaiheineen ja yksityiskohtineen on hyvä sopia tarkasti etukäteen ja varmistaa, että kaikki osapuolet ovat tietoisia siitä, mihin kyselyllä tähdätään, miten kysely toteutetaan ja mitä kyselyn toteutus edellyttää eri osapuolilta. Lastenkulttuurikeskuksiin kohdistu-

63 Oma linja -hankkeen tutkijat, mm. Heidi Harju-Luukkainen, puhuvat resurssiheikoista perheistä. Oma linja on Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen hanke.

vissa tutkimuksissa luottamuksen tuntua puolin ja toisin voidaan lisätä esimerkiksi tutkijan vierailukäynneillä keskuksissa. Tutkija voi toimia etnografin tapaan ja tavata keskusten työntekijöitä ja asiakkaita, huoltajia, joille kysely halutaan kohdistaa. Vierailuihin voitaisiin yhdistää yhteistä suunnittelua: tutkija esimerkiksi voi laatia kirjeen, jota työntekijät kommentoivat. Tällainen yhteistyö vaatii myös lisää resursseja. Lastenkulttuurikeskuksiin kohdistuvissa tutkimuksissa on kaiken kaikkiaan hyvä lisätä tutkijan ja keskusten välistä dialogia. On myös hyvä pohtia yhdessä perusteluja, joilla kerrotaan asiakkaille, miksi tutkimukseen osallistuminen kannattaa ja hyödyttää. Voidaan keksiä osallistumiselle houkuttimia tai palkintoja. Palkinto voisi olla esimerkiksi kirja, kurssi, työpaja tai vapaalippu taide- tai kulttuuritapahtumaan.

Tämä tutkimus sivuaa myös kysymystä siitä, miten tavoittaa ne perheet, jotka eivät ole mukana lastenkulttuurikeskusten tai muiden tahojen tarjoamissa taide- ja kulttuuripalveluissa. On selvää, ettei huoltajia eikä heidän lapsiaan voi pakottaa osallistumaan. On myös selvää, että kaikki huoltajat eivät ole kiinnostuneita taide- ja kulttuuripalveluista eivätkä pidä tärkeänä lastensa osallistumista niihin⁶⁴. On tärkeä muistaa, että lapset ovat riippuvaisia aikuisista tehdessään valintoja vapaa-ajan toiminnoistaan ja että toiminnan maksullisuus ja pitkät etäisyydet ylittävät lapsen mahdollisuudet tehdä omia valintoja. Osallistumisen esteet ovat kuitenkin myös syvemmällä. Af Ursinin mukaan sosiaaliset, aineelliset ja kulttuuriset voimavarat siirtyvät sukupolvelta toiselle. Kulttuurinen osallisuus on ennemminkin peritty kuin yksilöllinen valinta. Af Ursin viittaa tässä näkemyksessään muiden muassa Bourdieun ajatteluun habituksesta.⁶⁵ Eeva Anttila kysyykin: hyväksymmekö sen, että kulttuurinen osallisuus toteutuu vain niiden lasten ja nuorten kohdalla, joiden perheet ymmärtävät sen arvon tai jotka osaavat itse hakeutua taideharrastusten pariin, tai niiden, jotka osoittavat erityistä taiteellista lahjakkuutta?⁶⁶ Jos hyväksymme, kasvatamme entisestään kuilua hyvä- ja huono-osaisten, rikkaiden ja köyhien, keskiöissä ja syrjissä elävien, hyvin ja huonosti

64 Suomalaista makua, kulttuuripääomaa, kulutusta ja elämäntyylien sosiaalista eriytymistä luodetaan perusteellisesti teoksessa Purhonen et al. 2014.

65 Af Ursin 2016, 156–160.

66 Anttila 2016.

voivien, työllisten ja työttömien, tyytyväisten ja tyytymättömien, aktiivisten ja passiivisten välillä. Samalla loukkaamme ihmisoikeuksia ja lasten oikeuksia. Hyväksyminen ja kuilun kasvattaminen ovat samalla syrjivän kulttuurin synnyttämistä ja syrjivien rakenteiden ylläpitämistä ja vahvistamista. Kulttuuri on sitä, mitä ihmiset itse tekevät. Siten on ihmisten itsensä käsissä myös muuttaa kulttuuria, vaikuttaa, ja tässä tapauksessa olla hyväksymättä sitä, että taidekasvatus hyvine vaikutuksineen kuuluu vain hyväosaisille. Tämä koskee niin kansalaisia kuin poliittisia päättäjiä. Kulttuurin muuttaminen tarkoittaa toiminnan rakenteisiin puuttumista.

Lastenkulttuurikeskusten pyrkimyksenä on vahvistaa lasten osallisuutta, jolloin avainasemassa ovat lasten huoltajat. Lastenkulttuurikeskuksissa pohditaan paljon, miten tavoittaa huoltajia. Kaikki huoltajat eivät koe tarvetta tulla mukaan. Syyt kokeumuksille ovat tietenkin moninaiset. Keskuksissa tähdätään tasa-arvoiseen mahdollisuuteen osallistua. Mutta entä sellainen huoltaja, joka tuntee itsensä vieraaksi ja olonsa epämiellyttäväksi, ei tervetulleeksi? Ja jonka lapsi oppii saman suhtautumisen vanhempansa esimerkistä, puheista, teoista ja asenteista? Samaa pohtii organisaatiotutkija Colleen Dilenschneider kysyessään, miksi kulttuuriorganisaatiot eivät tavoita pienituloisia vierailijoita⁶⁷. Hänen mielestään ei ole kyse siitä, että organisaatioiden tulisi tehostaa paremmin tulevan näyttelyn tai esityksen mainostusta, vaan kyse on siitä, että niiden tulisi edistää tiettyjen ihmisryhmien pääsyä mukaan tulossa olevaan tarjontaan. Dilenschneiderin mukaan jos henkilö ei koe itseään tervetulleeksi organisaatioon, se ei johdu välttämättä lipun hinnasta. On enemmän kyse siitä, miten itsensä vieraaksi kokeva tavoitetaan. Kampanja, jossa myydään normaalia halvempia lippuja, tavoittaa todennäköisesti hyvätuloiset. He saavat tietoa kampanjasta, koska siitä tiedotetaan heille sopivalla tavalla. Dilenschneider kutsuu alipalveluiksi yleisöiksi (underserved audiences) niitä, jotka normaalisti eivät tuo lapsiaan taiteen ja kulttuurin pariin. Hänen neuvonsa on, että heidän mukaanottonsa edellyttää vilpittöntä ja pitkäjänteistä investointia⁶⁸. Asiaan pitää paneutua ja miettiä viestimiskeinoja heidän lähtökohdistaan. Sama ei käy kaikille. Lisäksi urbaani elinympäristö

67 Dilenschneider 2016.

68 Dilenschneider 2016.

synnyttää omanlaistaan elämänmuotoa, ja sellaisessa ympäristössä esimerkiksi julkisen liikenteen saavutettavuus ja matkojen pituudet ja kestot eivät ole vertailukelpoisia toisenlaisen ympäristön kanssa. On paljon ihmisiä, joille kysymys on myös siitä, että ”oma status on sopimaton” kohtaamaan julkisia taide- ja kulttuuripalveluja.⁶⁹

Miten mahdollistaa tasa-arvoisempi osallistuminen? Miten puuttua toiminnan rakenteisiin tavalla, joka edistää tasa-arvoa? Taide- ja kulttuuritoimintaa tulisi lisätä sisällöllisesti ja määrällisesti, vaikka ne keinot eivät yksin tuo toimintaa kaikille. Useiden huoltajien ajatus lasten osallisuuden kokemuksen vahvistumiseksi oli tarjonnan lisääminen. Useat ehdottivat lisäämistä kouluun ja päiväkotiin, monet myös yleisemmin. Koulu ja päiväkoti ovat hyviä kehittämiskohteita, koska tarjonnan lisääminen peruskoulun ja päiväkodin ulkopuolisiin instansseihin tarkoittaisi todennäköisesti sitä, että lisääntyneisiin mahdollisuuksiin tarttuisivat todennäköisesti ne, jotka jo nyt käyttävät palveluja. Kuten af Ursin toteaa, tarjonnan lisääminen kasvattaa todennäköisesti jo ennestään aktiivisten osallistumista⁷⁰. Tämäkin tutkimus osoitti, että monet huoltajat käyttävät päällekkäin monenlaisia palveluja, maksullisia ja maksuttomia, säännöllisiä ja satunnaisia. Af Ursinin mukaan puute luottamuksesta omiin kykyihin ja kulttuuritoiminnan vieraus ennustavat vahvimmin kulttuuriin osallistumattomuutta.⁷¹ Ne taas, jotka luottavat kykyihinsä ja joille toiminta on tutun oloista, osallistuvat ja todennäköisesti monenlaisen toimintaan. Af Ursinin mielestä eriarvoisuuden kaventamisen näkökulmasta toimet tulisikin suunnata laajuudeltaan ja teholtaan oikeassa suhteessa sosiaalisen aseman heikkouteen. Hän näkee, että kulttuuriosallisuuden tasa-arvoisuuden edistämiseksi koulu ja taidekasvatus ovat avainasemassa vahvistamassa taiteellisen ja kulttuurisen osallistumisen perustaa.⁷² Tulisi ottaa käyttöön keinoja, joilla mahdollisimman monet lapset pääsevät mukaan toimintaan. Huoltajien vastausten perusteella lastenkulttuurikeskusten toimintaan osallistutaan erityisesti pikkulasten kanssa. Osallistu-

minen liittyy osaltaan vauvojen värikylpy -konseptiin. Yksivuotiaiden erityisen runsas osallistuminen viestii siitä, että heidän huoltajilleen on tärkeää paitsi antaa lapselle toimintatuokio myös päästä itse mukaan toimintaan. Lastenkulttuurikeskuksen tarjoama toiminta tarjoaa virkistystä ja vaihtelua, antaa iloa ja virikkeitä ja mahdollistaa muiden aikuisten tapaamisen. Oman auton puute ei saisi olla esteenä osallistumiselle. Kauempaa tuleville lapsille huoltajineen voisi järjestää kunnan puolesta kuljetuksia ja myös yhteiskuljetuksia. On huomioitava eri tavoin esteelliset, kuten monen lapsen kanssa elävät, vammaiset tai muuta kuin suomea puhuvat.

Tähän tutkimukseen on huoltajien arvioiden perusteella piirtynyt kuva sekä päiväkotitoiminnasta että kouluikäisistä lapsista. Tasa-arvon edistäjänä niin koululla kuin päiväkodilla on mahdollisuus katkaista eriarvoistumisen kierre⁷³. Kouluille ja päiväkodeille suunnattava haaste on valtava. Lisäksi jo koulun aloittaessaan lapset ovat keskenään eriarvoisessa asemassa: heidän varhaislapsuutensa on jo kasvattanut hyvä- ja huono-osaisuuden välistä eroa. Voimavaroja on suunnattava päiväkotiin, mutta koulussakin on vielä mahdollista puuttua huono-osaisuuden kehityskulkuun. Peruskoulu on se instituutio, joka tavoittaa kaikki lapset. Siten myös peruskoulun taidekasvatuksen tulisi tavoittaa ennen kaikkea ne lapset, joilla ei koulun ulkopuolella ole mahdollisuutta taide- ja kulttuuriharrastuksiin. Koulun rinnalla nousee esiin kysymys koulun ulkopuolisen taidekasvatuksen saavutettavuudesta, ja tähän kytkeytyvät myös lastenkulttuurikeskukset. Kansainvälisten tutkimusten mukaan koulun ulkopuolinen taidekasvatus yhtäältä tukee koulun sivistystehtävää, toisaalta luo mahdollisuuksia sellaiseen taiteen piirissä tapahtuvaan oppimiseen, jota yleissivistävä koulutus ei tarjoa⁷⁴. Koulu on muutoksen alaisena, ja sen on mahdollista ottaa vastuuta taidekasvatuksesta nykyistä paljon voimallisemmin. Suomalaisessa peruskoulussa syksyllä 2016 käyttöön otettu uusi perusopetuksen opetussuunnitelma luo tähän uusia mahdollisuuksia⁷⁵. Se mahdollistaa uusia toi-

69 Aiheesta Purhonen et al. 2014.

70 Af Ursin 2016, 159-160

71 Af Ursin 2016, 157.

72 Af Ursin, 2016, 159-160.

73 Koulun osalta: Westerlund et al. 2016, 3. Päiväkodin osalta: esimerkiksi TAIKAVA-hanke (taidekasvattajat varhaiskasvatuksessa) Vantaan kaupungin ja Helsingin yliopiston yhteistyönä (TAIKAVA 25.1.2017.)

74 Westerlund et al. 2016, 3.

75 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.

mintatapoja, uudenlaisia oppimissisältöjä ja uudenlaisia yhteistyömahdollisuuksia eri toimijoiden, kuten esimerkiksi lastenkulttuurikeskusten, kanssa.

Saavutettavuuden ja tasa-arvon näkökulmasta peruskoulu tarjoaa nyt ennennäkemättömän yhteistyön mahdollisuuden. Peruskoulu on se instituutio, joka tavoittaa kaikki kouluikäiset lapset. On tärkeää edistää peruskoulun mahdollisuuksia kehittää toimintaansa siihen suuntaan, mitä psykologian emeritaprofessori Lea Pulkkinen Jyväskylän yliopistossa on valmistellut jo pitkään: tuodaan harrastaminen ja taide- ja kulttuuritoiminta koulupäivän sisälle ja toivotetaan kouluihin terveilleksi lastenkulttuurikeskusten ammattilaiset ja muut eri alojen huippuosaajat.

Pulkkinen ehdottaa tunnetun alun perin nimellä eheytetty koulupäivä, nykyisin se tunnetaan joustavan koulupäivän mallina. Pulkkinen mukaan käsite ”joustava koulupäivä” on lähtöisin opetushallitukselta, joka harrastustoiminnan määrärahojen jaossa vuonna 2013 kannusti kuntia vapaaehtoiseen harrastustoiminnan ajoittamiseen eri kohtiin koulupäivää⁷⁶. Opetus- ja kulttuuriministeriö kutsui syksyllä 2014 Pulkkinen selvittämään joustavan koulupäivän käytäntöjä ja tekemään tutkimukseen pohjautuvia kehittämissuhteita mallin vakiinnuttamiseksi. Selvityksensä perusteella Pulkkinen esitti, että kuhunkin koulupäivään sisällytettäisiin oppilasta kohti yksi tunti valinnaista ja vapaaehtoista kerhotoimintaa. Se voisi olla opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä koulun kerhotoimintaa ja yhteistyöperustalle rakennettua kerhotoimintaa, jonka järjestämiseen osallistuvat taide- ja kulttuuritoimijat, kirjastot, kädentaitoyhdistykset, liikunta- ja nuorisjärjestöt ja muut yhteistyötahot.⁷⁷

Joustavan koulupäivän malli on saanut paljon kannatusta. Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila esimerkiksi kannattaa mallin käyttöönottoa kouluissa⁷⁸. Elina Helén Tampereen kaupungilta kertoo Sata-hankkeen (Saavutettava lastenkulttuuri ja taiteen perusopetus) esiselvityksen tuloksista ja niiden yhteydestä joustavan koulupäivän ajatuksiin⁷⁹. Helénin mukaan esiselvityksessä kartoitettiin erityistä tukea

tarvitsevien lasten osallistumisesta taide- ja kulttuuritoimintaan. Erityistä tukea tarvitsevien perheissä toivottiin, että taide- ja kulttuuritoiminta järjestettäisiin osana koulujen iltapäiväkerhotoimintaa. Tämä auttaisi perheiden mielestä myös kuljetus- ja aikataulutusongelmiin. Perheistä 42 % näkee haasteita kulkemisessa. Monet perheet toivat esille lisäksi sen, että myös pienillä paikkakunnilla pitäisi olla mahdollisuuksia osallistua taide- ja kulttuuritoimintaan.⁸⁰ Perheiden toiveet kertovat siitä, mihin tarpeisiin joustavan koulupäivän idea on kehitetty. Helén sanoo, että perheet kehottavat taide- ja kulttuurialan toimijoita yhteistyöhön eri vammaisyhdistysten ja järjestöjen sekä koulujen ja päiväkotien kanssa. He kannustavat toimintaa toteutettaessa hyödyntämään olemassa olevia toimintoja, tiloja, osaamista ja henkilökuntaa.⁸¹ Tasa-arvon toteuttamisen rinnalla on samalla kyse myös resurssien yhdistämisestä ja hyödyntämisestä.

Huoltajien vastauksissa näkyi eri näkökulmista tulevia ehdotuksia lastenkulttuurin kehittämiseksi. Ne kaikki kertovat huoltajien asiantuntijuudesta lasten taide- ja kulttuuripalvelujen käyttäjinä, asiakkaina. Huoltajista erittäin suuri osa oli itse kiinnostunut taiteesta ja kulttuurista ja osa oli myös opiskellut taide- ja kulttuurialaa, ja heistä useat toimivat alan ammattilaisina. Aiempien tutkimusten tapaan tämä tutkimus vahvistaa sitä käsitystä, että taiteeseen ja kulttuuriin osallistuminen kulkee melko suurella määrällä perintönä huoltajalta lapselle, ja se periytyy jopa aiemmilta sukupolvilta. Huoltajien vastausten perusteella syntyy kuva perintökettusta, jossa huoltajien oma kiinnostus on takaamassa sitä, että heidän lapsensaakin pääsevät osallisiksi. Samalla nämä huoltajat kannattavat ajatusta, että muutkin lapset pääsevät osallisiksi siitä hyvästä, mitä he tarjoavat omille lapsilleen.

Tämän tutkimuksen pohjalta on perusteltua todeta, että koulun ja varhaiskasvatuksen tulisi ottaa nykyistä suurempi vastuu lasten taide- ja kulttuurikasvatuksesta. Lastenkulttuurikeskusten toiminta on jo nyt hyvin aktiivista moneen suuntaan, mutta niiden olisi mahdollista lisätä ja syventää yhteistyötä koulun ja varhaiskasvatuksen kanssa. Päätäjien tulisi suunnata lisää resursseja yhteistyölle. ■

76 Pulkkinen puheenvuoro ”Joustavan koulupäivän malli osana perusopetuksen kehittämistä” Lastenkulttuuri-foorumissa Tiedekeskus Heurekassa Vantaalla 24.11.2016 (Pulkkinen 2016).

77 Joustavan koulupäivän malli leviää kunnissa 27.4.2015.

78 Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2015, 29.

79 Helén 2016.

80 Emt. 2016, 15.

81 Emt. 2016, 15.

Taulukot ja kuvat

Taulukot

- TAULUKKO 1: Kyselyyn vastaajien ikä.
TAULUKKO 2: Kyselyyn vastaajien äidinkieli.
TAULUKKO 3: Puolisoiden äidinkieli.
TAULUKKO 4: Kyselyyn vastanneiden henkilöiden työmarkkinatilanne kyselyn toteuttamisen aikaan lokakuussa 2016.
TAULUKKO 5: Puolisoiden työmarkkinatilanne kyselyn toteuttamisen aikaan lokakuussa 2016.
TAULUKKO 6: Huoltajien perusteluja sille, miksi heidän lapsensa osallistuvat lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan.
TAULUKKO 7: Keinoja vahvistaa osallisuuden kokemuksia
TAULUKKO 8: Huoltajien ajatuksia siitä, miten heidän omat taustansa ja osallistumisensa tai osallistumattomuutensa taiteeseen ja kulttuuriin vaikuttavat siihen, miten he haluavat tarjota lapsilleen osallistumismahdollisuuksia.

Kuvat

- KUVIO 1: Huoltajan sukupuoli.
KUVIO 2: Huoltajien määrä perheissä.
KUVIO 3: Alle 7-vuotiaiden määrä perheissä prosentteina ja lukumäärinä.
KUVIO 4: 7–17-vuotiaiden määrä perheissä prosentteina ja lukumäärinä.
KUVIO 5: Vastaajan tutkinto tai tutkintoon tähtäävä koulutus.
KUVIO 6: Vastaajan puolison tutkinto tai tutkintoon tähtäävä koulutus.
KUVIO 7: Vastaajien ammattiryhmät.
KUVIO 8: Vastaajien puolisojen ammattiryhmät.
KUVIO 9: Perheiden tulot.
KUVIO 10: Vastaajan työnantajan tai hänen oman yrityksensä päätoimiala.
KUVIO 11: Puolison työnantajan tai hänen oman yrityksensä päätoimiala.
KUVIO 12: Kuinka monta alle 18-vuotiasta perheissä osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan.
KUVIO 13: Lastenkulttuurikeskusten toimintaan osallistuvat lapset syntymävuosittain.
KUVIO 14: Sukupuolijakauma lasten osallistumisessa.
KUVIO 15: Matka kotoa lastenkulttuurikeskuksen toimintaan (km).
KUVIO 16: Kulkemisen keinot.
KUVIO 17: Erilaisiin toimintamuotoihin osallistumisen määrä lastenkulttuurikeskuksissa.

- KUVIO 18: Huoltajien mielipiteet lasten osallistumisen määrästä lastenkulttuurikeskuksen toimintaan.
KUVIO 19: Seikkoja, joilla huoltajat perustelevat näkemystään lasten osallistumisen määrästä.
KUVIO 20: Huoltajien mielipiteet siitä, tuottaako osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen toimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin.
KUVIO 21: Lasten osallistuminen muiden taide- ja kulttuuritoimintaa järjestävien tahojen toimintaan.
KUVIO 22: Huoltajien mielipiteet siitä, tuottaako kaiken kaikkiaan osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin.

Lähteet

- ANTTILA, Eeva. 2016. "Monimuotoinen ja tasa-arvoinen taidekasvatus sivistyksen tekijänä." Esitelmä. Professoriliiton syysseminaari, Kansallismuseon auditorio, Helsinki, 28.10.2016.
ANTTILA, Eeva, toim. 2011. *Taiteen jälki. – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä*. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 40. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.
Artsequal. ArtsEqual-hankkeen verkkosivut. <http://www.artsequal.fi>.
Dilenschneider, Colleen. 2016. "Why Cultural Organizations Are Not Reaching Low-Income Visitors." *Know Your Own Bone* verkkosivusto. Haettu 1.8.2016. <http://colleendilen.com/2016/05/18/why-cultural-organizations-are-not-reaching-low-income-visitors-data>.
Findikaattori. Valtioneuvoston ja Tilastokeskuksen ylläpitämä Findikaattori-palvelu. Haettu 27.5.2017. www.findikaattori.fi.
GRANÖ, Päivi & KORKEAKOSKI, Esko & LAUKKA, Maria. 2006. *Taikalamppujen valossa. Lastenkulttuurikeskusten arviointi*. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006: 25. Helsinki: Opetusministeriö.
HALME, Katjamaria & KARIMÄKI, Reeli & RUSANEN, Sinikka, toim. 2016. *Taiteen taikaa varhaiskasvatukseen. Taikava-kehittämishankkeen raportti 2014–2016*. Vantaa: Vantaan kulttuuripalvelut ja varhaiskasvatuspalvelut.
HELÉN, Elina. 2016. *SATA – Saavutettava lastenkulttuuri ja taiteen perusopetus -hanke. Esiselvityksen raportti*. Tampereen kaupunki.
Joustavan koulupäivän malli leviää kunnissa. Opetushallituksen lehdistötiedote 27.4.2015. http://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/joustavan_koulupaivan_malli_leviaa_kunnissa.
KORKEAKOSKI, Esko & PÄÄJOKI, Tarja. 2014. *Taikalamput näkyvät ja vaikuttavat. Lastenkulttuurin taikalamppuverkoston keskusten vuosien 2009 – 2013 toiminnan vaikuttavuuden arviointi*. Julkaisuja 2014: 8. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
KORKEAKOSKI, Esko & PÄÄJOKI, Tarja. 2009. *Taikalamppujen loisteessa. Lastenkulttuurin taikalamppuverkoston keskusten vuosien 2006 – 2008 toiminnan arviointi*. Julkaisuja 2009: 24. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
Kouluhyteistyö. Verkkodokumentti. Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto. <http://www.lastenkulttuuri.fi/lastenkulttuurikeskukset/kouluhyteistyo/>.
Kulttuuria kaikille -palvelu. Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry:n verkkosivusto. www.kulttuuriakaikille.fi.
KUOPPAMÄKI, Anna & VILMILÄ, Fanny. 2017. "'Musta tuntui, että mulla on ohjat'. Nuoret musiikillisen toimijuuden sanoittajina." *Nuorisotutkimus* 1–2/2017.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2015. "Harvojen yhteiskunta vai kaikkien kansakunta? Hallituskausi 2011–2015 lapsen oikeuksien näkökulmasta." *Lapsiasiavaltuutetun toimiston verkkojulkaisu*. Haettu 16.1.2017. <http://vuosikirja.lapsiasia.fi>.

Lastenkulttuuri.fi. Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton verkkosivut. www.lastenkulttuuri.fi.

LAUKKA, Maria 2006. "Arvioinnin taustaa." Teoksessa *Taikalamppujen valossa. Lastenkulttuurikeskusten arviointi*, toim. Päivi Granö, Esko Korkeakoski & Maria Laukka, 9–23. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006: 25. Helsinki: Opetusministeriö.

MOISIO, Pasi & MUKKILA, Sanna & ILMAKUNNAS, Ilari & MÄKINEN, Lauri & SAIKKONEN, Paula. 2016. "Perusturvan riittävyys ja köyhyys." *Tutkimuksesta tiiviisti 2016_023. Suomen sosiaalinen tila: 2/2016*. THL:n verkkojulkaisu. Haettu 27.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-743-5>.

NIVALA, Elna & RYNNÄNEN, Sanna. 2013. "Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia." Teoksessa *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013*, 9–41. Pori: Suomen sosiaalipedagoginen seura.

OKKONEN, Kaisa-Mari. 2014. "Suomessa toimeentulovaikeudet koettelevat erityisesti yksinhuoltajaperheitä." *Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 1/2014. Teema: Lasten ja nuorten elinolot*. Verkkodokumentti. Päivitetty 26.5.2014. Haettu 30.1.2017. www.stat.fi/artikkelit/2014/26.2.

Perusopetuksen opetus suunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014: 96. Opetushallitus. Haettu 27.1.2017. http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetus suunnitelman_perusteet_2014.pdf.

PULKKINEN, Lea. 2016. "Joustavan koulupäivän malli osana perusopetuksen kehittämistä." Esitelmä. Valtakunnallinen lastenkulttuurifoorumi, Heureka, Vantaa, 24.11.2016.

PULKKINEN, Lea. 2015. *Innostava koulupäivä: ehdotus joustavan koulupäivän rakenteen vakiinnuttamiseksi*. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015: 6. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu 26.1.2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75195>.

PURHONEN, Semi & GRONOW, Jukka & HEIKKILÄ, Riie & KAHMA, Nina & RAHKONEN, Keijo & TOIKKA, Arho. 2014. *Suomalainen maku*. Helsinki: Gaudeamus.

RÄISÄNEN, Petteri. 2014. *Taide keskittyy keskustaan. Helsingin kulttuuri- ja kirjastolautakunnan avustusten alueellinen jakautuminen vuonna 2013*. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus.

SAARI, Juhani & AARNIO, Leo & RYTKÖNEN, Maria. 2015. *Kolme näkökulmaa koulutuksen valikoituvuuteen. Nuorten koulutusvalinnat tilastojen ja kertomusten valossa*. Otus-julkaisuja 5/2015. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus. Haettu 26.1.2017. <https://drive.google.com/file/d/0Bz1V9P-a-cT2VUJpeTNHQkluTUU/view?usp=sharing>.

SAARI, Juhani. 2009. *Yksinäisten yhteiskunta*. Helsinki: WSOYpro.

SETÄLÄ, Päivi & TIAINEN-NIEMISTÖ, Marjo & VESIKANSA, Saara, toim. *Lastenkulttuurin laatukäsikirja 2016*. Tampere: Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto.

Taideyliopisto. Taideyliopiston verkkosivusto. <http://www.uniarts.fi>.

TAIKAVA-hanke. Taidekasvattajat varhaiskasvatuksessa. TAIKAVA-hankkeen verkkosivusto. Haettu 25.1.2017. <http://taikava.wordpress.com>.

Tilastokeskus. Verkkosivusto. www.tilastokeskus.fi.

TURPEINEN, Isto. 2015. *Raakalautaa ja rakkautta. Kolme sommitelmaa oman elämän tanssista*. Acta Scenica 41. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, esittävien taiteiden tutkimuskeskus.

Työllisyysaste. Findikaattori-palvelu. Haettu 27.5.2017. <http://findikaattori.fi/fi/41>.

Työssäkäyntitilaston laatuseloste: ammatti ja sosioekonominen asema. Helsinki: Tilastokeskus. Verkkodokumentti. Päivitetty 28.11.2011. Haettu 27.5.2017. http://www.stat.fi/til/tyokay/2009/04/tyokay_2009_04_2011-11-28_laa_001_fi.html.

URSIN, Piia-Kaisa af. 2016. *Explaining Cultural Participation in Childhood – Applying the Theory of Planned Behavior to German and Finnish Primary School Children*. Julkaisu, sarja B 423, Humaniora. Turku: Turun yliopisto. Haettu 17.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6623-3>.

VETTENRANTA, Jouni. 2015. "Koulutuksellinen tasa-arvo Suomessa." *Oma linja hankkeen verkkojulkaisu*. Haettu 27.1.2017. http://omalinja.fi/wp-content/uploads/2016/03/21_Tasa-arvo_PISA-1.pdf.

VIROLAINEN, Jutta. 2015. "Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen." Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. *Cuporen verkkojulkaisuja 26*. http://www.cupore.fi/images/tiedostot/kulttuuriosallistumisen_muuttuvatmerkitykset_000.pdf.

VISMANEN, Elna & RÄISÄNEN, Petteri & SARIOLA, Reetta. 2016. *Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä*. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus.

WESTERLUND, Heidi & LEHIKONEN, Kai & ANTTILA, Eeva & HOUNI, Pia & KARTTUNEN, Sari & VÄKEVÄ, Lauri & FURU, Patrick & HEIMONEN, Marja & JANSSON, Satu-Mari & JUNTUNEN, Marja-Leena & KANTONEN, Lea & LAES, Tuulikki & LAITINEN, Liisa & LAUKKANEN, Anu & PÄSSLÄ, Anne. 2016. *Taiteet, tasa-arvo ja hyvinvointi: Katsaus kansainväliseen tutkimukseen*. Helsinki: ArtsEqual, Taideyliopisto.

Liitteet

Liite I

Lastenkulttuurikeskuksille lähetetty tiedote suomeksi

Hyvä lastenkulttuurikeskuksen edustaja,

Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto ja Taideyliopiston koordinoima *ArtsEqual*-tutkimushanke (www.uniarts.fi; www.artsequal.fi) toteuttavat tutkimuksen lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttävien perheiden kokemasta osallisuudesta julkisiin taide- ja kulttuuripalveluihin. Tutkimus kietoutuu *ArtsEqualin* johtoajatukseen, jonka mukaan *taiteen ei tarvitse olla vain harvojen etuoikeus. Mitä jos se olisikin kaikille kuuluva peruspalvelu?* Osallisuuteen liittyen tutkimus valaisee sitä lähes tutkimatonta asiaa, miten perheiden tausta – mm. huoltajien koulutus ja tulotaso – mahdollisesti ohjaa lasten osallistumista taide- ja kulttuuripalveluihin Suomessa. Tutkimuksessa tarkastellaan lasten osallistumista taide- ja kulttuuripalveluihin (ja harrastuksiin) myös alueittain eri puolilla Suomea. Tutkimus valmistuu kuluvan vuoden loppuun mennessä.

Tutkimus toteutetaan anonymiminä sähköpostikyselynä lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttävien lasten huoltajille. Jokaista Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton jäsenkeskusta pyydetään lähettämään kysely eteenpäin vähintään viidellekymmenelle (50) sellaiselle huoltajalle, jonka sähköpostiosoite on keskuksen

tiedossa. Kyselyn kohteena ovat erityisesti perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Kyselyyn vastaajat voivat olla erilaisista yleisöistä, maksullisiin ja maksuttomiin palveluihin osallistuvia, säännöllisiä ja satunnaisia asiakkaita.

Tutkimuksen käytännön toteuttamista varten pyytäisimme sinua nyt suunnittelemaan edustamasi keskuksen osalta, keille voit lähettää kyselyn. Odotamme sinulta tiistaihin 20.9.2016 mennessä tietoa valitsemistasi asiakkaista: kuinka monta heitä arviolta on ja millaiseen toimintaan he osallistuvat. Lähetä tieto allekirjoittaneen tutkijan, Mari Martinin, sähköpostiosoitteeseen. Tutkimus edellyttää yksittäiseltä lastenkulttuurikeskukselta sähköpostikyselyn lähettämistä valituille asiakkaille ja vastaamiseen kannustamista. Tutkija laatii kaikki viestit, joten lastenkulttuurikeskuksen osalle jää vain viestin välittäminen asiakkaille. Kyselyn lähettämisen ajankohta on keskiviikko 21.9.2016. Kohdehenkilöitä tulee myös muistuttaa kyselyyn vastaamisesta (keskiviikkona 28.9.2016). Vastaamisajan päättyessä annettaneen lisäaikaa vastaamiselle, ja tästä tulee myös viestittää asiakkaita (keskiviikkona 5.10.2016).

Kyselyyn liittyvissä asioissa voit tarvittaessa olla yhteydessä Mari Martiniin. *ArtsEqual*-hankkeen osalta tutkimuksen toteutuksessa on mukana Eeva Anttila. Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton osalta tutkimuksen toteutuksessa ovat mukana Kaisa Kettunen, Pilvi Kuitu, Päivi Setälä, Katri Tenetz ja Saara Vesikansa.

Ystävällisin terveisin

Mari Martin

tutkijatohtori
mari.martin(at)uniarts.fi
(puh.)

Liite II

Lastenkulttuurikeskuksille lähetetty tiedote ruotsiksi

Bästa ombud för barnkulturcenter,

Förbundet för barnkulturcenter i Finland och *ArtsEqual*-forskningsprojektet (www.uniarts.fi; www.artsequal.fi) som samordnas av Konstuniversitetet genomför en undersökning om hur delaktiga i offentliga konst- och kulturtjänster familjer som använder barnkulturcentrers offentliga konst- och kulturtjänster upplever sig vara. Undersökningen anknuter till *ArtsEquals* ledande tanke enligt vilket *konsten inte behöver vara privilegium bara för ett fåtal. Tänk om den skulle vara en basservice som tillhör alla?* I samband med delaktighet belyser undersökningen hur familjers bakgrund – bl.a. målsmäns utbildning och inkomstnivå – eventuellt styr barns deltagande i konst- och kulturtjänster i Finland, vilket är en sak som praktiskt tagit inte undersökts alls. I undersökningen behandlar man hur barn deltar i konst- och kulturtjänster (och intressen)även i enskilda regioner på olika håll i Finland. Undersökningen blir klar före slutet av innevarande år.

Undersökningen genomförs som anonym e-postgallup till målsmän för barn som använder tjänster i barnkulturcenter. Alla center som är medlemmar i Förbundet för barnkulturcenter i Finland ombeds sända gallupen vidare till minst femtio (50) sådana målsmän vilkas e-postadress center har. I synnerhet familjer med barn under skolåldern är föremål för undersökningen. På gallupen kan svara kunder från olika publikationer, deltagare i avgiftsbelagda eller fria tjänster, regelbundna eller sporadiska kunder.

För det praktiska genomförandet av undersökningen ber vi dig nu planera till vem du kan sända enkäten vid center som du representerar. Vi inväntar dina uppgifter om de kunder du har valt ut före tisdagen den 20.9.2016: hur många du uppskattar att de är och i hurudan verksamhet de deltar. Sänd informationen till undertecknade forskares, Mari Martins, e-postadress. Undersökningen förutsätter av enskilt barnkulturcenter att e-postgallupen sänds till valda kunder och att man uppmanar dem att svara. Forskaren skriver alla meddelanden och därför behöver barnkulturcentren endast förmedla meddelandet till kunderna. Tidpunkten för sändandet av gallupen är onsdagen den 21.9.2016. Berörda personer ska också påminnas om att svara på gallupen (onsdagen den 28.9.2016). När svarstiden är slut förlängs den antagligen och även detta ska kunderna informeras om (onsdagen den 5.10.2016).

I frågor om gallupen kan du vid behov kontakta Mari Martin. Från *ArtsEqual*-projektet deltar Eeva Anttila i genomförandet av undersökningen och från Förbundet för barnkulturcenter i Finland deltar Kaisa Kettunen, Pilvi Kuitu, Päivi Setälä, Katri Tenetz och Saara Vesikansa.

Med vänlig hälsning

Mari Martin

forskardoktor
mari.martin(at)uniarts.fi
(tel.)

Liite III

Kyselyn saatekirje ja kysymykset huoltajille, suomeksi

Lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttävien perheiden kokemus osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin

Hyvä huoltaja,

Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto ja Taideyliopiston koordinoima *ArtsEqual*-tutkimushanke (www.uniarts.fi; www.artsequal.fi) toteuttavat tutkimuksen lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttävien perheiden koke-masta osallisuudesta julkisiin taide- ja kulttuuripalveluihin. Tutkimus kietoutuu *ArtsEqualin* johtojatukseen, jonka mukaan *taiteen ei tarvitse olla vain harvojen etuoikeus. Mitä jos se olisikin kaikille kuuluva peruspalvelu?* Osallisuuteen liittyen tutkimus valaisee sitä lähestulkoon tutkimatonta asiaa, miten perheiden tausta – mm. huoltajien koulutus ja tulotaso – mahdollisesti rajaa lasten osallistumista taide- ja kulttuuripalveluihin Suo-

nessa. Tutkimuksessa tarkastellaan lasten osallistumista taide- ja kulttuuripalveluihin (ja harrastuksiin) myös alueittain eri puolilla Suomea. Tutkimus valmistuu vuoden 2017 alussa.

Tutkimus kohdistetaan **nimettömänä sähköpostikyselyinä** lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttävien lasten huoltajille. Vastaajien henkilöllisyys ei tule ilmi missään vaiheessa tutkimusta. Allekirjoittanut tutkija käsittelee vastauksia siten, ettei tutkimuksesta voi tunnistaa ketään yksittäistä vastaajaa.

Kysely aukeaa alla olevasta linkistä ja sen täyttäminen vie aikaa 10-15 minuuttia.

Linkki kyselyyn: ---

Kyselyyn liittyvissä asioissa voit tarvittaessa olla yhteydessä projektitutkija Mari Martiniin. *ArtsEqual*-hankkeen osalta tutkimuksen toteutuksessa on mukana professori Eeva Anttila (Taideyliopisto). Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton osalta tutkimuksen toteutuksessa ovat mukana johtaja Kaisa Kettunen (Annantalo, Helsinki), toiminnanjohtaja Pilvi Kuitu (Kulttuurikeskus PiiPoo, Lempäälä), johtaja Päivi Setälä (Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkosto), johtava kulttuurituottaja Katri Tenetz (Kulttuuritalo Valve, Oulu) ja Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton projektikoordinaattori Saara Vesikansa (Lastenkulttuurikeskus Rulla, Tampere).

Pyydämme ystävällisesti vastaamista kyselyyn **keskiviikkoon 5.10. mennessä**. Perheiden osallisuuskokemusten tutkiminen on lastenkulttuurin kehittämisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Vastaamalla vaikutat yhteiseen tulevaisuuteen!

Ystävällisin terveisin

Mari Martin

TeT, projektitutkija
mari.martin(at)uniarts.fi
(puh.)

Kysely: Lastenkulttuurikeskusten palveluita käyttävien perheiden kokema osallisuus taiteeseen ja kulttuuriin

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoleni

- Mies
- Nainen
- Muu
- En halua vastata

2. Ikäni

- alle 20
- 20-24
- 25-29
- 30-34
- 35-39
- 40-44
- 45-49
- 50-54
- 55-59
- 60 tai yli

3. Oma äidinkieleni

- suomi
- ruotsi
- saame
- romani
- viittomakieli
- viro
- venäjä
- englanti
- somalia
- arabia
- vietnam
- Jokin muu, mikä?

Jos perheeseesi kuuluu myös puolisoasi avio- tai avoliiton tai rekisteröidyn parisuhteen kautta, vastaa myös hänen puolestaan.

4. Puolisoni äidinkieli

- suomi
- ruotsi
- saame
- romani
- viittomakieli
- viro
- venäjä
- englanti
- somalia
- arabia
- vietnam
- Jokin muu, mikä?

5. Oma tutkintoni / tutkintoon tähtäävä koulutukseni
- Peruskoulututkinto
 - Ylioppilastutkinto
 - Ammatillinen tutkinto
 - Ammattikorkeakoulututkinto
 - Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
 - Yliopistotutkinto
 - Jokin muu, mikä?

6. Puolisoni tutkinto / tutkintoon tähtäävä koulutus
- Peruskoulututkinto
 - Ylioppilastutkinto
 - Ammatillinen tutkinto
 - Ammattikorkeakoulututkinto
 - Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
 - Yliopistotutkinto
 - Jokin muu, mikä?

TYÖ JA TOIMEENTULO

7. Mikä seuraavista vaihtoehtoista sopii kuvaamaan tämänhetkistä tilannettasi?
- Kokopäivätyössä (yli 35 tuntia viikossa)
 - Puolipäivätyössä (15-34 tuntia viikossa)
 - Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)
 - Avustava perheenjäsen perheyrytyksessä
 - Työtön
 - Opiskelija
 - Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella
 - Eläkkeellä muusta syystä
 - Hoitaa kotitaloutta
 - Varusmies- tai siviilipalveluksessa
 - Äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla
 - Jokin muu, mikä?

8. Mikä seuraavista sopii kuvaamaan puolisosi tämänhetkistä tilannetta?
- Kokopäivätyössä (yli 35 tuntia viikossa)
 - Puolipäivätyössä (15-34 tuntia viikossa)
 - Osa-aikatyössä (alle 15 tuntia viikossa)
 - Avustava perheenjäsen perheyrytyksessä
 - Työtön
 - Opiskelija
 - Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella
 - Eläkkeellä muusta syystä
 - Hoitaa kotitaloutta
 - Varusmies- tai siviilipalveluksessa
 - Äitiys- tai isyyslomalla tai vanhempainvapaalla
 - Jokin muu, mikä?

9. Ammattiryhmä, johon katsot lähinnä kuuluvasi?
- Johtavassa asemassa toisen palveluksessa
 - Ylempi toimihenkilö
 - Alempi toimihenkilö
 - Työntekijä
 - Yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja
 - Maatalousyrittäjä
 - Opiskelija
 - Eläkeläinen
 - Kotiäiti tai koti-isä
 - Työtön
 - Jokin muu, mikä?

10. Ammattiryhmä, johon katsot puolisosi lähinnä kuuluvan?
- Johtavassa asemassa toisen palveluksessa
 - Ylempi toimihenkilö
 - Alempi toimihenkilö
 - Työntekijä
 - Yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja
 - Maatalousyrittäjä
 - Opiskelija
 - Eläkeläinen
 - Kotiäiti tai koti-isä
 - Työtön
 - Jokin muu, mikä?

11. Mikä on työnantajasi (tai itsenäisenä yrittäjänä yrityksesi) päätoimiala?

- Maa- ja metsätalous
- Teollisuus
- Rakentaminen
- Kauppa ja korjaus
- Majoitus ja ravitsemus
- Kuljetus ja tietoliikenne
- Rahoitus
- Yritysten väliset palvelut
- Julkishallinto
- Koulutus
- Taide ja kulttuuri
- Terveys- ja sosiaalipalvelut
- Muut palvelut
- Jokin muu, mikä?

12. Mikä on puolisisi työnantajan (tai itsenäisenä yrittäjänä hänen yrityksensä) päätoimiala?

- Maa- ja metsätalous
- Teollisuus
- Rakentaminen
- Kauppa ja korjaus
- Majoitus ja ravitsemus
- Kuljetus ja tietoliikenne
- Rahoitus
- Yritysten väliset palvelut
- Julkishallinto
- Koulutus
- Taide ja kulttuuri
- Terveys- ja sosiaalipalvelut
- Muut palvelut
- Jokin muu, mikä?

TULOT

Perheesi (kotitaloutesi) voi saada tuloja palkoista, omasta yrityksestä, eläkkeistä, työttömyysturvasta, muista sosiaalietuuksista tai pääomatuloista.

13. Jos lasket yhteen perheesi kaikki tulot, kuinka paljon perheesi nettotulot (tulot verojen jälkeen) yhteensä kuukaudessa ovat? Jos et tiedä tarkkaa lukua, voit kertoa arviosi.

- Alle 600 euroa
- 600-999 euroa
- 1000-1499 euroa
- 1500-1999 euroa
- 2000-2499 euroa
- 2500-2999 euroa
- 3000-4999 euroa
- 5000-7499 euroa
- 7500-9999 euroa
- 10000-15000 euroa
- yli 15000 euroa

PERHE – YHDESSÄ ASUVAT AIKUISET JA HEIDÄN LAPSENSA

14. Huoltajien määrä

- 1
- 2

15. Muut täysi-ikäiset, 18 vuotta täyttäneet perheenjäsenet

- 1 ... 20

LASTEN MÄÄRÄ

16. 7-17-vuotiaita

- 1 ... 20

17. Alle 7-vuotiaita

- 1 ... 20

LAPSEN OSALLISTUMINEN LASTENKULTTUURIKESKUKSEN TOIMINTAAN

Suomen lastenkulttuurikeskukset järjestävät monipuolista toimintaa ympäri maan. Toiminta voi olla taidekasvatusta ja -työpajoja, festivaaleja ja tapahtumia, näyttelyitä, esityksiä, konsertteja ja taiteilijataapaamia sekä leirejä, kursseja, taidekahviloita ja perhetoimintaa. Lastenkulttuurikeskukset toimivat usein osana kuntien sivistys- ja kulttuuripalveluita ja tekevät yhteistyötä kuntien, kaupunkien ja yhdistysten kanssa. Toimintaa voidaan järjestää lastenkulttuurikeskusten omien tilojen lisäksi esim. museoissa, teattereissa, kirjastoissa, kouluissa, päiväkodeissa, neuvoloissa tai kahviloissa. Suomen lastenkulttuurikeskusten liittoon kuuluu tällä hetkellä 26 keskusta.

18. Minkä lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan lapsesi osallistuu / osallistuvat tällä hetkellä? (Pakollinen kysymys).

Annantalo
Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metku
Joensuun lastenkulttuurikeskus – Pohjois-Karjalan lastenkulttuuriverkosto
Kemin lastenkulttuurikeskus
Kulttuurikeskus PiiPoo
Kulttuuritalo Lilla Villan
Kulttuuritalo Valve
Lapin lastenkulttuuriverkosto
Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX
Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Kulttuuriaitta
Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Villa Arttu
Lastenkulttuurikeskus Efekti
Lastenkulttuurikeskus Laku
Lastenkulttuurikeskus Lastu
Lastenkulttuurikeskus Louhimo
Lastenkulttuurikeskus Pikku-Aurora
Lastenkulttuurikeskus Rulla
Luckan-verkosto
Pohjanmaan lastenkulttuuriverkosto BARK
Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto
Sagalundin museo
Seikkailupuisto
Taidetalo Pessi
Taidetalo Toteemi
Tanssiteatteri Hurjaruuth, Helsinki
Verso-lastenkulttuuriverkosto

19. Kuinka monta kilometriä on kotoasi lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan? (Pakollinen kysymys.)

1-4 km
5-9 km
10-19 km
20-39 km
40-59 km
60-99 km
100-149 km
150-200 km
Yli 200 km

20. Millä lapsesi kulkee / kulkevat matkat? Valitse sopivat vaihtoehdot. (Pakollinen kysymys.)

Kävellen.
Polkupyörällä.
Julkisella kulkuvälineellä.
Hänet / heidät kuljetetaan perheen omalla autolla.
Taksilla.
Muuten, miten?

21. Kuinka monta alle 18-vuotiasta osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan. (Pakollinen kysymys.)

1...18

22. Lapseni / lasteni osallistumisen määrä on mielestäni: (Pakollinen kysymys.)

täysin riittävä
jokseenkin riittävä
jokseenkin riittämätön
täysin riittämätön
en osaa sanoa

23. Jos mahdollista, niin perustele edellisessä kysymyksessä valitsemasi vaihtoehto.

24. Kuvaile syitä, miksi lapsesi osallistuu / osallistuvat lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan.

25. Jos mahdollista, niin perustele edellisessä kysymyksessä valitsemasi vaihtoehto.

Vastaa seuraaviin kysymyksiin erikseen kunkin lastenkulttuurikeskuksen toimintaan osallistuvan lapsen osalta.
Millaiseen lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan lapsesi osallistuu / osallistuvat?
(Lapsi 1, lapsi 2, lapsi 3 jne.... lapsi 20)

26. Syntymävuosi. (Pakollinen kysymys.)

1998...2016

27. Sukupuoli

Poika
Tyttö
Muu
En halua vastata

28. Millaiseen toimintaan lapsi osallistuu? (Pakollinen kysymys.)

Maksulliseen toimintaan
Maksuttomaan toimintaan
Säännölliseen toimintaan
Satunnaiseen toimintaan

OSALLISUUS TAITEESEEN JA KULTTUURIIN

Osallisuudella tarkoitetaan esimerkiksi kiinnittymistä, mukanaoloa, mukaan pääsyä tai kuulumista johonkin. Taide- ja kulttuuritoiminnan vahvuuksia on, että ne voivat tuottaa osallisuutta. Osallistuminen on reitti osallisuuteen.

29. Tuottaako mielestäsi lapsesi / lastesi tämänhetkinen osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin?

Tuottaa.

Tuottaa jonkin verran.

Ei juurikaan tuota.

Ei tuota.

En osaa sanoa.

Muun tahon kuin lastenkulttuurikeskuksen järjestämä taide- ja kulttuuritoiminta

Taide- ja kulttuuritoimintaa järjestävät myös eri oppilaitokset, joista osa antaa taiteen perusopetusta, kuntien kulttuurilaitokset kuten museot ja kirjastot, kansalliset kulttuurilaitokset, kolmannen sektorin toimijat kuten yhdistykset sekä yksityiset yritykset.

30. Jos lapsesi osallistuu /osallistuvat jonkin muun kuin lastenkulttuurikeskuksen järjestämään taide- ja kulttuuritoimintaan, mikä taho on toiminnan järjestäjänä? Tässä tarkoitetaan oppivelvollisuuskoulun ulkopuolista opetusta ja toimintaa.

Taiteen perusopetusta antava oppilaitos

Muu taide- ja kulttuuriopetusta antava oppilaitos

Kunnan kulttuuripalvelu (esimerkiksi museo ja kirjasto)

Kansallinen kulttuurilaitos (esimerkiksi Kansallismuseo, Kansallisooppera ja Kansallisteatteri)

Kolmannen sektorin toimija (esimerkiksi yhdistys)

Yksityinen yritys

Jokin muu, mikä?

31. Jos ajattelet lapsesi / lastesi kaikkea tämänhetkistä osallistumista taide- ja kulttuuritoimintaan, tuottaako se mielestäsi osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin?

Tuottaa.

Tuottaa jonkin verran.

Ei juurikaan tuota.

Ei tuota.

En osaa sanoa.

32. Jos mahdollista, niin perustele edellisessä kysymyksessä valitsemasi vaihtoehto.

33. Jos olet sitä mieltä, että lapsesi kokee / kokevat liian vähän osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin, mitä mielestäsi tarvitaan, jotta osallisuuden kokemus vahvistuisi?

OMAT KOKEMUKSESI TAITEESSA JA KULTTUURISSA

34. Miten koet, että oma taustasi ja osallistumisesi tai osallistumattomuutesi taiteeseen ja kulttuuriin vaikuttaa siihen, miten haluat tarjota lapsellesi osallistumismahdollisuuksia? Tässä voit tuoda esiin omia kokemuksiasi taiteesta ja kulttuurista ja niiden merkityksestä itsellesi.

35. Mitä muuta haluat sanoa vielä lopuksi?

LÄMMIN KIITOS VASTAUKSISTASI.

Liite IV

Kyselyn saatekirje ja kysymykset huoltajille, ruotsiksi

Upplevd delaktighet i konst och kultur hos familjer som använder barnkulturcentrens tjänster

Bästa målsman,

Förbundet för barnkulturcenter i Finland och Arts Equal-forskningsprojektet (www.uniarts.fi; www.artsequal.fi) som samordnas av Konstuniversitetet genomför en undersökning om hur delaktiga i offentliga konst- och kulturtjänster familjer som använder barnkulturcentrens offentliga konst- och kulturtjänster upplever sig vara. Undersökningen anknyter till ArtsEquals ledande tanke enligt vilket *"konsten inte behöver vara privilegium bara för ett fåtal. Tänk om den skulle vara en basservice som tillhör alla?"* I samband med delaktighet belyser undersökningen hur familjers bakgrund – bl.a. målsmäns utbildning och inkomstnivå – eventuellt begränsar barns deltagande i konst- och kulturtjänster i Finland, vilket är en sak som praktiskt tagit inte undersökts alls. I undersökningen behandlar man hur barn deltar i konst- och kulturtjänster (och intressen)även i enskilda regioner på olika håll i Finland. Undersökningen blir klar i början av år 2017.

Undersökningen genomförs som **anonym e-postgallup** och inriktas på målsmän för barn som använder tjänster i barnkulturcenter. Svararnas identitet avslöjas inte i något skede av undersökningen. Undertecknad forskare behandlar svaren så att inga enskilda svarande kan identifieras i undersökningen.

Gallupen öppnar sig genom nedanstående länk och ifyllandet tar 10-15 minuter.

Länk till gallupen: ---

I frågor som gäller gallupen kan du vid behov kontakta projektforskaren Mari Martin. Från *ArtsEqual* -projektet deltar professor Eeva Anttila (Konstuniversitetet) i genomförandet av undersökningen. Från Förbundet för barnkulturcenter i Finland deltar direktör Kaisa Kettunen (Annagården, Helsingfors), verksamhetsledare Pilvi Kuitu (Kulturcentralen PiiPoo, Lempäälä), direktör Päivi Setälä (Barnkulturcentret i Björneborg – nätverket för barnkultur i Satakunta), ledande kulturproducent Katri Tenetz (Kulturhuset Valve, Uleåborg) och projektkoordinatorn för Förbundet för barnkulturcenter i Finland Saara Vesikansa (Barnkulturcenter Rulla, Tammerfors).

Vi ber er svara på gallupen senast **onsdagen den 5.10.** Att undersöka hur familjer upplever delaktigheten är mycket viktigt för utvecklandet av barnkulturen. Genom att svara påverkar du vår gemensamma framtid!

Med vänliga hälsningar

Mari Martin

TeT, projektforskare
mari.martin(at)uniarts.fi
(tel.)

Gallup om hur delaktiga i offentliga konst- och kulturtjänster familjer som använder barnkulturtjänster upplever sig vara

BAKGRUNDSFAKTA

1. Mitt kön

- man
- kvinn
- annat
- jag vill inte svara

2. Åldern

- under 20
- 20-24
- 25-29
- 30-34
- 35-39
- 40-44
- 45-49
- 50-54
- 55-59
- 60 eller över

3. Mitt hemspråk är

- finska
- svenska
- samiska
- romani
- teckenspråk
- estniska
- ryska
- engelska
- somaliska
- arabiska
- vietnamesiska
- annat, vilket?

Om även make/maka hör till ditt hushåll som sambo, genom äktenskap eller registrerat parförhållande svara också för din makes/makas del.

4. Min makes/makas hemspråk är

- finska
- svenska
- samiska
- romani
- teckenspråk
- estniska
- ryska
- engelska
- somaliska
- arabiska
- vietnamesiska
- annat, vilket?

5. Min examen är / målet för min utbildning är

- Grundskoleexamen
- Studentexamen
- Yrkesinriktad examen
- Yrkehögskoleexamen
- Högre yrkehögskoleexamen
- Universitetsexamen
- Annan, vilken?

6. Min makes/makas examen är / målet för hens utbildning är
- Grundskoleexamen
 - Studentexamen
 - Yrkesinriktad examen
 - Yrkeshögskoleexamen
 - Högre yrkeshögskoleexamen
 - Universitetsexamen
 - Annan, vilken?

ARBETE OCH UPPEHÄLLE

7. Vilket av följande alternativ beskriver bäst din situation just nu?

- I heltidsarbete (över 35 timmar i veckan)
- I halvtidsarbete (15-34 timmar i veckan)
- I deltidarbete (under 15 timmar i veckan)
- Familjemedlem som hjälper till i familjeföretag
- Arbetslös
- Studerande
- Pensionerad på grund av ålder eller arbetsår
- Pensionerad av annan orsak
- Sköter hushållet
- I värnplikt eller civiltjänst
- På mamma-, pappa- eller föräldraledighet
- Annat, vad?

8. Vilket av följande alternativ beskriver din makes/makas nuvarande situation bäst?

- Heltidsarbete (över 35 timmar i veckan)
- Halvtidsarbete (15-34 timmar i veckan)
- Deltidsarbete (under 15 timmar i veckan)
- Familjemedlem som hjälper till i familjeföretag
- Arbetslös
- Studerande
- Pensionerad på grund av ålder eller arbetsår
- Pensionerad av annan orsak
- Sköter hushållet
- I värnplikt eller civiltjänst
- På mamma-, pappa- eller föräldraledighet
- Annat, vad?

9. Yrkesgrupp som är närmast den du anser dig höra till.

- I ledande ställning, anställd hos någon annan
- Högre tjänsteman
- Lägre tjänsteman
- Arbetstagare
- Företagare eller privat yrkesutövare
- Lantbruksföretagare
- Studerande
- Pensionär
- Hemmamamma eller -pappa
- Arbetslös
- Annan, vilken?

10. Yrkesgrupp som är närmast den din make/maka anser sig höra till.

- I ledande ställning, anställd av någon annan
- Högre tjänsteman
- Lägre tjänsteman
- Arbetstagare
- Företagare eller privat yrkesutövare
- Lantbruksföretagare
- Studerande
- Pensionär
- Hemmamamma eller -pappa
- Arbetslös
- Annan, vilken?

11. Vilken är din arbetsgivares (eller som självständig företagare ditt företags) huvudbransch?

- Jord- och skogsbruk
- Industri
- Byggnad
- Handel och reparation
- Inkvarterings- och kosthållsbranschen
- Transport och telekommunikation
- Finansiering
- Tjänster mellan företag
- Offentlig förvaltning
- Utbildning
- Konst- och kultur
- Hälsovårds- och socialtjänster
- Andra tjänster
- Någon annan, vilken?

12. Vilken är din makes/makas arbetsgivares (eller som självständig företagare hens företags) huvudbransch?

- Jord- och skogsbruk
- Industri
- Byggnad
- Handel och reparation
- Inkvarterings- och kosthållsbranschen
- Transport och telekommunikation
- Finansiering
- Tjänster mellan företag
- Offentlig förvaltning
- Utbildning
- Konst och kultur
- Hälsovårds- och socialtjänster
- Andra tjänster
- Någon annan, vilken?

INKOMSTER

Din familj (ditt hushåll) kan få inkomster genom löner, eget företag, pensioner, utkomstskydd, andra sociala förmåner eller kapitalinkomster.

13. Om du räknar alla inkomster som din familj har, hur stora är din familjs nettoinkomster (inkomsterna efter skatt) i månaden? Om du inte vet det exakta talet kan du ge din uppskattning.

- Under 600 euro
- 600–999 euro
- 1000–1499 euro
- 1500–1999 euro
- 2000–2499 euro
- 2500–2999 euro
- 3000–4999 euro
- 5000–7499 euro
- 7500–9 999 euro
- 10 000–15 000 euro
- över 15 000 euro

FAMILJEN – LEVA TILLSAMMANS VUXNA OCH BARN

14. Antalet vårdnadshavare

- 1
- 2

ANDRA VUXNA FAMILJEMEDLEMMAR

15. 18-åriga och äldre

Antalet barn

16. 7–17 år

17. Under 7 år

BARNETS DELTAGANDE I BARNKULTURCENTERS VERKSAMHET

Barnkulturcentra i Finland ordnar mångsidig verksamhet runt om i landet. Verksamheten kan vara konstfostran och -verkstäder, festivaler och evenemang, utställningar, föreläsningar, konserter och konstnärräffor samt läger, kurser, konstcaféer och familjeverksamhet. Barnkulturcentrena fungerar ofta som en del av kommunens bildnings- och kulturtjänster och samarbetar med kommuner, städer och föreningar. Verksamheten kan ordnas i barnkulturcentrens egna lokaler eller t.ex. i museer, teatrar, bibliotek, skolor, daghem, rådgivningar eller caféer. För tillfället hör 26 centra till Förbundet för barnkulturcenter i Finland.

18. Vilket barnkulturcenter ordnar verksamheten som ditt / dina barn deltar för tillfället? (Obligatorisk fråga.)

- Annegården
- Barnkulturcentret Metku i Södra Karelen
- Barnkulturcentret i Joensuu – barnkulturnätverket i Norra Karelen
- Barnkulturcentret i Kemi
- Kulturcentret PiiPoo
- Kulturhuset Lilla Villan
- Kulturhuset Valve
- Barnkulturnätverket i Lappland
- Barn- och ungdomskulturcentret ARX
- Barn- och ungdomskulturcentret Kulturboden
- Barn- och ungdomskulturcentret Villa Arttu
- Barnkulturcentret Efeki
- Barnkulturcentret Laku
- Barnkulturcentret Lastu
- Barnkulturcentret Louhimo
- Barnkulturcentret Pikku-Aurora
- Barnkulturcentret Rulla
- Nätverket Luckan
- Barnkulturnätverket i Österbotten BARK
- Barnkulturcentret i Björneborg – Satakunta barnkulturnätverk
- Sagalunds museum
- Äventyrsparken
- Kulturhuset Pessi
- Konsthuset Totem
- Dansteater Hurjaruuth, Helsingfors
- Barnkulturnätverket Verso

19. Hur många kilometer är det från ditt hem till verksamheten som ordnas på ett barnkulturcenter? Om flera verksamhetsställen finns, ge svar för varje verksamhetsställe. (Obligatorisk fråga.)

- 1-4 km
- 5-9 km
- 10-19 km
- 20-39 km
- 40-59 km
- 60-99 km
- 100-149 km
- 150-200 km
- Över 200 km

20. Hur tar sig barnet / barnen till centret? (Obligatorisk fråga.)

- Gående
- Med cykel
- Allmänna kommunikationsmedel
- Hen / de förs med egen bil
- Med taxi
- På annat sätt, hur?

21. Hur många barn under 18 år deltar i verksamheten på barnkulturcenter? (Obligatorisk fråga.)

1 ... 18.

22. Jag anser att mitt barns / mina barns deltagande är: (Obligatorisk fråga.)

- helt tillräckligt
- i stort sett tillräckligt
- rätt så otillräckligt
- helt otillräckligt
- kan inte säga

23. Motivera om möjligt alternativet som du valde i föregående fråga.

24. Beskriv orsakerna till varför ditt barn / dina barn deltar i verksamhet som ordnas vid barnkulturcentret.

(25. Kysymys oli virheellisesti mukana suomenkielisessä versiossa, mutta sitä ei tullut tähän ruotsinkieliseen versioon.)

26. Födelseår (Obligatorisk fråga.)

27. Kön

28. I hurdan verksamhet som ordnas i barnkulturcentret deltar ditt / dina barn? (Om du har flera barn ge särskilt svar för **varje barn**). (Barn 1, barn 2, barn 3 osv.) (Obligatorisk fråga.)

- I avgiftsbelagd verksamhet
- I gratis verksamhet
- I regelbunden verksamhet
- I tillfällig verksamhet

DELAKTIGHET I KONST OCH KULTUR

Med delaktighet avses till exempel att man binder sig, deltar, får vara med eller att man hör till något. Den positiva effekten av konst- och kulturverksamhet är att den kan producera delaktighet. Att delta är en väg till delaktighet.

29. Tycker du att ditt barns / dina barns deltagande i verksamheten som barnkulturcentret ordnar för tillfället ger upphov till delaktighet i konst och kultur?

- Ger
- Ger i någon mån
- Ger knappt alls
- Ger inte
- Kan inte säga

Konst- och kulturverksamhet som ordnas av någon annan grupp än barnkulturcentret.

Konst- och kulturverksamhet ordnas också av olika läroanstalter av vilka en del ger grundläggande konstundervisning, kommunens kulturtjänster såsom muséer och bibliotek, nationella kulturinstitutioner, tredje sektorns aktörer såsom föreningar samt privata företag.

30. Om ditt barn / dina barn deltar i konst- och kulturverksamhet som någon annan än ett barnkulturcenter ordnar, vilken grupp anordnar verksamheten? Här avser vi undervisning och verksamhet utanför den obligatoriska skolan.

- Läroanstalt som ger grundläggande konstundervisning
- Läroanstalt som ger annan konst- och kulturundervisning
- Kommunens kulturtjänst (t.ex. ett museum eller ett bibliotek)
- Nationell kulturinstitution (t.ex. Nationalmuseum, Nationalteater, Nationalopera)
- Aktör inom den tredje sektorn (t.ex. en förening)
- Privat företag
- Annan, vilken

31. Om du tänker på all konst- och kulturverksamhet som ditt barn / dina barn deltar i just nu, anser du att det ger upphov till delaktighet i konst och kultur?

- Ger
- Ger i någon mån
- Ger knappt alls
- Ger inte
- Kan inte säga

32. Om möjligt motivera alternativet som du valde i föregående fråga.

33. Om du anser att ditt barn / dina barn känner för lite delaktighet i konst och kultur vad anser du behövs för att känslan av delaktighet skulle stärkas?

DINA EGNA ERFARENHETER OM KONST OCH KULTUR

34. Hur upplever du att din egen bakgrund och ditt eget deltagande eller att du inte har deltagit i konst och kultur inverkar på hur du vill erbjuda ditt barn möjligheter att delta? Här kan du ta upp dina egna erfarenheter av konst och kultur och vad de har betytt för dig.

35. Vad annat vill du säga till slut?

VARMT TACK FÖR DINA SVAR.

Liite V

Ristiintaulukot

Ristiintaulukko 1. Etäisyys lastenkulttuurikeskukseen ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.

Kuinka monta kilometriä on kotoa lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan?	Kuinka monta alle 18-vuotiasta perheestäsi osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan?			
	1	2	3	Yhteensä
1-4 km	93 67	34 24	12 9	139
5-9 km	50 71	19 27	1 1	70
10-19 km	17 61	9 32	2 7	28
20-39 km	12 50	10 42	2 8	24
40-59 km	2 50	2 50	0 0	4
60-99 km	1 33	2 67	0 0	3
100-149 km	0 0	2 100	0 0	2
Yli 200 km	3 100	0 0	0 0	3
Yhteensä	178 65	78 29	17 6	273 100

Ristiintaulukko 2. Perheen tulot ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.

Perheen tulot euroa/kk:	Kuinka monta alle 18-vuotiasta perheestäsi osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan?			
	1	2	3	Yhteensä
10.000-15.000	3 100	0 0	0 0	3
7.500-9.999	0 0	1 50	1 50	2
5.000-7.499	29 63	15 33	2 4	46
3.000-4.999	63 59	35 33	9 8	107
2.500-2.999	25 71	8 23	2 6	35
2.000-2.499	20 71	8 29	0 0	28
1.500-1.999	19 79	3 13	2 8	24
1.000-1.499	7 70	3 30	0 0	10
600-999	2 100	0 0	0 0	2
Alle 600	1 100	0 0	0 0	1
Yhteensä	169 66	73 29	16 6	258 100

Ristiintaulukko 3. Huoltajien määrä ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.

Huoltajien määrä:	Kuinka monta alle 18-vuotiasta perheestäsi osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan?			
	1	2	3	Yhteensä
1	13 81	3 19	0 0	16
2	162 64	75 29	17 7	254
Yhteensä	175 65	78 29	17 6	270 100

Ristiintaulukko 4. Huoltajan ammatti ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.

Ammattiryhmä, johon katsot lähinnä kuuluvasi?	Kuinka monta alle 18-vuotiasta perheestäsi osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan?			
	1	2	3	Yhteensä
Alempi toimihenkilö	24 65	13 35	0 0	37
Eläkeläinen	1 100	0 0	0 0	1
Johtavassa asemassa toisen palveluksessa	6 67	3 33	0 0	9
Jokin muu, mikä?	3 60	2 40	0 0	5
Kotiäiti tai koti-isä	22 59	9 24	6 16	37
Maatalousyrittäjä	0 0	0 0	0 0	0
Opiskelija	12 70	3 18	2 12	17
Työntekijä	40 62	23 35	2 3	65
Työtön	3 75	1 25	0 0	4
Ylempi toimihenkilö	39 67	16 28	3 5	58
Yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja	11 65	3 18	3 18	17
Yhteensä	161 64	73 29	16 6	250 100

Ristiintaulukko 5. Puolison ammatti ja toimintaan osallistuvien lasten määrä.

Ammattiryhmä, johon katsot puolisesi lähinnä kuuluvan?	Kuinka monta alle 18-vuotiasta perheestäsi osallistuu lastenkulttuurikeskuksen toimintaan?			
	1	2	3	Yhteensä
Alempi toimihenkilö	16 64	17 28	2 8	25
Eläkeläinen	1 100	0 0	0 0	1
Johtavassa asemassa toisen palveluksessa	13 57	7 30	3 13	23
Jokin muu, mikä?	2 29	4 57	1 14	7
Kotiäiti tai koti-isä	0 0	1 100	0 0	1
Maatalousyrittäjä	0 0	2 67	1 33	3
Opiskelija	7 78	0 0	2 22	9
Työntekijä	67 72	22 24	4 4	93
Työtön	4 80	1 20	0 0	5
Ylempi toimihenkilö	37 65	18 32	2 4	57
Yrittäjä tai yksityinen ammatinharjoittaja	13 50	12 46	1 4	26
Yhteensä	160 64	74 30	16 6	250 100

Ristiintaulukko 6. Perheen tulot ja mielipide lasten osallistumismäärästä.

Perheen tulot euroa/kk:	Lapseni / lasteni osallistumisen määrä on mielestäni:			
	Riittävä	Riittämätön	En osaa sanoa	Yhteensä
10.000-15.000	3 100	0 0	0 0	3
7.500-9.999	2 100	0 0	0 0	2
5.000-7.499	40 87	6 13	0 0	46
3.000-4.999	101 94	4 4	2 2	107
2.500-2.999	33 94	1 3	1 3	35
2.000-2.499	24 86	2 7	2 7	28
1.500-1.999	22 92	1 4	1 4	24
1.000-1.499	10 100	0 0	0 0	10
600-999	2 100	0 0	0 0	2
Alle 600	1 100	0 0	0 0	1
Yhteensä	238 92	14 6	6 2	258 100

Ristiintaulukko 7. Perheen tulot ja huoltajan näkemys lastenkulttuurikeskuksen toiminnan tuottamasta osallisuudesta.

Perheen tulot euroa/kk:	Tuottaako mielestäsi lapsesi / lastesi tämänhetkinen osallistuminen lastenkulttuurikeskuksen järjestämään toimintaan osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin?			
	Tuottaa	Ei tuota	En osaa sanoa	Yhteensä
10.000-15.000	3 100	0 0	0 0	3
7.500-9.999	2 100	0 0	0 0	2
5.000-7.499	41 93	1 2	2 5	44
3.000-4.999	92 93	4 4	3 3	99
2.500-2.999	29 94	0 0	0 0	31
2.000-2.499	25 96	1 4	0 0	26
1.500-1.999	20 95	0 0	1 5	21
1.000-1.499	9 90	0 0	1 10	10
600-999	2 100	0 0	0 0	2
Alle 600	0 0	0 0	0 0	0
Yhteensä	223 94	6 2	9 4	238 100

Ristiintaulukko 8. Perheen tulot ja huoltajan näkemys kaiken taide- ja kulttuuritoiminnan tuottamasta osallisuudesta.

Perheen tulot euroa/kk:	Jos ajattelet lapsesi / lastesi kaikkea tämänhetkistä osallistumista taide- ja kulttuuritoimintaan, tuottaako se mielestäsi osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin?			
	Tuottaa	Ei tuota	En osaa sanoa	Yhteensä
10.000-15.000	3 100	0 0	0 0	3
7.500-9.999	1 50	0 0	1 50	2
5.000-7.499	38 91	1 2	3 7	42
3.000-4.999	89 90	3 3	7 7	99
2.500-2.999	30 88	0 0	4 12	34
2.000-2.499	23 96	1 4	0 0	24
1.500-1.999	19 95	0 0	1 5	20
1.000-1.499	8 80	1 10	1 10	10
600-999	2 100	0 0	0 0	2
Alle 600	0 0	0 0	0 0	0
Yhteensä	213 91	6 2	17 7	236 100